

1911

1986

75
JAAR

VRIJWILLIGE
BRANDWEER
HEEMSTEDDE

door C.J.H. Raateland

" De brandt weeringh .
wordt 't meest geëehrt,
indien men 't aan den lijve deert "

Colofon

Research: C.A.M. van Haasteren

Productie: Bureau voorlichting Gemeente Heemstede

Tekstverwerking en reprografie: Afdeling interne zaken Gemeente Heemstede

Reproducties fotomateriaal: Studio Veenhuijsen, Heemstede
Heemstede, 1986

Bewerkt tbv het gebruik van deze tekst op de website van de brandweer, J.G.Kol Jr. 2004
Bijgewerkt door C.A.M. van Haasteren in 2004

Voorwoord

Onze vrijwillige brandweer bestaat dit jaar 75 jaar. Een feestelijke herdenking ligt voor de hand en moge er blijk van geven hoezeer de Brandweer in onze samenleving is verankerd. Het boekje dat voor u ligt is met veel zorg samengesteld door de heer C.J.H. Raateland, die daarbij de onmisbare hulp heeft gehad van de heer C.A.M. van Haasteren.

De meeste mensen zijn zich van de ontstaansgeschiedenis van het brandweergebeuren niet of nauwelijks bewust. De bijeengebrachte gegevens zullen ongetwijfeld voor velen verrassend van inhoud zijn. Als ik mij tot de laats 75 jaar gemakshalve mag beperken, dan blijkt dat, ondanks de vele veranderingen in onze samenleving, de burgerzin en het enthousiasme voor de publieke zaak de boventoon hebben gehad.

Heemstede heeft veel te danken aan al diegenen die in de afgelopen driekwart eeuw zich voor onze veiligheid en onze "have en goed" daadwerkelijk hebben ingezet. Bij dit vrijwillig fundament dat vaste voet heeft gekregen is er al reden, met gepast optimisme de toekomst van onze brandweer te bezien!

Jhr. Mr. O.R. van den Bosch,

Burgemeester van Heemstede.

Voorwoord

Op 1 maart 1911 werd de brandbestrijding in onze gemeente uit de sfeer van de nabuurhulp gehaald en stelde het gemeentebestuur de vrijwillige brandweer in. Precies 75 jaar later komen wij bijeen om dit toch wel heuglijke feit te herdenken.

Elders in dit boekje treft u een levensbeschrijving aan van onze 75 jaar jonge brandweer. In de periode dat onze brandweer bestaat is veel gebeurd, vooral na de tweede wereldoorlog is de samenleving sterk beïnvloed door de technologische ontwikkelingen. Het veranderende maatschappijbeeld en de techniek, hebben ook voor de brandweer grote gevolgen gehad. Begrippen als adembescherming, draadloze communicatie, automatische branddetectie en regionale alarmcentrale, welke in de vijftiger jaren nog een exotische klank hadden, zijn gemeengoed geworden.

De spuitgast van vroeger is een algemeen hulpverlener geworden, die naast het bestrijden van brand ook is aangewezen voor het verlenen van hulp aan mens en dier in nood, anders dan bij brand. In de opleidingspakketten is de verzwaring van de taak van de brandweerman van nu duidelijk terug te vinden. Was vroeger de brandweer een lokale aangelegenheid, thans zijn de gemeentelijke korpsen samengebundeld in een regionale organisatie, waarin de korpsen met behoud van de zelfstandigheid deelnemen aan een organisatorisch verband om gezamenlijk te kunnen profiteren van zaken die voor één gemeente niet te realiseren zijn en om (voor zover de middelen dat toelaten), voorbereid te zijn op grootschalig optreden.

De spil van het stuk openbare veiligheid waarvoor de brandweer tekent, was, is en zal steeds zijn, het bestaan van de vrijwillige brandweer. Nu de nieuwe wetgeving rond de brandweer, de lokale brandweer niet aantast en er als een verrijking voor de gemeentelijke korpsen een regionaal verband is toegevoegd, blijft de beproefde voedingsbodem van het vrijwilligerschap onaangetast.

Ik ben ervan overtuigd dat onze 75-jarige brandweer nog een bloeiend leven te wachten staat en ik hoop dat het mij gegeven zal zijn om als (stok-)oud commandant het eeuwfeest van de Heemstedse Vrijwillige Brandweer mee te mogen maken.

De commandant van de brandweer

J.P. Tijmes.

Inleiding.

Haat-liefde kenmerkt de relatie die de mens heeft met de vier elementen: Aarde, Water, Lucht en Vuur. Zowel in positieve als in negatieve zin is hun invloed geweldig, vaak gewelddadig.

Het element Vuur heeft altijd een enorme indruk gemaakt. Nuttige toepassing van vuur is iets vanzelfsprekends. Als het echter aankomt op de bestrijding ervan, dan bekruipt de mens een gevoel van machteloosheid. Lange tijd heeft hij de verwoestende invloed van vuur aanvaard als een straf die hij over zich liet komen. Grieken en Romeinen zijn de eersten die bescheiden successen boeken op het terrein van de brandbestrijding.

De door hen vergaarde kennis gaat verloren en pas in de 16e eeuw worden wederom pogingen ondernomen om brand, behalve preventief, ook actief te bestrijden. Sindsdien ontwikkelt de professionele brandbestrijding zich in een snel tempo en kunnen we spreken over brandweer.

In dit boek wordt deze lange weg gevolgd. Daarbij wordt uiteraard het accent gelegd op de brandbestrijding in Heemstede. Voor een volledig beeld van de brandbestrijding blijkt het noodzakelijk, tevens aandacht te besteden aan ontwikkelingen die elders in Nederland hebben plaatsgevonden.

Dit boek verschijnt ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de Heemsteedse vrijwillige brandweer. Haar ontstaan en ontwikkeling wordt erin beschreven. Zoals het een goed brandweerkorps betaamt is meer energie gestoken in het blussen van branden dan in het bewaren van archiefstukken die, begrijpelijk, een uiterst prozaïsch karakter hebben.

Het aangetroffen archiefmateriaal is zorgvuldig bijeengebracht, gekopieerd en gerubriceerd door de heer C.A.M. van Haasteren, lid van de Heemsteedse brandweer. Bij het schrijven van dit boek heb ik er dankbaar gebruik van gemaakt.

Heemstede, januari 1986.

C.J.H. Raateland.

Deel 1. Geschiedenis van de brandweer in Nederland

1. De oudste brandspuit.

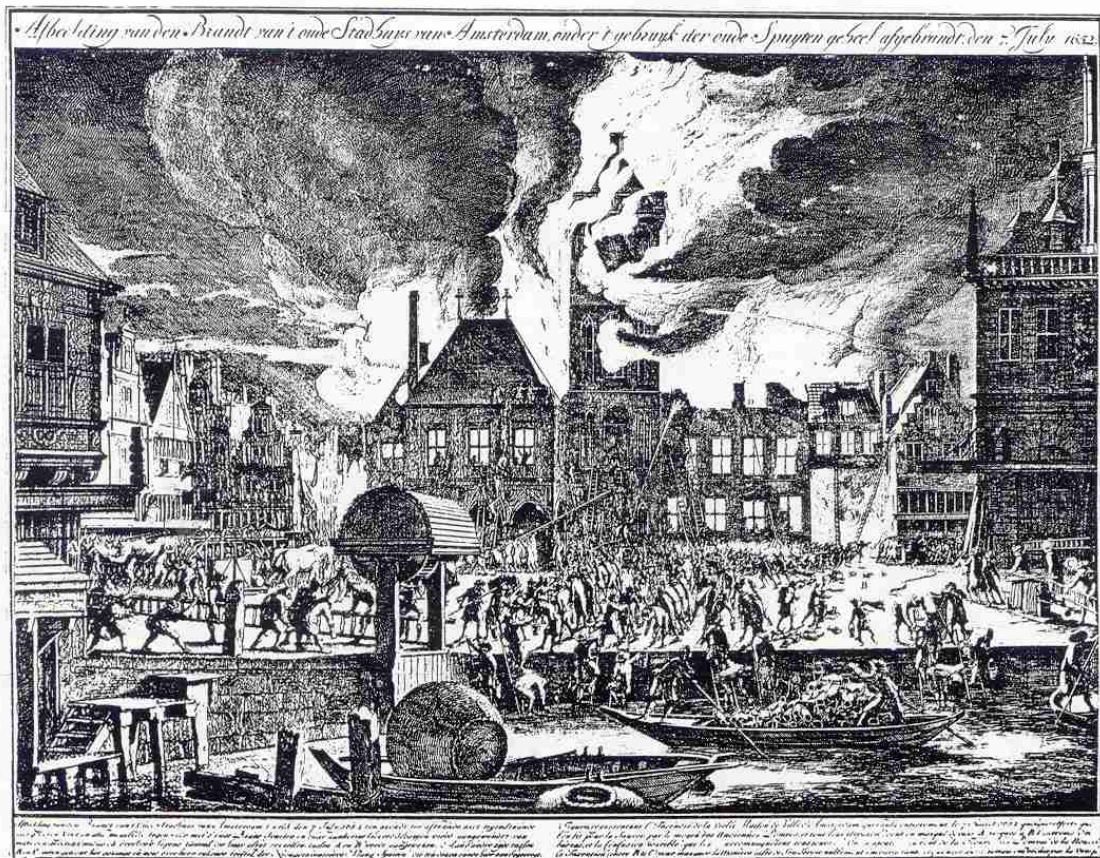
In de ontwikkeling van het brandweermateriaal heeft de Amsterdamse familie Van der Heyden een belangrijke rol gespeeld. Vaak wordt beweerd dat Jan van der Heyden de uitvinder is van de brandspuit. De oudst bekende en ook bruikbare brandspuit is, volgens de Romeinse schrijver Vitruvius, echter al ca. 120 jaar voor Christus uitgevonden. Als uitvinder noemt hij Ktesibios in Alexandrië. Hij konstrueerde een zuig-perspomp die volgens hetzelfde principe werkte als de 19e eeuwse glazen spuit, die werd gebruikt bij het ramenwassen. In het British Museum in Londen wordt een dergelijke bronzen spuit bewaard, die is opgegraven in Bolsena (Etrurië). Ktesibios' leerling Hero heeft de spuit vervolmaakt en haar geschikt gemaakt voor het blussen van brand.

2. Het oudste brandweerkorps.

De oudst bekende brandweerorganisatie dateert uit de Romeinse tijd. 25 jaar voor Christus is de brandbestrijding in Rome een taak voor de publieke ordebewaarders. Het oppercommando is in handen van een driemanschap (het zogenaamde triumviri nocturni.) De bestrijdingsmiddelen zijn primitief, het aantal ordebewaarders te gering. Bij iedere brand hebben zij wél de beschikking over een groep publieke slaven.

Brand wordt bestreden (als het tenminste lukt) met een ruim assortiment vaatwerk in allerlei vormen en maten, via een ketting van mensen naar de brand. Uitbreiding van het korps volgt in 22 voor Christus. Keizer Augustus stelt 600 slaven beschikbaar die alleen bij branden mogen worden ingezet en altijd paraat moeten zijn. De eerste beroepsbrandweer!

In het jaar 6 (na Christus) wordt de brandweer in Rome gereorganiseerd. Vele malen was de stad geteisterd door enorme branden. Daarom een rigoreuze verandering bij de brandweerorganisatie: Rome krijgt de beschikking over 7 afdelingen (cohorten) van ieder 1.000 man. Iedere cohorte is weer onderverdeeld in 10 centuries: groepen van 100 man onder leiding van een centurio. Het "korps" staat onder commando van één man, de Praefectus Vigilus. Rome is toen verdeeld in 14 wijken. Eén kohorte moet daarom twee aan elkaar grenzende wijken brandveilig houden. Zo op het oog een behoorlijke organisatie. In het jaar 64 branden desondanks 10 van de 14 Romeinse wijken tot de grond toe af. De nog steeds beruchte brand van keizer Nero! Het grote probleem is dat men bij geen enkele grote brand genoeg water in het vuur krijgt. Een probleem waar brandbestrijders nog eeuwen mee zouden worstelen.

Brand in het stadshuis van Amsterdam, 7 juli 1652.

3. Brandgevaarlijke Middeleeuwen.

De "Romeinse" manier van brandbestrijden: het doorgeven van met water gevulde leren of zeildoeken emmertjes, blijft tot ver in de 17e eeuw in zwang. Bij gebrek aan een doeltreffend apparaat om bluswater naar de brandhaard te transporteren, is een menselijke ketting eigenlijk de enige manier om te trachten een brand te bestrijden. Hoewel, bestrijden?

Men mag al van geluk spreken als de belendende percelen worden behouden. De Middeleeuwse huizen waren natuurlijk ook uiterst brandbaar. Een houten geraamte en een rieten dak. In de steden is brand een regelrechte ramp.

Vaak is een stad een verzameling houten huisjes met rieten of met pek gedichte houten daken. Bij uitzondering wordt een stenen huis aangetroffen. De meest schamele huisjes hebben een gat in het dak waardoor de rook van de vuurplaats naar buiten kan. Beter gesitueerde stedelingen hebben de beschikking over een houten (!) schoorsteen, terwijl slechts een enkeling zich de luxe van een stenen schoorsteen kan permitteren.

De stadsbestuurders proberen poorters zover te krijgen, een stenen schouw in hun huizen te laten aanleggen en een stenen schoorsteen op het dak te metselen. De overheid stelt een premie beschikbaar aan degene die een stenen en met pannen gedekt huis laat bouwen en vaardigt een keur uit waarin is verordonneerd dat elk afgebrand houten huis door een stenen moet worden vervangen.

In 1521 vaardigt Keizer Karel Veen ordonnantie uit, waarin het bouwen van huizen anders dan van steen wordt verboden. Maar behalve in de twee grootste steden van ons land, Amsterdam en Leiden, heeft men geen kontrolerend lichaam om overtredingen te konstateren.

Beperkende maatregelen ten aanzien van het opslaan van brandgevaarlijke stoffen, zoals buskruit of het houden van vuren van bakkers en smeden, zijn bedoeld als preventieve maatregelen maar kunnen grote branden niet voorkomen:

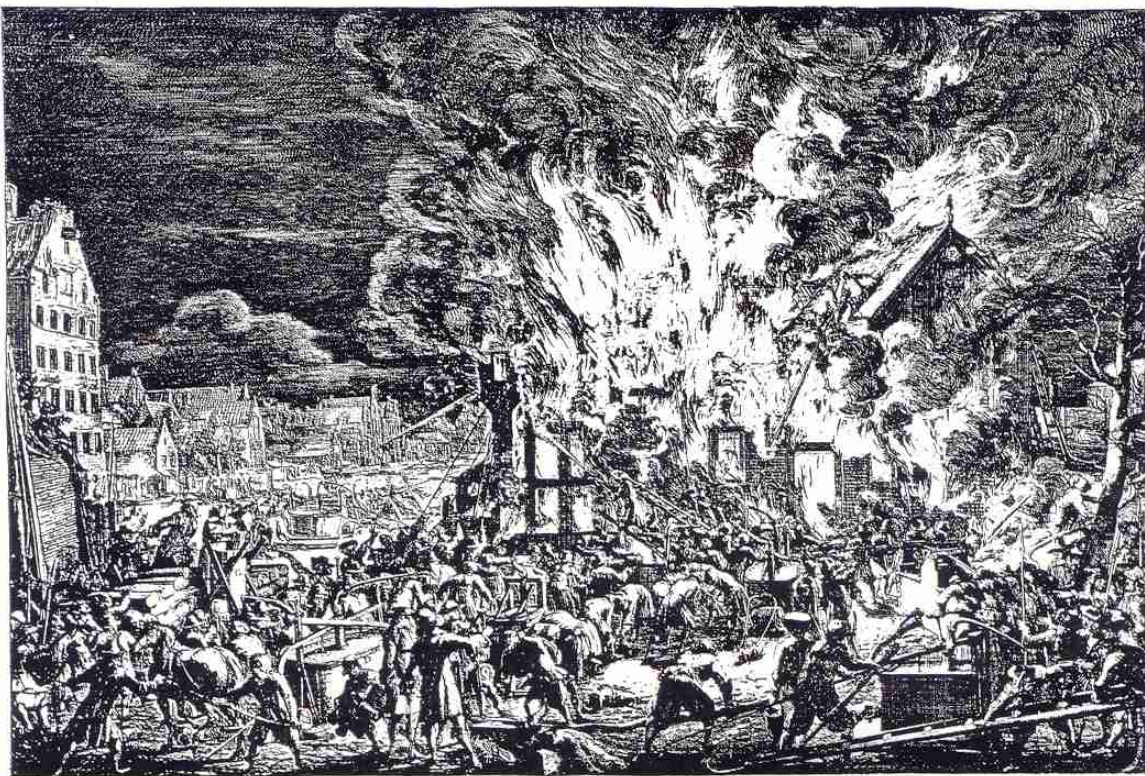
In 1388 woedt een zware brand in Gorkum, meer dan 1500 huizen gaan verloren. 1421: De Nieuwe kerk in Amsterdam wordt door brand verwoest. Harderwijk wordt in 1503, op een paar huizen na, in de as gelegd. In 1563 ontstaat een felle brand in Rotterdam. 250 huizen en meer dan 60 schepen worden vernield. 700 huizen worden ernstig beschadigd omdat de rieten dakbedekking vlam vat. Op 7 juli 1652 brandt het Amsterdamse stadhuis totaal uit.

In 1667 branden in Marken enige buurten af. Het dorp is om de vijftig jaar, tot drie maal toe, in de as gelegd. Om economische redenen (Marken drijft handel met de Oostzeelanden, de belangrijkste leveranciers van hout) wordt de ordonnantie van Karel V genegeerd en worden de huizen van hout opgetrokken. Na een brand wordt het dorp opnieuw opgetrokken in hout, zoals thans nog is te constateren.

Deze opsomming van grote branden is lang niet volledig. Niet alle branden zijn overigens te wijten aan onvoorzichtigheid. In de door oorlogsgeweld geteisterde Nederlanden zijn talrijke branden vaak opzettelijk gesticht.

2. Jan van der Heyden.

3. Brand in de lijnbanen bij de Sint Anthonispoort te Amsterdam op 12 Januari 1673. Bij deze brand komt voor het eerst een van der heyden-spuit in actie.

Na de 80-jarige oorlog breekt in de Nederlanden een nieuw tijdperk aan waarin steden zich kunnen ontwikkelen door een oplevende handel. Een periode waarin belangrijke uitvindingen en ontdekkingen worden gedaan. Eén daarvan is voor de brandbestrijding van zeer grote betekenis: de brandspuit van de in Gorkum geboren en in Amsterdam woonachtige Jan van der Heyden.

4. Jan van der Heyden.

Geboren op 15 maart 1637 als zoon van Jan Goriszoon en Neeltje Jans Munster. Als Jan 12 jaar oud is verhuist het gezin Van der Heyden naar Amsterdam. Bij zijn huwelijk, op zondag 26 juni 1661, geeft hij als beroep op: kunstschilder.

Jan van der Heyden was een man met een grote sociale belangstelling en met een open oog voor situaties die in zijn ogen verbetering behoeven. Zijn scherpe schildersblik gaat gepaard met technisch vernuft, dat gaat domineren over zijn artistiekeit. In 1669 bedenkt hij een straatlantaarn van een voor die tijd revolutionair type. Niet al zijn bedeksels slaan aan: een ontwerp voor een scheprad en een moddermolen kosten hem alleen veel tijd en geld, maar vinden geen toepassing.

De doorbraak komt pas met zijn herontdekking en vervolmaking van de (slang-) brandspuit.

De ondoelmatigheid van de in gebruik zijnde spuiten en blusmaterialen zetten Jan van der Heyden aan het nadenken. Samen met zijn broer Nicolaes gaat hij aan het werk. Zij slagen erin de in Amsterdam en elders gebruikte brandspuiten te verbeteren. Zij vervangen de vaste straalspijp van deze statische spuiten door een lange lederen slang met een straalspijp. Via slang en straalspijp kan het bluswater nu op de juiste plaats worden gebracht.

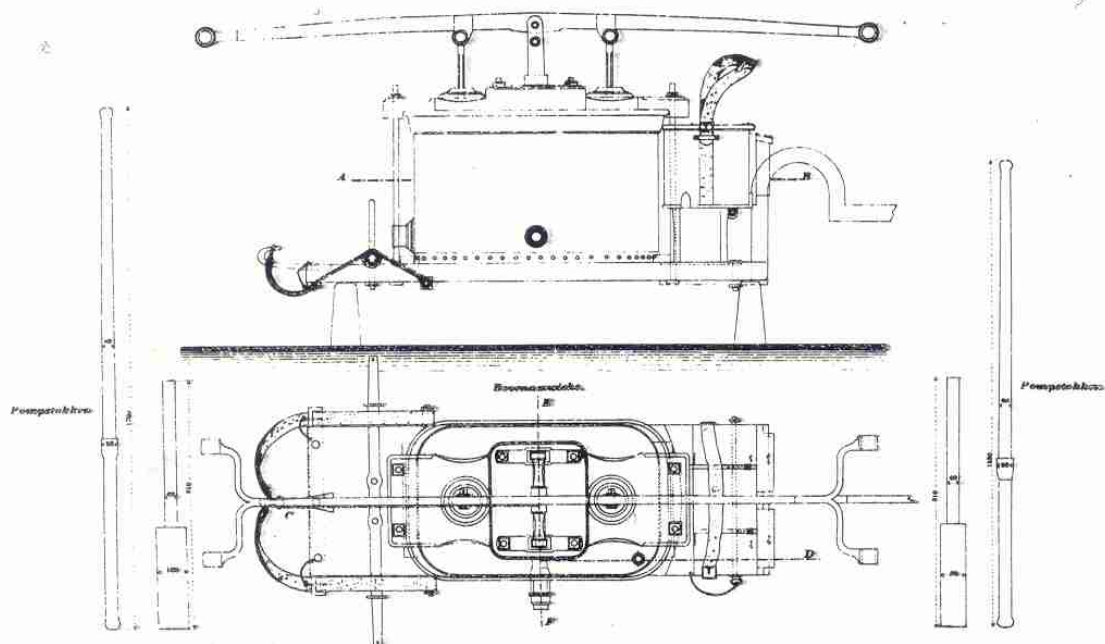
De gebroeders Van der Heyden buigen zich ook over het probleem van de wateraanvoer. De bestaande spuiten moeten met emmertjes water worden gevuld voordat er water kan worden gegeven. Voor de emmerdragers is dat niet bij te benen en daarom werkt de spuit nooit op volle capaciteit.

De Van der Heydens slagen er uiteindelijk in een zuig-perspomp te konstrueren die het water oppompt uit de gracht en het door de slang in de straalspijp perst. Jan van der Heyden heeft de spuit beproefd maar de stedelijke overheid van Amsterdam toont niet direkt belangstelling voor deze nieuwigheid. Amsterdam heeft in 1670 60 traditionele brandspuiten, voor elke wijk één.

Op 12 januari 1673 krijgt Jan de kans om te bewijzen wat zijn vinding waard is. In de lijnbanen bij de Sint Anthonispoort breekt een grote brand uit. Door een vergissing komt Van der Heyden pas zeer laat aan op het terrein van de brand. Het staat al vol met "oude" spuiten, die weinig kunnen beginnen tegen de vlammenzee. Jan popelt om zijn spuit te demonstreren maar krijgt geen hulp in de vorm van pompers. De brand woedt door en de twee overgebleven loodsen beginnen reeds vlam te vatten. Hij vraagt nogmaals om hulp en gelukkig is een aantal mensen bereid om te pompen. Meewarig wordt de Van der Heyden-spuut bekeken. Tot opeens een flinke straal uit de straalspijp schiet. Over de puinhopen heen bereikt de straal de brandende loodsen en al blussend wordt de lederen slang over de puinhopen getrokken. De loodsen blijven behouden. Een glorieus moment voor de gebroeders.

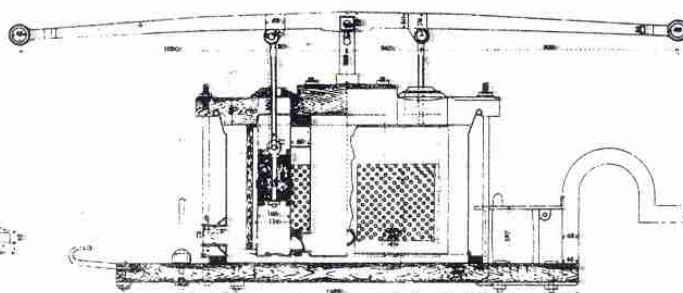
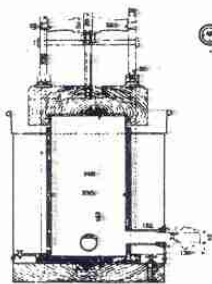
BRANDSPUIT VAN JAN VAN DER HEYDEN. DECEMBER 1690.

Stijgende A.

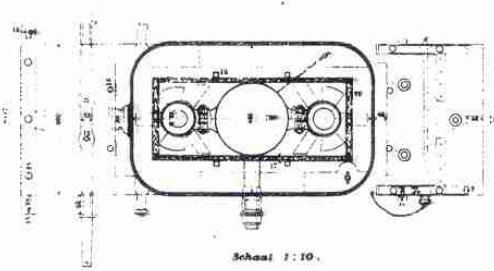
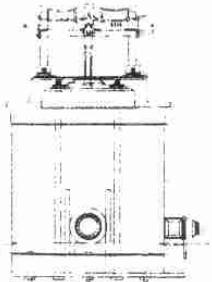
Doorsnede E F.

Doorsnede C D.

Achtersaansicht.

Doorsnede A B.

Schaal 1 : 10.

4. Constructietekening van een van der heyden-spuut, anno 1690.

Hun roem is gevestigd en de bestellingen voor de nieuwe brandspuit beginnen binnen te komen uit binnen- en buitenland. In de Koestraat wordt de brandspuitenfabriek gevestigd en de opdrachten kunnen met moeite worden verwerkt. De stad Leiden is één van de eerste afnemers.

Het ontwerp van de brandspuit is zó goed dat dit type tot in deze eeuw in gebruik is geweest. In enkele gemeenten heeft een dergelijke spuit nog dienst gedaan in de Tweede Wereldoorlog, onder meer bij de grote brand na het bombardement van Rotterdam in 1940.

Toch krijgen de Van der Heydens pas op 21 september 1677 oktrooi van de Staten-Generaal, waarna de ontdekking wereldkundig wordt gemaakt met de uitgave van een "Bericht wegens de Nieuw Geïntariseerde en Geoktroeyeerde Slangenbrandspuiten".

Op 15 november 1673 worden de gebroeders benoemd tot "Opsinders van Stadts Brandspuiten en Brand-gereedschap". Aan de benoeming was een beloning van f 3.000,-- plus een vast tractement van f 315,-- per jaar verbonden.

De slangbrandspuit was niet het enige wat Jan van der Heyden de gemeenschap schonk. Hij schonk haar ook het begin van een brandweerorganisatie.

Omdat hij slecht te spreken is over de gildebroeders die zijn aangewezen voor bluswerkzaamheden, dringt hij in 1678 bij het Amsterdams Stadsbestuur aan op een reorganisatie van het brandweerwezen. Zijn kritiek vindt een gewillig oor en de bestuurders belasten Jan en Nicolaes met de sanering van de Amsterdamse brandweer. Als gevolg daarvan wordt in 1685 een brandkeur in het leven geroepen die, weliswaar met aanvullingen en wijzigingen, tot en met 1831 van kracht is geweest.

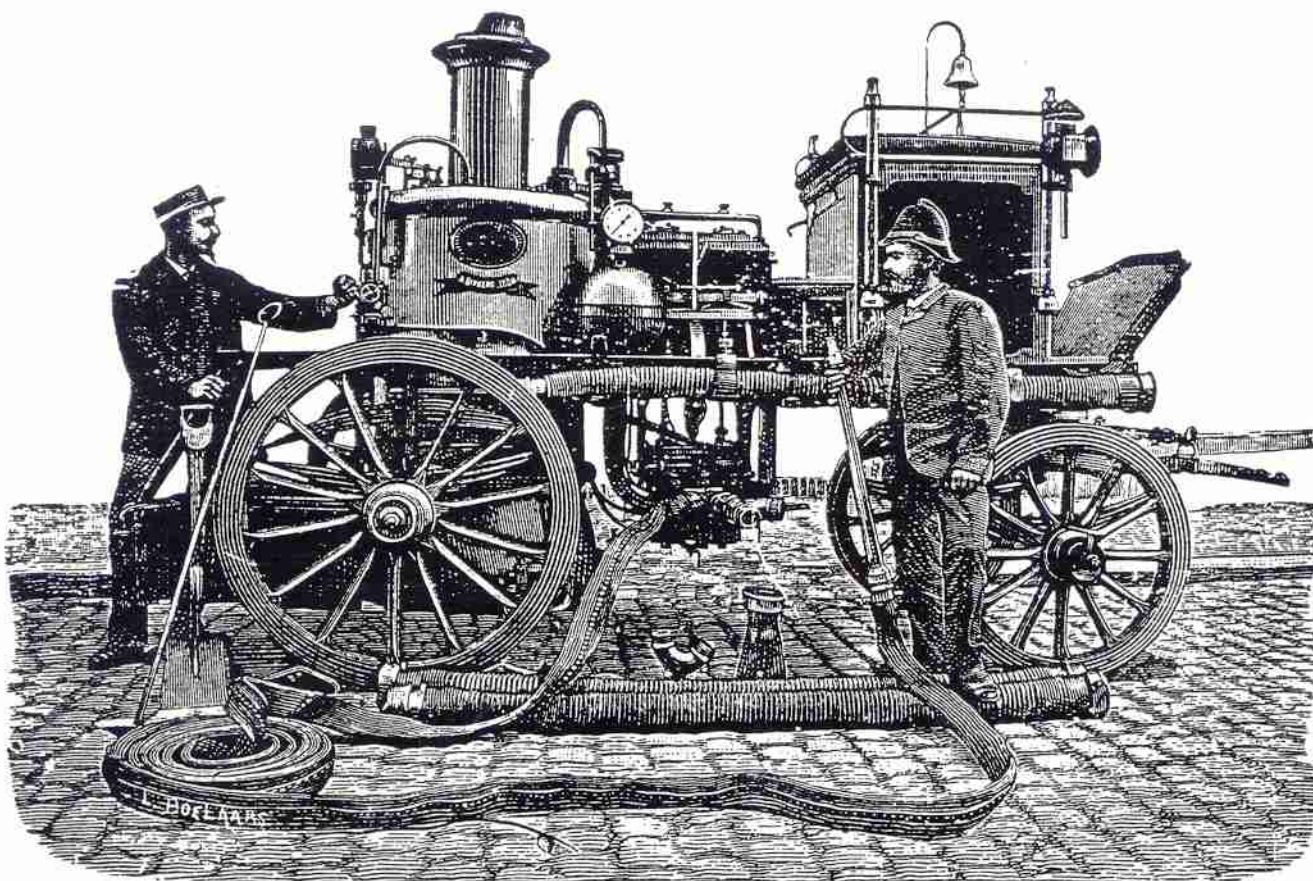
Tot 1850 verandert het materieel maar weinig. De Van der Heyden-spuit wordt qua uitvoering verder geperfectioneerd en lichter gemaakt doch het basisprincipe blijft gehandhaafd.

5. Stoomkracht.

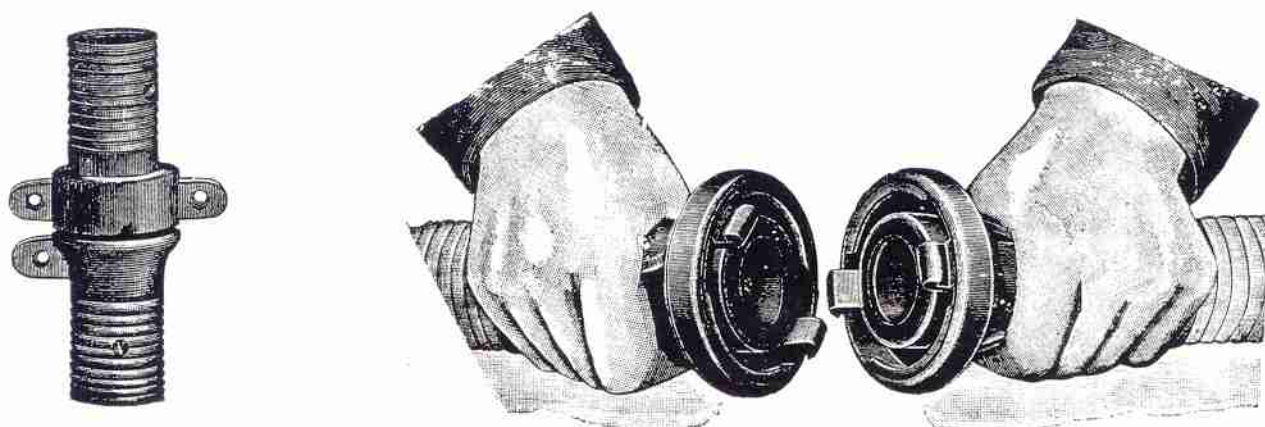
Weliswaar had James Watt al in 1769 de stoommachine uitgevonden, maar het zou nog tot 1831 duren voordat in Londen de eerste stoomspuit wordt gebouwd. De eerste Nederlandse spuit wordt gebouwd in 1877 door de Rotterdamse firma Bikkers. Daarvóór, in 1866, hebben Amsterdam en Rotterdam al Engeise stoomspuiten aangekocht.

Een groot voordeel van de stoomspuit is dat de capaciteit veel groter is dan die van de handbrandspuit: 10 pompers kunnen gemiddeld 150 liter water per minuut verspuiten met een druk van 2 tot 3 bar. Een stoombrandspuit levert 1500 liter water per minuut met een druk van 8 bar.

De introductie van de stoomspuit levert in veel gemeenten heel wat stof voor discussie. Verschillende gemeenten hebben maar weinig geld over voor de brandweer en vinden dat de kosten gedragen moeten worden door de Verzekeringsmaatschappijen omdat "zij tenslotte steen en been klagen".

5. 19e eeuwse stoomspuit.

6. Storz-koppeling.

Als in een niet nader te noemen gemeente het voorstel wordt gedaan een stoombrandspuit aan te schaffen vraagt een raadslid zich af: "waarom het zo nodig is om met stoom te spuiten, men had het toch jaren lang goed gedaan met gewoon koud water!" Behalve de stoomspuiten blijven de handbrandspuiten dan ook nog lang in dienst.

Rond 1910 gaan sommige steden over tot de aanschaf van automobielstoomspuiten en in de jaren twintig schaffen steeds meer gemeenten automobielbrandspuiten aan, waarvan een benzinemotor zorgt voor de aandrijving van pomp en voertuig. Heemstede koopt in 1924 een automobielbrandspuit van het merk Magirus.

6. Waterleiding.

Niet vergeten mag worden de rol van het in de 19e eeuw begonnen waterleidingnet. Al in 1860 wordt door de Amsterdamse Brandraad bij de Duin Water Maatschappij geïnformeerd naar de mogelijkheden om leidingwater als blusmiddel te gebruiken. De commissaren van de Amsterdamse Duin Water Mij. besluiten op 2 september van dat jaar om het (uit Heemstede afkomstige) water "kosteloos aan de stad ter blussching van brand te verstrekken, indien de inrigting van Brandkranen etc. in overeenstemming met onzen Ingenieur geschiede".

7. Ontwikkelingen in de laatste honderd jaar.

Net zo min als er veel veranderde aan het brandweermateriaal, veranderde er ook veel in de samenleving. Tot ver in de 19e eeuw bleven handel en landbouw de pijlers van de Nederlandse economie. Wanneer, zo omstreeks 1870, ook in ons land de industriële revolutie begint door te zetten, heeft dit tevens voor de brandweer consequenties. De concentratie van industriële activiteiten stelt andere en hogere eisen aan het materiaal en de brandweerorganisatie. De stoomspuit moet 24 uur per etmaal onder stoom staan, met de paarden startklaar. Amsterdam schaft, om scheepsbranden te kunnen bestrijden en om branden die via het water beter te bereiken zijn te kunnen blussen, in 1875 een varende stoomspuit aan: de "Jan van der Heyden".

De eerste dieselmotorspuit dateert van 1909. Dan volgt de benzinemotor, eerst voor de pomp, later ook voor de tractie. Wanneer de motor in zwang komt kunnen ook watertanks worden meegenomen en vernevelingsinstallaties worden toegepast.

Verbeteringen worden ook ingevoerd aan het slangenmateriaal. De, weliswaar sterke, doch stugge en loodzware lederen slangen worden rond 1850 vervangen door de rondgeweven slang. De door Jan van der Heyden ontwikkelde schroefkoppelingen, die in Amsterdam tot 1880 gebruikt worden, worden steeds meer vervangen door koppelingen met een bajonetsluiting, zoals bij de nu nog befaamde Storkkoppeling. Ook ladderwagens komen in gebruik. Eerst een handwagen met wat ladders, daarna de uitschurfbare ladders en - naarmate de bebouwing hoger wordt - de Magirusladders en hoogwerkers.

In de 19e eeuw zien we ook de brandweerhelm verschijnen. De Amsterdamse bevolking vond het aanvankelijk maar niets. Men vond een helm maar overdreven, kakineus en militairistisch. Ook Koning Willem 111 had er een afkeer van. Maar de stemming sloeg plotseling om, ook bij de koning, toen bij een instorting tijdens een zware brand de brandweerman Gorter zijn leven door zijn helm gered zag. Als trofee kwam de ingedeukte helm te hangen in de brandweerkazerne aan de Prinsengracht.

De uiterst snelle ontwikkeling van wetenschap en techniek was niet alleen van invloed op de brandweeruitrusting en -techniek maar was er tevens de oorzaak van dat de aard van het brandgevaar wijzigde. De betrekkelijk veilige elektriciteit bracht het gevaar van kortsluiting mee. De motorisering verveelvuldigde het gebruik van gevaarlijke brandstoffen. De chemische industrie leidde tot het vervoer van brandgevaarlijke en giftige stoffen. Kolengas, aardgas en LPG verhoogden het ontploffingsgevaar.

Het traditionele blusmiddel water bleek zich slecht te verdragen met zowel elektriciteit als met olie en benzine. Elke chemische stof vraagt een eigen benadering. Behalve aan de ontwikkeling van materieel en technieken moest daarom steeds meer aandacht worden geschonken aan de opleiding van het brandweerpersoneel en de leiding.

Een modern brandweerkorps beperkt zich allang niet meer tot het blussen van branden alleen. Als er ergens een tankwagen kantelt, geladen met een of andere gevaarlijke of verdachte stof, wordt de brandweer gealarmeerd. Na wolkbreuken pompt ze kelders leeg. Bij auto-ongelukken worden inzittenden door de brandweer uit het wrak bevrijd. Ze takelt auto's uit grachten en kanalen en redt poezen uit bomen.

Omdat de brandweer beschikt over de kennis en de benodigde apparatuur is zij, als vanzelf, de instantie geworden die op allerlei gebied te hulp wordt geroepen. De brandweer is uitgegroeid tot een maatschappelijk instituut waarvoor een grote waardering bestaat. Dat geldt zeker voor het Heemstedse brandweerkorps waarvan de geschiedenis in het tweede deel van dit boek wordt beschreven.

Deel 2. De Heemsteedse Brandweer.

1. Heemstede in de Middeleeuwen.

Op het gebied van de brandbestrijding zal het in Heemstede wel net zo zijn geweest als in de meeste Nederlandse dorpen in de Middeleeuwen. Zoals in het eerste deel al is aangegeven waren hout en riet in deze periode de meest gebruikte bouwmaterialen.

Het is dan ook waarschijnlijk dat ook in het dorp Heemstede wel eens een brand heeft gewoed. Gegevens daarover zijn niet voorhanden. Wel is bekend dat reeds rond 1300 in Heemstede stenen huizen worden aangetroffen. De adellijke Vlaardingse familie Van Hoylede krijgt het ambacht Heemstede in leen van graaf Floris V en laat een kasteel bouwen. Iets later duikt een tweede edelman op in Heemstede: Jan Schever. Hij laat een huis bouwen op de hoek van de huidige Gedempte Oude Gracht en het Spaarne, thans Haarlem, doch destijds Heemsteeds grondgebied. Eveneens in Heemstede wordt nog in de 13e eeuw het huis "Berkenrode" gebouwd.

Het kasteel van de Van Hoylede's, de heren van Heemstede, wordt in november 1393 met de grond gelijk gemaakt. Niet door vuur, doch door afbraak. Jan van Heemstede kiest in de strijd tussen Hoeken en Kabeljauwen de Hoekse kant en haalt zich de woede van hertog Albrecht van Beyeren, regent van het graafschap Holland, op zijn hals wegens zijn aandeel in de moord op Jonkvrouw Aleid van Poelgeest. Aleid was de maitresse van hertog Albrecht en had hem volkomen in de ban gebracht van haar Kabeljauwse denkbeelden. Uit wraak werd het kasteel (nu bekend onder de naam 't Oude Slot) verwoest.

Het kasteel wordt in 1401 herbouwd, in 1404 wederom verwoest en in 1409 nogmaals herbouwd. De laatste Jan van Heemstede is wegens geldgebrek genoodzaakt Heemstede te verkopen. Zijn schoonzoon Roeland le Fèvre komt door aankoop weer in het bezit van het kasteel. Diens kleinzoon Roelant gaat failliet en dan komt het huis in het bezit van de familie Van Lochorst. De laatste adellijke bezitter van het kasteel is Jonkvrouw Anna van Arkel die het in 1565 erft van Vincent van Lochorst.

In 1608 koopt Henrik de Hovine, koopman te Amsterdam, titel en heerlijkheid. Zijn erfgenamen tenslotte verkopen de Heerlijkheid in 1620 aan Adriaan Pauw.

2. Heemstede onder de "Pauwen".

Met de komst van de familie Pauw breekt in Heemstede een nieuwe en belangrijke periode aan. Tot dan was het een dorp met een gering aantal inwoners. In 1494 wonen er naar schatting 300. Bij een onderzoek in 1514 was het inwonertal praktisch onveranderd. In deze toestand kwam in de volgende honderd jaar slechts weinig verandering.

In 1632 wordt het aantal inwoners berekend op tussen 300 - 400. Twintig jaar later, in 1651 wordt de bevolking van Heemstede geschat op 1300 à 1400. Deze spektakulaire groei van het inwonertal wordt verklaard uit de impuls die Adriaan Pauw gaf aan het stichten van wasserijen en blekerijen. In de 12 grote lijnwaad- en camerixdoekblekerijen werkten 30 à 60 personen en in de 28 kleerblekerijen 10 à 12.

K E U R E

Op het

BROEIJEN van 't HOOY.

Schout en Scheepenen der Heerlykheyd Heemstede, trachtende zo veel mogelyk is / vooy te komen alle ongelukken van Brand / die dooy 't sterck broeyen van 't Hoop te duchten zyn / ('t welke Godt nogtrans verhoede) hebben daarom vooy dezen Jaare 17 tot Hoop-steekers en Keurmeesters aangesteld en gecommiteerd de ondergenoemde Persoonen / gebende by dezen aan dezelve Keurmeesters de Macht en Authoriteyt / om zo wel ynt eygene beweging / als op verzoek en aanklagte van Buuren of andere Geintresseerdens / te visiteeren alle Hoop-Hupsen / Bergen / en Schuuren in de voornoemde Heerlykheyd; En in cas het nodig zy de eygenaars of opzigters van 't Hoop aan te zeggen en te gelasten / dat zy hun Hoop aanstonds zullen hebben te stikken / luchten / of ook wel te verplaatsen ynt de Hoop-Hupsen / Bergen of Schuuren / naar bevindinge en ten keure vande gesfelde Keurmeesteren / met waarschouwige / dat by nalatigheyt of onwilligheyt zulks niet Communicatie van deze Acht: Gerechte ten lasten en kosten van zodanige nalatige en onwillige gedaan en besteed zal worden / die boven dien incurreeren zullen in een boete van twee Kennemer Ponden. En zyn dienvolgende tot Keurmeesters aangesteld /

Welke vooy de Visitatie en Beschouwing van het Hoop zullen genieten twee stupbers van een Roe-Hoop; En op dat niemand hier van ignorantie pretendeeze / zo werd de Bode gelast deze alomme in deze Heerlykheyd te affigeeren.

Aldus gedaan en Gearresteerd in de Heerlykheyd Heemstede den 17 en ten zelve dage Gepubliceerd, present de Schout en alle de Scheepenen.

In kennisse van my Secretaris.

Te Haarlem / by P. van Assendelft op de Groote Markt by 't Stadhuyt.

Er was dus een beroepsbevolking van 800 à 900 personen geïmporteerd. Volgens de geschiedschrijver L. van Ollefen moeten in 1796 in Heemstede ongeveer 400 huizen hebben gestaan met circa 2200 inwoners.

Tot deze tijd is het bestrijden van brand in Heemstede een zaak van burenhulp. Op de kreet "Brand!" smijt ieder neer waar hij mee bezig is en snelt te hulp, redt wat er nog te redden valt en probeert de vlammen te doven. En verder ziet hij toe hoe huis, of poerderij in vlammen opgaan. En meestal gebeurt dat zeer grondig. Tot de burenhulp behoort echter ook de wederopbouw van het afgebrande object. Brandweer, brandbestrijding en brandweerorganisatie zijn tot in de 18e eeuw een samenlevings-aangelegenheid, waar geen overheid aan te pas komt.

3. De eerste brandweernaatregelen.

In 1748 wordt Jan Diederik Pauw geboren Hoeufft, heer van Heemstede. Hem komt de verdienste toe de eerste Heemstedse maatregelen tegen brand te hebben getroffen. Tijdens zijn bewind wordt, op 26 juli 1752, door schout en schepenen een keur op het broeien van hooi uitgevaardigd. De tekst, die ook in druk verschijnt, en "alomme in de Heerlykheid wordt geaffigeerd" (aangeplakt) luidt: Keure Op It broeien van It Hooy.

Schout en Schepenen der Heerlykheid Heemstede, traghtende, soo veel mogelijk is, voor te komen alle ongelukken van brand, die door 't sterk broeyen van 't hooy te dugten syn ('twelk god nogtans verhoede) hebben daerom voor desen jaere 1752 tot hooysteekers en keurmeesters aengesteld en gecommitteert de ondergenoemde personen, gevende by deesen aan deselve keurmeesters de magt en autoriteit, om soo wel uyt eigene beweeging als op versoek en aenklagte van bueren of andere geïnteresseerdens, te visiteeren alle hooyhuysen, bergen en schuuren in de voornoemde Heerlykheid, en in cas het nodig sy de eigenaers of opsigters van 't hooy aen te seggen en te gelasten, dat sy hun hooi aanstonds sullen hebben te stikken, lugten, of ook wel te verplaetsen uyt de hooyhuysen, bergen of schuuren na bevindinge en ten keure van de gestelde keurmeesteren met waarschouwinge dat by nalatigheid of onwilligheid sulks met communicatie van desen agtbaare geregte ten lasten en kosten van soodaenige nalatige en onwillige gedaen en besteed sal worden, die bovendien incurreeren sullen in een boete van twee kennemerponden, en sijn dienvolgende tot keurmeesters aangesteld.

*Pieter Willemse van Bourgondien
Jacob van Lingen
Simon Pieterse van der Fits
Jan Houtman*

welke voor de visitatie en beschouwing van het hooy, sullen genieten twee stuyvers van een koe hooy, en op dat niemant, hier van ingnorantie pretendeere soo werd de bode gelast deese alomme in deese Heerlykheid te affigeeren. Aldus gedaen en gearresteert in de Heerlykheid Heemstede den 26. July 1752 en ten selven daege gepubliceert.

n.b. de gedrukte en de geschreven tekst zijn afwijkend qua spelling.

WAARSCHOUWINGE.

Schout en Schepenen van
de Heerlykheyt Heemstede, in erba-
ringe gekomen zynde dat sommige
lieden zig niet ontzien by dag en avond/
om Stroo en heete Asche / in en buyten de Asch-
bakken op het Dorp / op de Aulnishoopen aan de
Glip / Heere Zandvaart / en waar eenige Aulnis-
belten in Heemstede zoude mogen wesen / te wer-
pen / waar door dezelve in Brand geraken / en het
geheele Dorp / of die Buurten / in groot gebaar
zouden syn; hebben / omme daar in te voorzien /
met consent en approbatie van den Wel-Ed: ge-
bore Heer JAN DIEDRIK PAUW, gebore
H O E U F F T, Heere van Buttingen en Zandvoort,
Heemstede, Rietwyk en Rietwykeroort, &c. &c. ge-
ordonneert / gelyk sy ordonneeren by dezen: Dat
een iegelyk / wie hy sy / geen Stroo of heete
Asche in / of omtrent de Aschbakken zal mogen
werpen / zo wel by den dag als avond; op een
boete van twee-en-beertig Kennemer ponden / en
dat tegen de overtreders van dien boots zal wer-
den geprocedeert / als naar Regten.

*Een ieder zy hier mede gewaarschouwt
en hoede zig voor schade.*

Zegt het voort.

Te H A A R L E M, gedrukt by Michiel van Leeuwen.

4. 1760: Eerste brandspuit in Heemstede.

Voor de brandpreventie en de brandbestrijding is 1760 een belangrijk jaar voor Heemstede.

Schout en Schepenen doen allereerst een waarschuwing uitgaan tegen het wegwerpen van stro en hete as, waardoor brand zou kunnen ontstaan:

Waarschouwing tegens het neersmyten van heete assche.

Schout en Schepenen van de Heerlykheid Heemstede in ervaeringe gekomen synde, dat sommige lieden sig niet ontsien by dag en avond, om stroo en heete assche in en buyten de aschbakken op het Dorp, op de vuylnis hoopen aan de Glip, Heere Sandvaart, en waar eenige vuilnisbelten in Heemstede souden mogen weesen, te werpen waardoor deselven in brand geraaken, en het geheele Dorp, of die Buur- ten in groot gevaar souden zyn, hebben om daarin te voorsien, met consent en approbatie van den WelEdelgeboren Heer Jan Diederik Pauw gebore Hoeufft Heere van Buttingen en Sandvoort Heemstede Rietwyk en Rietwyker Dort enz. geordon- neert gelyk sy ordonneeren by desen: Dat een iegelijk, wie hy sy, geen stroo of heete assche in of omtrent de aschbakken sal mogen werpen, soowel by dag als avond, op een boete van twee en veertig kennemerponden en dat tegen de over- treders van dien voorts zal worden geprocedeert als na regten. Een yder sy hiermede gewaarschouwt en hoede sig voor schaede.

Zegt het voort.

Van veel groter belang is de keur (verordening) op het blussen van brand in de Heerlijkheid Heemstede die op 10 september 1760 van kracht wordt:

Keure ende ordonnantie op het blussen van brand in de Heerlykheid van Heemste- de. Alsoo de Wel Edele geboren Heer Jan Diederik Pauw geboren Hoeufft, Heere van Buttingen en Sandvoort, Heemstede, Rietwyk en RietwykerOort op het slot te Heemstede heeft doen in ordre brengen en vervaardigen, den slang-brandspuyt met syn pomp en verdere toebehooren, soo is t, dat welgemelde Heere van Heem- stede, mitsgaders Schout en Scheepenen derselver Heerlykheid, ten einde inge- val van brand (dat God verhoede) in de Heerlykheid van Heemstede mogte ont- staan, des te beter en spoediger deselve zoude kunnen worden geblust, en dus van gemelde Brand-spuyt het behoorlyk gebruik gemaakt, goedgevonden hebben te arresteeren de hierna volgende Ordonnantie, lastende en beveelende alle en een iegelyk, die het aangaan mag, het daarna te reguleeren.

Articul 1.

Dewyl tot spoedige blussing van Brand insonderheid nodig is, dat er tot de brandspuyt een genoegsaem getal volk, om deselve vaerdig by te brengen en te bewerken word aengesteld en onder bekwame hoofden geschikt: Soo sal de Schout van Heemstede in der tyd altoos fungeeren als Brandmeester, en hem door den Heer van Heemstede worden toegevoegt vier Assistenten, om gesamentlijk het opsigt te hebben over twee en twintig geaffecteerdens tot den Brandspuyt, mede door den Heer van Heemstede te benoemen; welke geaffecteerdens door den Brandmeester en Assistenten hunne verscheidene posten van waterpompers, pers- pompers, pyplyders, toortsen en sakkedragers enz: sal worden aangewezen, om dus in geval van Brand ofbij het probeeren van de spuyt altoos hetselvde werk te hanteeren, en daar in de nodige bekwaamheid te krijgen: gemelde Brandmeester, Assistenten en Geaffecteerdens sullen gratis fungeeren maar daar in tegen op het probeeren der Brandspuyt op kosten van het Ambagt ont- vangen een vat bier, sonder meer; Sy sullen ook hunne bedieningen buyten wettig excuus moeten aanneemen en deselve continueeren, soo lange sy daer toe by den Heer van Heemstede bekwaem worden geoordeelt, die andersints in de plaats van den onbekwaemen ofte afgestorven een ander aenstellen sal.

9. Kerk- of dorpsplein en Cloosterweg te Heemstede, rond 1760

2.
Een yder ingesetene aldus aengesteld sal gehouden wesen syn dienst vaerdig en getrouwelyk waer te nemen, en niet vermogen uyt syn werk te scheiden als met consent van den Brandmeester en Assistenten, en by aldien iemant bevonden wierd syn post en werk buyten consent als boven verlaten te hebben, sal de- selve verbeuren een boete van twee guldens; ten waere iemant om een wettige reden, by den Brandmeester en Assistenten te oordelen, genoodzaakt wierde uyt het werk te scheiden.
3.
Indien iemant der bedienden ten tyde van Brand ofte andersints in functie synde by ongeluk gequest wierde sal het koesterloon ter taxatie en arbitrage van Schout en Scheepenen bij het Ambagt gedragen en betaalt worden.
4.
De Brandmeester en Assistenten sullen yder hebben een ronde stok, lang zes rynlandsche voeten, rood en wit gevervt, met het wapen van den Heer van Heem- stede daarop geschildert; om dus van de menigte onderscheiden en behoorlyk gerespecteert te worden.
5.
Aan yder der geaffecteerdens sal een kopere penning gegeven worden met het wapen van den Heer van Heemstede aan de eene en een Brandspuyt aan de andere syde uytgebeeld, om die tot eene teken van haar ampt, daar It noodig is, te gebruyken, én soo drae op de versamelplaats, synde It pleyn voor den Huyse van Heemstede, syn gekomen over te geeven aen den Brandmeester of oudsten Assistent, by absentie van den Brandmeester, tot teken dat sy er syn, ten welken einde aen de tweede zyde van deese penning een nummer sal worden ge- slaagen, van een af tot twee en twintig toe, en de Brandmeester register sal moeten houden, wat nummer een yder heeft, waar uyt hy dan na It blussen sal hebben na te sien en op te neemen, wie zig van den Brand heeft geabsenteerd of te laat is gekomen.
6.
En sullen de Geaffecteerdens den Brandmeester en Assistenten hebben te gehoor- saemen, en te volbrengen It geene hun van deselve sal worden geordonneert op een boete van twintig stuyvers of meerder na exigentie van saaken.
7.
Alle andere personen bij de Brand tegenwoordig synde, sullen zoo wel als de bedienden van de Brandspuyt gehouden en verpligt wesen, in cas van nootsae- kelykheid, de ordre van den Brandmeester en Assistenten in het behandelen der spuyt met desselvs toebehooren vaerdiglyk uyt te voeren, wanneer by absentie ofte besigheid der ordinairs bedienden, sulks mogte nodig geoordeelt worden, op de verbeurte van tien stuyvers.
8.
Niemant sal by het gebruyken der Brandspuyt, vermogen de bedienden daar van eenige verhinderinge toe te brengen in het waarneemen van hun dienst het sy met deselve in de weg te loopen of op eenige andere maniere, nog ook zonder ordre en consent als boven, zig met het werk van de Brandspuyt mogen bemoeien, of daar aan de hand slaan, telkens op de verbeurte van zes stuyvers op het probeeren der spuyt, en twaalf stuyvers by tyd van brand, en sullen de ouders verpligt wesen voor hunne kinderen te betaelen, en de meesters voor hunne knegt, mits de boete aan hunne huurpenningen wederom afkostende.
9.
De pypleiders sullen by het gebruyken der spuyt, niet vermogen ymant uit dar- telheid nat te maken of in iemants huys of glazen te spuyten op de verbeurte van vyftien stuyvers, boven de vergoedinge van schade, door hun moetwillig- heid aan iemant veroorzaakt.
10.
De Heer van Heemstede en de Brandmeester sullen yder hebben een sleutel van den kast, waarin de spuyt is opgeslooten, daar en boven sal er ook een sleutel berusten ter secretarye van Heemstede.

11.

En op dat de bedienden al te saemen volkomen kennis van It werk der Brandspuyt zouden mogen hebben, en daarmede behoorlyk weeten om te gaan, soo sul- len deselve op den eersten April en eersten October van jaare tot jaare ten overstaan van den Heere van Heemstede, met de Brandspuyt worden geëxerceert, en de Brandmeester, Assistenten en overige geaffecteerdens moeten komen op het Pleyen van den Huys van Heemstede, s'morgens ten negen uren, op poene van twee guldens voor de Brandmeester, van twintig stuyvers voor een Assi- stent, en van vyftien stuyvers voor yder van den andere Geaffecteerdens.

12.

De geene, in wiens Huys, of op wiens Erve Brand soude mogen ontstaan, sal ge- houden syn, daarvan aanstonds de kosten van de Kerk te Heemstede en de Brand- meester te adverteeren, de eerstgemelde sal aanstonds de klok moeten luyden, en de laatste gemelde al het noodige vervaardigen, op dat ten spoedigsten de Brandspuyt met syn toebehooren ter plaatse van de Brand worden vervoerd.

13.

Alle de bediendens van de Brandspuyt sullen gehouden syn op het spoedigste, en soo drae sy van de Brand, It sy door 't luyden van de klok, It sy ander- sints kennis gekregen hebben, sig te begeven naar het Pleyen voor 't Slot van Heemstede, synde de ordinaire vergaderplaats, om vandaar de spuyt af te haalen, tot wel kers gemakkelijke vervoering de Heer van Heemstede een wagen en paard fourneren sal. Indien de spuyt het eerste by den Brand is, zullen de Bediendens ontfangen van het Ambagt een somma van tien guldens tot praemie om te saemen te ver- teeren; Dog indien It mogte gebeuren dat een andere spuyt voor die van 't Slot van Heemstede by den Brand was, sullen de gemelde Bediendens niets ontfangen.

14.

En op dat een yder, zoo veel mogelyk, sin pligt waarneeme sal in cas van absen- tie de Brandmeester verbeuren vyftig stuivers, een Assistent twee guldens, en een geaffecteerde twintig stuivers: En de Brandmeester komende nadat de Spuit reeds aan de gang is, sal verbeuren dertig stuivers, een Assistent twintig stuivers, en een geaffecteerde tien stuivers.

15.

Alle de boeten in deese Ordonnantie vermelt, sullen vallen ten profyte van het Ambagt: En de bekeuringen sullen moeten geschieden door den Brandmeester of een der Assistenten.

16.

Soo ymant eenige excuus soude willen voorgeven, om sig van de een of andere boete te bevryden, of eenig verschil mogte ontstaan over de gedaene bekeurin- gen, sal sulks moeten worden geb ragt voor Schout en Scheepenen van Heemstede, en door deselve na exigentie van saeken worden vereffent.

Aldus gekeurt en geordonneert bij welgemelde Heere van Heemstede mitsgaders Schout en Scheepenen voornoemt op den 10. September 1760.

Uit deze keur blijkt dat Heemstede de beschikking krijgt over een echte brandspuit en over een brandweerkorps. De brandspuit, ongetwijfeld een exemplaar uit de fabriek van Jan van der Heyden, wordt gestationeerd op het Slot. De schout is brandmeester en voert het bevel over 4 assistenten en 22 "geaffecteerdens" (manschappen) die uit de Heemstedse bevolking worden gerecruteerd. Bepaald geen vrijwilligerswerk derhalve! In de brandweerkeur, die voor een groot deel is geïnspireerd op de Amsterdamse keur van de Van der Heydens, is nauwkeurig geregeld hoe gehandeld moet worden bij het uitbreken van brand, de onderscheidingstekens van het korps, een boetebepaling voor het niet of niet tijdig verschijnen bij brand, en een beloningssysteem in verband met het regelmatig oefenen met de spuit (een vat bier!) en het als eerste met de spuit arriveren bij een brand.

Dat in artikel 13 rekening wordt gehouden met de mogelijkheid dat een andere spuit eerder ter plaatse is, heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat de Haarlemse brandweer in het noordelijk deel van de gemeente wel eens eerder ter plaatse zou kunnen zijn.

Er zijn geen bewijzen gevonden die de aanwezigheid van een tweede spuit in Heemstede aantonen. Ook is niet meer te achterhalen of er regelmatig met de spuit is geoefend en of er veel branden mee zijn geblust. Hopelijk heeft ze uitsluitend dienst gedaan voor het besproeien van landerijen. Deze toepassing werd namelijk ook aanbevolen in de uitvoerige prijscourant van de Van der Heydens.

5. De Heemstedse brandweer in de 19e eeuw.

Gedurende een kleine eeuw blijft het stil rond de Heemstedse brandweer. Althans archiefstukken uit die tijd maken geen melding van het reilen en, zeilen van het korps en de spuit. De draad wordt weer opgepakt in 1851. Heemstede is dan geen Heerlijkheid meer. In 1793 wordt de Heerlijkheid door Leonardus Pauw, geboren Hoeufft verkocht aan Johanna Maria Dutry. Tijdens de Franse overheersing verdwijnen de heerlijke rechten en sinds 1813 is Heemstede een gemeente.

In het gemeenteverslag over het jaar 1854 lezen we dat de gemeente in dat jaar voor het onderhoud van de brandspuiten f 70,-- heeft uitgegeven en dat een "buitengewone reparatie van de brandspuit" f 169,50 heeft gekost. In Heemstede bevinden zich twee brandspuithuisjes met ieder een (hand-)spuit met toebehoren. In het gemeenteverslag wordt opgemerkt dat de brandblusmiddelen zich in vrij behoorlijke staat bevinden. Weliswaar geeft de spuit aan de Zandvaart geen water genoeg (een gebrek dat alleen verholpen kan worden door de aanschaf van een nieuwe spuit) en ontbreken bij beide spuiten zaken als ladders, haken, zeilen, enz., doch de spuit op het dorp is voorzien van een geheel nieuwe lederen slang.

Het gemeentebestuur oordeelt deswege dat de blusmiddelen zich in een vrij voldoende staat bevinden. Gelukkig meldt het verslag tevens dat de gemeente in 1854 geheel voor brand bewaard is gebleven!

Op 29 juni 1851 wordt de gemeentewet van kracht. Op grond daarvan wordt het toezicht op de brandblusmiddelen en het benoemen en ontslaan van de wijk- en brandmeesters opgedragen aan burgemeester en wethouders. Bij brand heeft de burgemeester, behoudens de gewone dienstregeling door plaatselijke verordeningen voorgeschreven, het opperbevel. In de wet zijn tevens bepalingen opgenomen op grond waarvan inwoners van een gemeente tijdelijk kunnen worden opgeroepen tot het doen van persoonlijke diensten, waarbij de mogelijkheid is geboden een plaatsvervanger aan te wijzen of de verplichting af te kopen.

Deze bepalingen in de gemeentewet zijn de basis voor het Heemstedse "Reglement op de dienst met de brandspuiten" dat op 30 april 1855 door de gemeenteraad wordt vastgesteld. Tijdens de raadsvergadering van 22 januari 1855 brengt de voorzitter, Burgemeester M.S. Pabst, het nieuw ontworpen reglement op de dienst met de brandspuiten ter tafel. De burgemeester leest het ontwerp in zijn geheel voor, waarna de raad de algemene strekking goedkeurt.

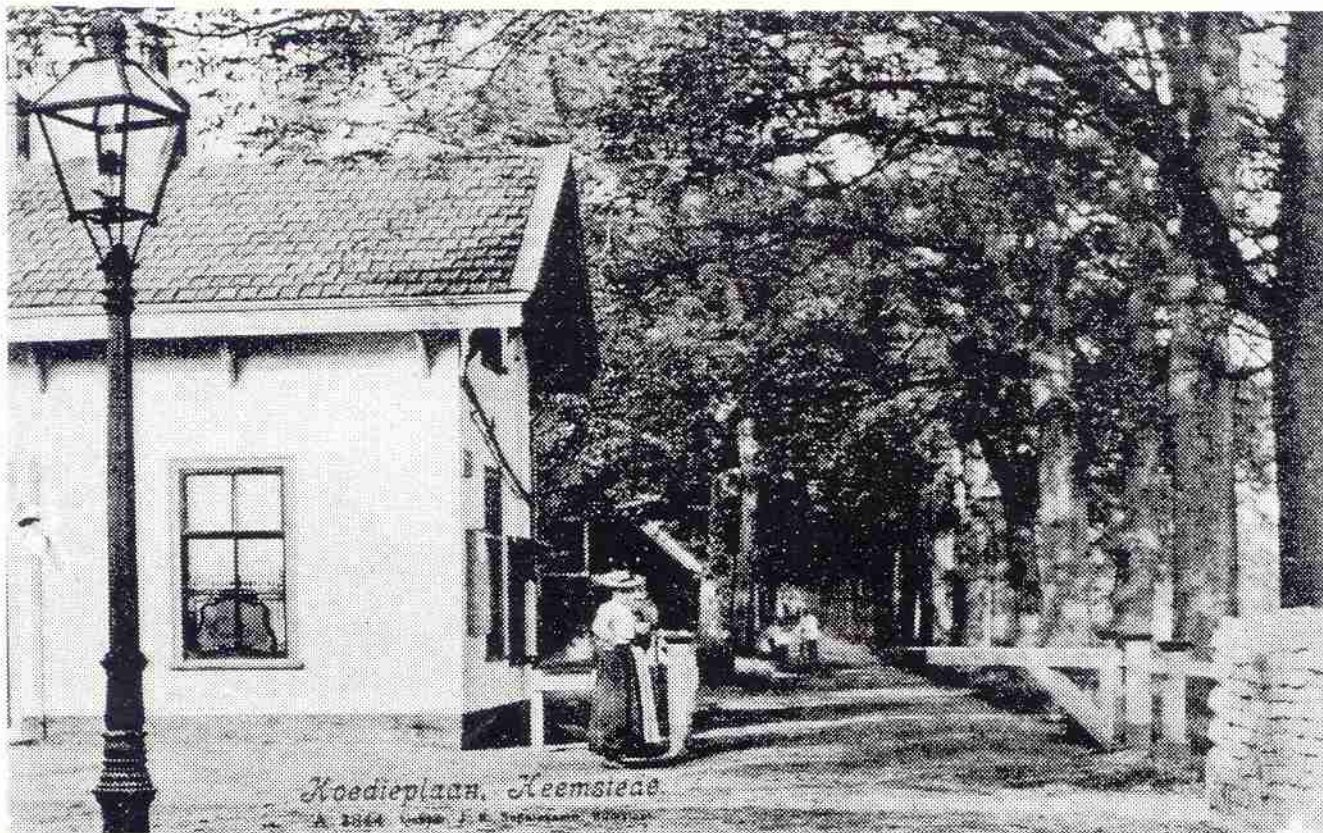
Verordening op de dienst met de brandspuiten binnen de Gemeente Heemstede.

Art. 1

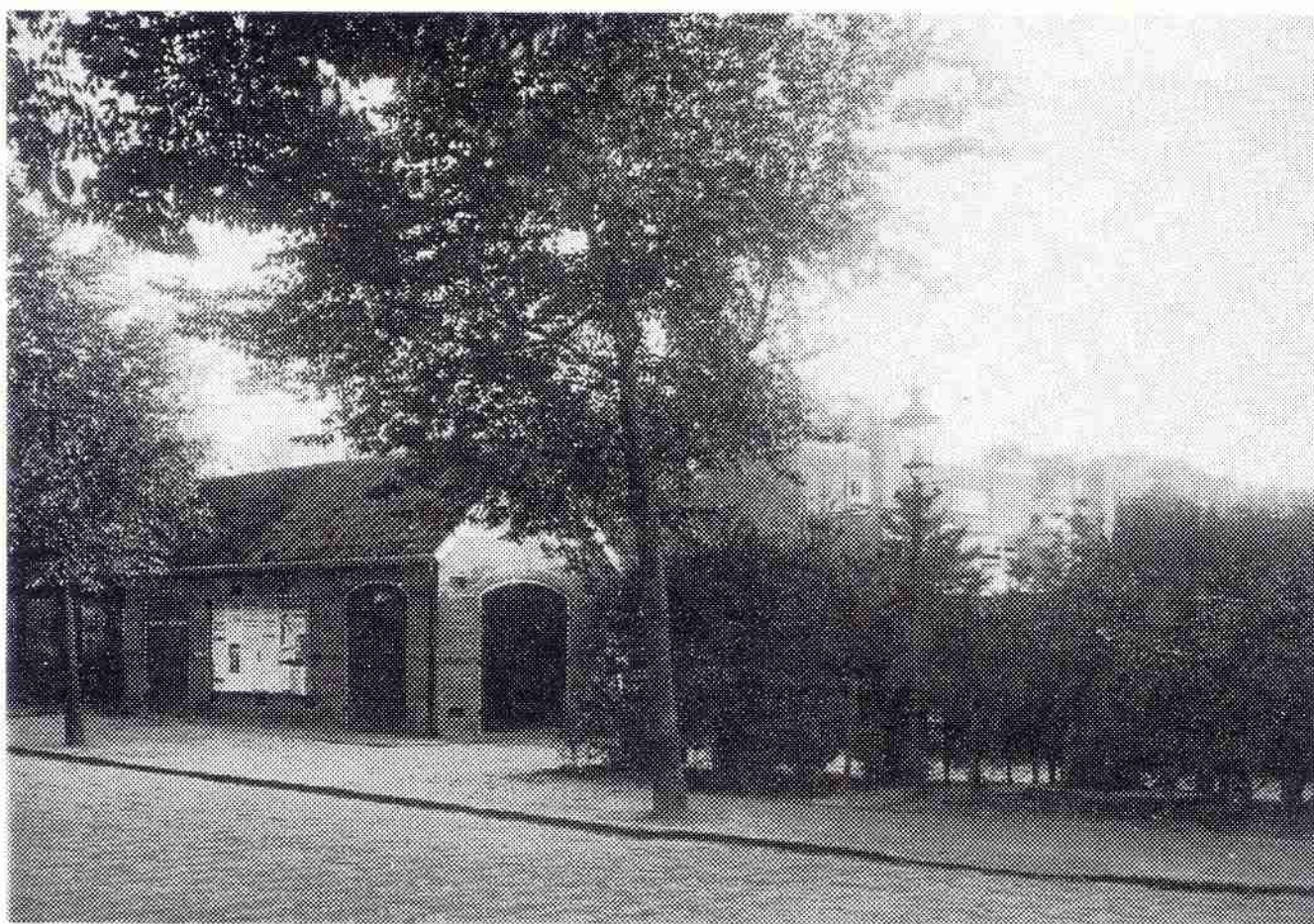
Er zullen in de gemeente aanwezig zijn twee brandspuiten N.1 geplaatst aan de Dorpsschool (huidige Voorwegschool) N.2 aan de gemeentetol nabij de bleekersvaart.

Art. 2

Het oppertoezicht over het brandwezen zal verblijven aan den Burgemeester of aan hem, die dezen vervangt.

10. Tolgaardershuisje en tolhek aan de Koediefslaan, ± 1907.

11. Brandspuithuisje aan de Koediefslaan hoek Binnenweg.

Art. 3

De dienst bij de brandspuiten zal worden verricht door een korps brandblusschers, bestaande uit twee Kompagnieën, gerangschikt naar de volgorde, zoo als hierboven voor de spuiten is aangeduid. Iedere Kompagnie zal zijn zamengesteld uit drie officieren, te weten,
een Kapitein.
een 1e luitenant.
een 2e luitenant.
alsmede uit vijf onderofficieren, als een Sergeant majoor, vier Sergeanten en verder uit twee tamboers en 110 manschappen.

Art. 4

Tot de dienst bij de brandspuiten worden geroepen alle hoofden van huisgezinnen, ingezetenen van 18-60 jaren, met uitzondering van de leden van den gemeenteraad, de geestelijken of bedienaars der godsdienst, de rijks- en plaatselijke ontvangers, de genees-, heel- en verloskundigen, de onderwijzers voor het lager en middelbaar onderwijs, de ambtenaren vanwege het Bestuur aangesteld of daaraan ondergeschikt en de zoodanigen die door ligchaamsgebreken, ter beoordeling van Burgemeester en wethouders, voor de dienst ongeschikt zijn.

Art. 5

De dienstpligtigen zullen evenwel het regt hebben zich van de dienst af te koopen of een geschikten plaatsvervanger te stellen. De afkoop zal jaarlijks bedragen de som van f 15,--, terwijl omtrent de plaatsvervangers alle die inlichtingen zullen behooren geven te worden, welke door Burgemeester en Wethouders te dezer zake worden verlangd. Daarenboven zal aan deze laatsten de bevoegdheid zijn, om ten aanzien van de al of niet geschiktheid van den aangeboden plaatsvervanger te beslissen.

Art. 6

Ingeval meerdere dienstpligtigen voorhanden mogten zijn dan voor de dienst worden vereischt, zullen de oudsten in jaren daarvan worden vrijgelaten, onder voorbehoud evenwel dat die vrijlating zal komen te vervallen, wanneer later hunne dienst tot het voltallig houden van het benoodigde contingent mogt noodig zijn.

Art. 7

De aanstelling der Kapiteins en van de Officieren geschiedt dadelijk door Burgemeester en Wethouders.

Art. 8

De officieren en onderofficieren zullen allen voorzien zijn van een geschilderden stok, terwijl de overige manschappen kenbaar zullen zijn aan een band, bevestigd aan den linkerarm, waarop het nummer der spuit en zijne betrekking tot deze zal worden aangeduid; deze onderscheidingstekens zullen zij vanwege de gemeente ontvangen en op de boete van 50 cents voor de Officieren en onderofficieren, en van 25 cents voor de overige manschappen verplicht zijn mede te brengen en aan te hebben.

Art. 9

De officieren zullen daarenboven ieder in het bezit zijn van eenen sleutel der spuit hunner Compagnie, terwijl mede in het daarbij gelegen schoolgebouw bij de spuit N. 1 en in de daarbij staande woning N. 2, nabij de tol bij de spuit N. 2, een sleutel zal aanwezig zijn, welke alleen op de vordering van Officieren en onderofficieren mag worden afgegeven. De posten aan iedere spuit zullen verdeeld zijn als volgt:

De Kapitein kommandeert de geheele "Kompagnie en is zoo veel mogelijk vóór bij de pijp en dus nabij den brand. De eerste luitenant beveelt meer bijzonder de manschappen aan de perspomp, waarbij tot zijne assistentie tevens geplaatst is een Sergeant. De tweede luitenant kommandeert de manschappen aan den aanbrengher waarbij mede een Sergeant is geplaatst, terwijl de Sergeant-majoor van tijd tot tijd bij den Kapitein, den luitenant en langs de geheele spuit zal gaan om de orders hem gegeven over te brengen of te doen uitvoeren. Overigens zal hij met een andere onderofficier een geregeld toezicht over de slangen houden. Wijders zullen de manschappen volgenderwijze verdeeld zijn, als:

2 pijphouders

48 pompers aan de perspomp 16 slangenhouders

24 pompers aan den aanbrenghers 4 aan de zuigbuis

4 voor de brandemmers

4 flambouw of lantaarndragers 2 tamboers

4 boden, en de overige tot verschillende diensten.

Art. 10

De Kapiteins zijn verplicht van hunne compagniën een nauwkeurige rol te houden, naar rangorde als in art. 9 is vermeld en daarop zorgvuldig aan te teekenen, welke veranderingen in het personeel plaats hebben. Jaarlijks in de maand February zullen de noodige aanvullingen van het korps gedaan worden. De Sergeant-majoor zal verplicht zijn ter nakoming van dit artikel de Kapiteins behulpzaam te zijn.

Art. 11

Tweemaal in het jaar op daartoe door den Kapitein, met overleg van den Burgemeester, vastgestelde dagen, zullen de exercitiën met de spuiten plaats hebben. Daartoe zullen de Kapiteins al hunne onderhebbenden minstens 2 maal 24 uren te voren bij gedrukte biljetten oproepen, waartoe hen de dienst van den Veldwachter zal worden verleend.

Art. 12

Alvorens tot het behandelen der spuit over te gaan, zal op last van den Kapitein door den tamboer appel worden geslagen en daarna door den sergeant-majoor de rol worden gelezen; zullende alsdan elk officier die mogt blijken op het bepaalde uur niet tegenwoordig te zijn f 1,—, elk onderofficier f —,50 en ieder overige dienstplichtige 25 cents boete verbeuren, terwijl voor het in het geheel niet verschijnen deze boeten zullen worden verdubbeld. De Sergeant-majoor zal van dit alles nauwkeurig aantekening houden en na het terugbrengen en wegsluiten der Spuit de rol met de gemaakte aantekeningen lezen, daarvan aan den Kapitein verslag doen, die zulks vervolgens ter kennise van den Burgemeester brengt.

Art. 13

Alle drie maanden zullen de Kapiteins vergezeld van de verdere officieren en onderofficieren, benevens den persoon belast met het onderhoud der spuit hunner Kompagnie alle gereedschappen tot de spuit behorende nazien, en daarvan aan den Burgemeester schriftelijk verslag doen, zullende deze inspectie mede kunnen strekken om de officieren en onderofficieren met de inrigting eener spuit en daardoor met het meest doelmatig gebruik daarvan bekend te maken.

Art. 14

Bij het ontstaan van brand zal daarvan onverwijld aan het Hoofd van het plaatselijk bestuur en aan den Kapitein en aan den officieren, die zich het naast aan den brand bevinden, worden kennis gegeven. Deze zullen dadelijk de klok doen luiden en de tamboer de trom doen roeren, terwijl de Kapiteins van de Kompagnie, die niet dadelijk tot dat gedeelte der gemeente waar de brand is uitgebroken in betrekking staan, mede daarvan verwittigd en desnoods tot het verleenen van hulp uitgenoodigd zullen worden.

Art. 15

Op het luiden der klok en het slaan der trom zal iedere dienstplichtige zich dadelijk naar zijn spuit begeven. Bij absentie van den Kapitein zal iedere officier of onderofficier bij een genoegzaam aantal manschappen de spuit op de doelmatigste wijze doen vervoeren.

Art. 16

De hoogste in rang bij den brand aanwezige officier of onderofficier voert het bevel tot op de verschijning van een boven hem geplaatste. Hij zal alles aanwenden wat tot eene spoedige hulp dienstig kan zijn.

Art. 17

Allen van wat rang of stand in de maatschappij die zich bij den brand bevinden, zullen zich aan het verleenen van hulp niet mogen onttrekken en hebben de officieren en onderofficieren het regt, om de werkeloze toeschouwers bij gebrek aan manschappen tot de spuit behorende, te pressen en hen aan de pompstokken te stellen. Zij die dezen dienst weigeren zullen overeenkomstig de bepalingen, van art. 475 van het Wetboek van Strafrecht worden gestraft. Mogt echter de hulp van de zoodanigen niet benodigd zijn, als dan zullen zij zich niet in de nabijheid van den brand mogen ophouden teneinde in de bediening der spuiten niet hinderlijk te zijn.

Art. 18

Niemand zal zich bij eenige dienstverrigting mogen schuldig maken aan ongeregeldeheid, brutaliteit, weigering tot het waarnemen van den hem opgedragen post of het eigendersettelijk verlaten daarvan, en zulks voor zoo niet daartegen bij de Strafwet is voorzien, op een boete van f 2,— voor de onderofficieren en van f 1,— voor de manschappen, terwijl zij een gelijke boete zullen vervallen, die zich door het gebruik van sterken drank voor de dienst onbekwaam maken.

Art. 19

Wanneer de manschappen vermeenen mogten door hunne officieren en onderofficieren niet wel te zijn behandeld geworden, zullen zij zich daarover bij Burgemeester en Wethouders kunnen beklagen, die het geschil zullen beslissen, voor zoo verre de zaak niet tot een regtsvervolgning aanleiding geeft.

Art. 20

Het niet tijdig opkomen tot blussching van brand zal worden gestraft met eene boete van f 1,-- en het geheel afwezig blijven met eene boete van f 2,-- terwijl deze boeten voor de officieren verdubbeld en voor de onderofficieren met de helft zullen vermeerderd worden. Diegene echter welke gewigtige redenen voor het te laat komen of afwezend blijven hebben bij, te brengen zullen zich deswegens binnen 24 uren tot het Hoofd van het Gemeentebestuur kunnen vervoegen welke die reden aan de beoordeling van Burgemeester en Wethouders zal onderwerpen ten einde door deze voor het al of niet vervolgen der zaak beslist worde.

Art. 21

Ieder dienstpligtige in het algemeen en de officieren in het bijzonder zijn verplicht, voornamelijk bij de dienst in Art. 20 omschreven te zorgen voor het voorzigtig en zorgvuldig gebruik der spuiten en te voorkomen dat daaraan alsmede aan de slangen en verdere gereedschappen schade worde toegebracht. Bij vriezend weder zal zorg worden gedragen, dat de pompen in gestadige beweging blijven en desnoods met zout gaande gehouden worden. Na volbragten dienst zullen de spuiten naar de gegeven standplaatsen worden terug gebracht. Daarna zal de rol gelezen worden en de alsdan afwezige worden gestraft met de boete in art. 12 vastgesteld. De officieren en onderofficieren zullen zorgen, dat de spuit zoo dra mogelijk worde schoongemaakt, gedroogd, gesmeerd en van de defecte, zoo wel als van de vermist geraakte voorwerpen, zal met den meesten spoed schriftelijk opgaaf aan het Hoofd des Bestuurs worden gedaan.

Art. 22

Aan de Officieren of bij afwezigheid van dezen, aan de onder-officieren bij de brandspuiten wordt bij deze de last verstrekt de woningen der ingezetenen, ook tegen den wil van dezen, ten allen tijde, wanneer zij dit noodig oordeelen tot het voorkomen of blusschen van brand, binnen te treden, en zulks met inachtneming der formaliteiten, voorgeschreven bij de Wet van 31 augustus 1853 (Staatsblad no 33).

Art. 23

Tot het omverhalen van muren, daken of gevels van brandende gebouwen zal niet mogen worden overgegaan dan op bevel van het Hoofd of een hem vervangend lid des plaatselijken Bestuurs, terwijl ten aanzien van het omverhalen van belendende gebouwen zal gehandeld worden ingevolge het bepaalde bij art. 13 der Wet van 28 augustus 51 (Staatsblad no 125).

Art. 24

Een ieder die bij brand goederen onder zijne bewaring mogt hebben verkregen is verplicht daarvan binnen 24 uren aan het Hoofd des plaatselijken bestuurs opgave te doen.

Art. 25

Die het eerst den officier of onderofficier welke het naast bij den brand woonachtig is, voor eenen ontstanen brand waarschuwt, ontvangt eene premie van f 3,--.

Art. 26

Indien de brand bij nacht of donker worden ontstaat zullen alle ingezetenen van de buurt, waar brand is, licht voor hunne glasramen moeten stellen of een lantaren met eene brandende kaars uithangen, om de wegen te verlichten, op verbeurte ener boete van f 1,--.

Art. 27

Ten einde alle verwarring welke uit het geven en opvolgen van verschillende orders kan voortvloeijen te voorkomen, worden mits deze de Officieren, onderofficieren en manschappen van het voorschreven Korps ernstig herinnerd, aangemaand en gelast om gene bevelen dan van diegenen op te volgen, welke boven hen in rang gesteld zijn.

Art. 28

De overtreders der vorenstaande artikelen worden mits d~e verwezen naar art. 165 der Gemeentewet, waarbij is bepaald, dat bij wanbetaling van boeten door den regter de gevangenisstraf wordt opgelegd.

De Raad stelt het Reglement nog niet direkt vast. Voor de vergadering van 30april 1855 staat het opnieuw op de agenda.

De Raad heeft een aantal wijzigingsvoorstellen in petto:

Art. 2: Het toezicht over de blusmiddelen zal verblijven bij burgemeester en wethouders. De burgemeester heeft het opperbevel bij brand.

Art. 8: Het niet bij zich hebben van de onderscheidingstekens zal worden beboet met een gulden (De voor officieren, onderofficieren en manschappen verschillen in het boetebedrag vervallen dus).

Art. 12: De boetebedragen i.v.m. het niet tijdig op appel verschijnen worden verhoogd van resp. f 1,--, f 0,75 en f 0,50 tot f 1,50, f 1,25 en f 1,--.

Art. 21: De boeten worden vastgesteld zoals gewijzigd in art. 12.

Art. 22: Het binnentreden van woningen tegen de wil van de bewoners mag "ten allen tijde" geschieden.

Het aldus gereglementeerde brandweerkorps is op militaire leest geschoeid met een uit officieren en onderofficieren bestaand kader en dienstplichtige manschappen.

Op 26 oktober 1855 benoemt het college van burgemeester en wethouders het brandweerkader:

Spuut 1:		Spuut 2;	
Kapitein:	J.C. Munk	Kapitein:	P.Adriaanse
1e Luitenant:	M. Tibboel	1e Luitenant:	J.Niesten
2e Luitenant:	P. Vester	2e Luitenant:	J. van den Berg Azn.
Sergeant-majoor:	P. Roest	Sergeant-majoor:	C. Milatz
Sergeant:	J. Kramer	Sergeant:	J. van Houten Hzn.
	H. Hoonbroek		G. van Tholen
	J. Hoff		Z. Visser
	G. Vooges		J.I. Beckman

De historie vermeldt niet wie als tamboer en bode zijn benoemd. Deze zijn waarschijnlijk gerekruteerd uit het onbekende bestand van dienstplichtigen. Nu we het toch over tamboers hebben; hebben de twee trommen die zich op de zolder van het oude raadhuis bevinden, en waarvan niemand meer weet hoe deze daar terecht zijn gekomen, wellicht eens toebehoord aan het Heemsteeds brandweerkorps?

In augustus 1855 heeft de raad toestemming verleend aan het college om, in verband met de verbetering en de reparatie van de brandspuiten, de betreffende begrotingspost te overschrijden. In oktober rapporteert de burgemeester aan de raad over het proberen der brandspuiten (die goed hebben voldaan) en kondigt aan dat hij zal overgaan tot verdere reparatie en herstellingen.

6. Dienstplichtig brandweerkorps, een zorgenkindje.

Theoretisch zou de brandweer nu perfect moeten functioneren. De praktijk is anders. Niet alleen overigens in Heemstede. Het landelijke beeld toont dat de organisatie van de brandweer in de vorige eeuw een zorgenkindje is. De brandweer staat niet bepaald in hoog aanzien. Het is ook geen groot genot om als dienstplichtige bij nacht en ontij te moeten klaarstaan voor een karige vergoeding. De beter gesitueerden kunnen hun dienstplicht afkopen en dit ondemokratische systeem draagt er alleen maar toe bij dat de overgebleven manschappen niet bepaald het vuur uit hun sloffen lopen!

Het premiestelsel voor de eerste spuit die met blussen begint mag dan nog een aansporing zijn om naar de brand te komen, maar leidt in de praktijk tot vechtpartijen en onderlinge sabotage. Dronkenschap tijdens de brand (waarmee in de Heemstedse verordening al rekening wordt gehouden!) en plichtsverzuim maken een doelmatige brandbestrijding bijna niet mogelijk. Nogmaals, dit is het landelijke beeld. Niet beweerd wordt dat het in Heemstede ook zo bar is geweest. In de vorige eeuw gaat men er dan ook steeds meer toe over het aantal dienst- plichtige brandweerlieden langzamerhand te vervangen door vrijwillige spuitgasten. Dit zijn over het algemeen de wat beter gesitueerden zoals middenstanders, die bij brand heel duidelijk wat te verliezen hebben. Ook in Haarlem is dat het geval.

De zonen en neven van de kapiteins en de luitenants uit de gegoede burgerij die de leiding hebben over de dienstplichtige brandweerlieden, worden op den duur zo enthousiast door de brandblusverhalen van hun vaders en ooms, dat zij erop aandringen om een vrijwilligerskompagnie te vormen. Voor deze jongelieden is het blussen een groot avontuur, die het als een eer beschouwen als vrijwillige spuitgast mee te mogen draaien. Dit in tegenstelling tot menige dienstplichtige, die het meestal meer doet om het drinkgeld; de goeden natuurlijk niet te na gesproken.

Uit partikuliere fondsen wordt in Haarlem de tiende stadspuit "De Tien" gekocht en weldra breidt de vrijwilligerskompagnie zich uit met enthousiasme "jonge heren", zodat men ertoe over moet gaan om spuit IOA en IOB aan te schaffen. Aan spuit 11 waagt men zich niet, want die geeft immers modder! De Haarlemse brandweer wordt op den duur geheel vrijwillig. Deze organisatie heeft tot aan de Tweede Wereldoorlog bestaan. Haarlem is niet de enige stad waar de brandweer deze ontwikkeling doormaakt. In Alkmaar is het de turnvereniging "Kracht en Vlugheid" die de oplossing voor het probleem aandraagt, nadat een poging van het stadsbestuur om vrijwilligers voor het korps aan te trekken is mislukt. De Alkmaarse turners volgen het voorbeeld van andere turnverenigingen in Nederland en vooral in Duitsland die een brandweerafdeling aan hun vereniging verbinden.

In Amsterdam wordt in 1874 gekozen voor een bezoldigde beroepsbrandweer. De brandweer op een semi-militaire leest geschoeid, met een strakke discipline. Commandant wordt een oud-legerofficier die zijn mensen vooral rekruteert uit matrozen van koopvaardij en marine. Mensen die een zekere vakbekwaamheid hebben maar die ook gewend zijn lang van huis te zijn. Men doet 5 maal 24 uur achtereenvolgende dienst en is dan 24 uur vrij. Ook geschoolde handwerkslieden zoals schoenmakers en koetsiers komen in aanmerking om als brandwacht te beginnen. Het Amsterdamse korps heeft het in het begin niet makkelijk gehad. De onwil van de bevolking en de onheuse behandeling van dienstplichtigen en vrijwilligers (die van de ene op de andere dag zijn afgedankt) geeft veel problemen. Valse brandmeldingen zijn niet van de lucht en bij de eerste keren dat men uitrukt wil er nog wel eens een paardevijs of straatsteen door de lucht vliegen. Maar de beroepsbrandweer wint het pleit, na een jaar begint het tot iedereen door te dringen dat de nieuwe brandweer vakkundig optreedt en het gemodder met het oude systeem definitief tot het verleden behoort.

7. Heemstedse brandweer wordt vrijwillig.

Laten we weer terugkeren naar het Heemstedse.

In 1883, op 22 februari stelt de raad een "verordening op de dienst der brandspuiten" vast die de oude uit 1855 moet vervangen. Het aantal artikelen van deze verordening is, ten opzichte van de tot dan geldende, drastisch teruggedraaid: van 28 naar 14. De strekking is grotendeels dezelfde: Het kader wordt benoemd door het college in de rangen die zijn ontleend aan de krijgsmacht. De boete op het laat komen of niet verschijnen wordt gehandhaafd, evenals de verplichting om regelmatig met de brandblusmiddelen te oefenen of, zoals de verordening zegt: te exerceren. Wezenlijke verschillen met het reglement uit 1855 bestaan in het bepaalde in artikel 13 van de nieuwe verordening: "op verbeurte

eener boete van f 25,-- is het verboden gedurende de brandblussching sterke drank te schenken of uit te reiken aan het personeel der brandweer of de beambten van Politie".

Nieuw is ook de bepaling dat de dienstplichtige aanspraak heeft op een vergoeding voor het geldelijk nadeel dat is veroorzaakt door "tijdsverzuim, het onmiddellijk gevolg der door hem verrichte dienst zijnde". De hoogte van de vergoeding wordt door burgemeester en wethouders bepaald. Nadrukkelijk wordt vermeld dat de onkosten van verversing, bij of na een brand of de exercitie gemaakt, niet van gemeentewege worden vergoed.

Als dan ook in het jaar 1894 de kapiteins der Kompagnieën aan het college verzoeken om toestemming tot het doen van enige verbeteringen ten dienste van de spuit en vervolgens om op de vergadering na afloop van de exercitie "een halve flesch wijn per man voor rekening der gemeente te (mogen) drinken" antwoorden burgemeester en wethouders dat geen bedenkingen bestaan om de voorgestelde verbeteringen te doen plaatshebben doch dat de verordening geen bevoegdheid geeft, toe te staan om ten laste van de gemeente na afloop van de exercitie een halve fles wijn per man te drinken.

In 1900 beschikt Heemstede over nog steeds 2 spuiten. Als in 1901 een brand op het landgoed "Dennenheuvel" het koetshuis en de koetsierswoning in de as legt, wordt een nieuw brandspuithuis (annex politiepost) bij de tol aan de Glip gesticht waarin een nieuwe (derde) spuit wordt geplaatst. Van de stad Enschede wordt in 1906 een vierde spuit aangekocht die een plaats vindt in het brandspuithuisje op het terrein van de Electriscbe Spoorweg Maatschappij, aan de (inmiddels Haarlemse) Boogstraat, waar nu het terrein is van de NZHVM.

Later wordt de vierde spuit verplaatst naar een nieuw onderkomen aan de (sinds 1927) Haarlemse Boekenrodestraat. Ook daar wordt het een gekombineerd onderkomen voor politie en brandweer. Zowel het brandspuithuisje aan de Glip als dat in de Boekenrodestraat bestaan nog. Beide zijn verbouwd tot woonhuis. In de gevel van het laatstgenoemde huis bevindt zich nog steeds een steen met het Heemstedse gemeentewapen.

Zoals was te verwachten geeft de Verordening op de dienst der brandspuiten aanleiding tot geschillen op het punt van de dienstplicht en de afkoop daarvan.

Op 19 januari 1907 vordert de heer E. Kersten, bloemist en pomper aan de perspomp, van de gemeente een bedrag van f 75,-- in verband met de volgens hem onverschuldigd betaalde gelden voor de afkoop van de dienst van de brandspuiten over de jaren 1895 tot en met 1904. Kersten was van oordeel dat de gemeente Heemstede niet de mogelijkheid had geschapen een plaatsvervanger aan te wijzen. De brandweerverordening van 1883 rept daar ook niet over. Op grond van het bepaalde in art. 192 en 193 van de gemeentewet was dat naar het oordeel van de gemeente ook niet nodig. Kersten beweerde dat hij wel voor een plaatsvervanger had kunnen zorgen en dat hij daarom onverschuldigd een afkoopsum heeft betaald. De zaak komt voor de kantonrechter die eiser niet-ontvankelijk verklaard.

Toch is de verordening verre van volmaakt. Dit wordt ook gekonstateerd door de raadsman van de gemeente die in het rechtsgeding als verdediger optreedt.

In een schrijven aan burgemeester en wethouders deelt hij mede dat een regeling met betrekking tot de plaatsvervanging ten onrechte ontbreekt. Bovendien is hij van oordeel dat het uitzonderen van bepaalde groepen van personen van de dienst (leden van de raad, bedienaren van de openbare godsdienst, geneeskundigen enz.) in strijd is met de gemeentewet.

In 1907 wordt de verordening daarom gewijzigd. Het tijdperk van de verplichte brandweerdienst loopt echter ten einde. Met ingang van 1911 zal het brandweerkorps van Heemstede uitsluitend uit vrijwilligers bestaan.

Dit jaar wordt daarom het 75-jarig bestaan van het korps gevierd. Over die laatste driekwart eeuw handelt het derde deel van dit boek.

Deel 3 De Heemstedse Vrijwillige Brandweer.

Burgemeester en wethouders koppelen de reorganisatie van de Heemstedse brandweer aan het feit dat in 1910 de waterleiding in bedrijf zal komen, waarop brandkranen zullen worden aangebracht. Branden zullen voortaan in de regel met leidingwater kunnen worden geblust, terwijl bij grote branden of op plaatsen waar geen waterleiding aanwezig is de handbrandspuiten dienst zullen blijven doen.

In Bussum, Hilversum en Baarn heeft zich eenzelfde situatie voorgedaan. Daarom verzoekt het college deze drie gemeenten Heemstede te berichten, liefst zo volledig mogelijk, hoe daar de reorganisatie is verlopen en hoe is gehandeld met betrekking tot zaken als: personeel, aanstelling, bezoldiging, alarmering, materieel en een eventuele verordening.

Hilversum reageert in het geheel niet, Baarn stuurt summiere gegevens over de (vrijwillige) brandweer aldaar, doch Bussum stuurt een uitvoerig verslag over de organisatie van het brandweerkorps.

Op grond van de verstrekte gegevens besluiten burgemeester en wethouders een bezoek te brengen aan Bussum om ter plaatse nader kennis te maken met de brandweer. De indruk is zo gunstig dat Burgemeester D.E. van Lennep het college voorstelt het Bussumse systeem als voorbeeld te kiezen voor de Heemstedse reorganisatie.

Voor het opmaken van een deskundig advies is het oog gevallen op de opperbrand-meester van Bussum. Aan zijn Gooise ambtsgenoot vraagt Burgemeester Van Lennep of er bezwaren bestaan tegen het verlenen van een opdracht aan deze funktionaris. Ook wordt er gesproken over de hoogte van de beloning voor dit karwei.

De opperbrandmeester verklaart voor f 100,-- gaarne bereid te zijn een advies uit te brengen. De Bussumse burgemeester deelt dit mede aan zijn collega en voegt aan zijn brief de volgende zinsnede toe: "op technisch gebied zal zijn advies uitstekend zijn, doch wat stijl en taal betreft laten zijne stukken te wensen over".

Op 21 september 1910 wordt de opperbrandmeester uitgenodigd een schriftelijk advies uit te brengen en, daaraan voorafgaand, een onderhoud met de burgemeester van Heemstede te hebben.

Het advies wordt al op 10 oktober 1910 in Heemstede ontvangen.

Voorgesteld wordt de Heemstedse brandweer geheel vrijwillig te maken, het gebied van de gemeente in vieren te delen en in ieder deel 1 brandmeester en 12 manschappen te laten fungeren die ook in die wijk moeten wonen. Brandmeesters en personeel moeten vakmensen zijn en genoeg tijd en lust beschikbaar hebben om, in het belang van een goed georganiseerde brandweer, met takt te kunnen optreden. De brandmeesters krijgen een jaarlijkse beloning, hetgeen hen tegenover de gemeente meerdere verplichtingen geeft. Ook de manschappen worden in het genot gesteld van een vaste, jaarlijkse beloning, met daarnaast een uurloon voor dienst bij brand, beproeving of loos alarm en een premie voor diegenen die het eerst met zijn materiaal bij de brand aanwezig is en water geeft.

Blijkens het advies is het niet mogelijk een complete brandschelinrichting te maken, in verband met de uitgestrektheid van Heemstede. Wanneer de inwoners toestemming verlenen voor het beschikbaar stellen van hun telefoon is dit een betere oplossing. Door middel van bordjes (in de tuin of aan een lantaarnpaal) kan kenbaar worden gemaakt dat de mogelijkheid bestaat op dat adres de brandweer te alarmeren. Ook kunnen de telefoonbezitters dan, bij brand in hun deel van de gemeente, de telefonisch aangesloten brandmeester waarschuwen of de -in het raad- huis wonende chef veldwachter.

De brandmeesters dienen, met een zeer eenvoudige brandschelleiding, in de gelegenheid te zijn om tegelijkertijd 6 man te waarschuwen: pijpgasten en werklieden die zelfstandig kunnen optreden. Eén van hen krijgt de taak van wekker toebedeeld, die de niet aangesloten manschappen persoonlijk wekt.

De brandmeester moet, behalve zijn manschappen alarmeren, aan de chef veldwachter kennis geven dat hij met spuit of slangenwagen (er is immers waterleiding!) naar de brand zal vertrekken. De chef veldwachter doet telefonisch melding aan de burgemeester, het pompstation van de waterleiding en aan de overige brandmeesters. Dezen moeten handelen naar omstandigheden en beslissen met welk materiaal wordt uitgerukt voor onderlinge hulpverlening.

Tenslotte stelt opperbrandmeester A.H. Pijpers voor om de vier bestaande brand- spuihuisjes te handhaven met voor elk het gelijke materiaal. Nauwkeurig wordt opgesomd waaruit dit moet bestaan: Vier complete slangenwagens voor de waterleiding, dus een haspelwagen met gereedschapbak, een standpijp met twee mondingen en afsluiters, 200 meter 2" hennep brandspuitslang met een lengte van 20 meter, met schroefkoppelingen te verbinden, twee straalpijpen, brandkraansleutel, breekijzer, schop, bijl en klein gereedschap.

Voor de reeds aanwezige ladders dienen vier wagens een brandhaak te worden aangekocht. Aanbevolen wordt van het oude materiaal de twee beste spuiten als reservemateriaal te houden. Voorts worden aanwijzingen gegeven voor de herkenbaarheid en het onderhoud van de straatputten en wordt opgemerkt dat iedere brandmeester moet worden voorzien van een boekje met de juiste ligging van de brandkranen.

Pijpers stelt voor direkt over te gaan tot aanschaffing van twee complete slangenwagens voor de waterleiding, te plaatsen in de brandspuithuisjes (naast de Voorwagschool) bij de kerk en in de bergplaats aan de Koediefsaan (brandspuit- huisje bij de tol). De kosten worden begroot op f 392,50 per stuk.

Burgemeester en wethouders laten er geen gras over groeien. Nog in oktober 1910 geeft het college de heer Pijpers opdracht om, voor rekening van de gemeente, twee complete slangenwagens "Model Bussum", te bestellen. De wagens en toebehoren worden besteld op 2 november 1910 en precies 2 maanden later bevestigen burgemeester en wethouders van Heemstede de ontvangst ervan.

Besloten wordt de diensten van opperbrandmeester Pijpers te belonen met f 150,-- in plaats van de voorgenomen f 100,--.

Ruim een maand later, op 10 februari 1911, worden via Pijpers nog eens twee slangenwagens besteld en op dezelfde dag delen burgemeester en wethouders aan gedeputeerde staten mede dat met ingang van 1 mei van dat jaar de "Verordening op den dienst der brandspuiten binnen de gemeente Heemstede" van 1883 wordt ingetrokken.

De eerste fase in het reorganisatieproces van het korps. Ook de personele kant wordt in, ijtempo doorlopen. Op 1 maart 1911 wordt W.A. van Amstel (timmerman en aannemer te Heemstede) benoemd tot Opperbrandmeester, tevens chef van spuit 1. Voor de funktie van brandmeester en assistent-brandmeester heeft het college een aantal Heemstedenaren gepolst die kapabel geacht worden voor een kaderfunktie en met ingang van 15 maart 1911 worden benoemd:

J.Schelling	(de gemeente-opzichter) tot assistent-opperbrandmeester, tevens chef van spuit
2. A.Höcker	tot brandmeester en chef van spuit 3.
C.P. Keijzer	tot brandmeester en chef van spuit 4.
J. Vooges	tot assistent-brandmeester en plaatsvervangend chef van spuit 1.
S.P. Adriaanse	idem van spuit 2.
J. Leunis	idem van spuit 3.
F.J. Heerens	idem van spuit 4.

Het jaar daarvoor had Adriaanse (metselaar en aannemer) nog een vergeefs beroep op het college gedaan op een spuit en 250 meter slang. Hij wilde een terrein aan de Herenweg onder water zetten, waarop een villa moest worden gebouwd. Adriaanse zag geen andere mogelijkheid om de structuur van het terrein "vast" te krijgen. Het college wilde toen het verzoek niet inwilligen. Misschien dacht Adriaanse in 1911: If you can't beat them, join them!!!

Het kader (behalve de kapiteins) en het personeel ontvangen de volgende brief van het college, waarvoor een voorbedrukt formulier is gebruikt:

Heemstede, 8 maart 1911.

In verband met de oprichting van een Vrijwillig Brandweerkorps, hebben wij de eer u mee te deelen, dat wij u met ingang van 15 maart 1911 eervol ontslag verlenen als: bij Brandspuit No....., onder dankbetuiging voor de door u in die betrekking aan de Gemeente bewezen diensten. Wij verzoeken u het u bij uw benoeming verstrekte onderscheidingsteken weder in te leveren.

Burgemeester en wethouders
van Heemstede,

n.b. de brief aan het personeel is identiek met uitzondering van de passage m.b.t. de dankzegging voor bewezen diensten die in laatstbedoelde brief ontbreekt.

Nog dezelfde dag wordt het "Reglement van Orde op den dienst der vrijwillige brandweer te Heemstede" vastgesteld. Op 9 februari daarvoor had de raad al besloten tot vaststelling van de "Verordening op de Vrijwillige Brandweer te Heemstede" en van de "Instructie voor den Secretaris, der Vrijwillige Brandweer te Heemstede". In deze raadsvergadering ontstaat ook nog wat geharrewar over het salaris van de secretaris. Raadslid Van den Berg vindt het (jaar) salaris van f 25,— wel wat laag en dat van de opperbrandmeester daarentegen (f 100,— per jaar) aan de hoge kant. Als daarvan nu eens f 50,— respectievelijk f 75,— zou worden gemaakt?

De burgemeester vindt f 25,— hoog genoeg. Hij gelooft niet dat aan die betrekking zo veel werk verbonden zal zijn. Vermoedelijk zal een secretarie-ambtenaar worden aangewezen, die het werk weliswaar in zijn vrije tijd moet doen, maar het als een douceur moet beschouwen. Bovendien wordt het korps veel kleiner dan vroeger en daarom zal het aantal mutaties niet zo groot zijn. Van den Berg zegt van zijn opmerking geen voorstel te willen maken, waarop de raad akkoord gaat met het oorspronkelijke voorstel. Ook de functie van secretaris/administrateur van de brandweer bestaat dus in 1986 75 jaar.

Opmerkelijk is dat de raad ook maar meteen besluit de toren op het Nederduitsch Hervormde Kerkgebouw aan de publieke dienst te onttrekken en wel met ingang van 1 juli 1911.

Daarvoor waren twee redenen:

De toren met klokken en uurwerk waren van geen belang meer voor de gemeente, omdat de toren van het raadhuis was voorzien van een goed uurwerk. Bovendien is de voorzitter van de raad van oordeel dat bij brand het luiden van klokken onnodig en niet nuttig is; "voor het brandweerpersoneel worden wekkers aangesteld en een grote menigte mensen is meestal belemmerend voor de blussing".

Voor zover de burgemeester zich kon herinneren had de kerkklok de laatste 17 jaar slechts éénmaal voor brand geluid.

Tegen betaling van één gulden en de overdrachtskosten wordt de Kerkvoogdij der Nederduitsch Hervormde Gemeente weer eigenaresse van kerktoren, klokken en uurwerk. Overigens had de gemeente Heemstede, op grond van de Staatsregeling van 1 mei 1798, toren etc., zonder een cent te betalen in eigendom gekregen.

Tegelijk met de verkoop van de toren werd de "Verordening op het luiden der klokken" ingetrokken en werd de klokke luider ontslagen.

Meer dan 150 jaar had de kerkklok geluid als er brand was. (Zie de keur van Jan Diederik Pauw van 1760). Aan dit gebruik kwam nu een einde. In het brandweereglement van 8 maart 1911 werd ook uitvoerig aandacht besteed aan de onderscheidingstekens van de brandweer. De leden van het kader krijgen een korte stok met aanduiding. Voor het personeel is er een armband met het woord "Brandweer" er op geschilderd.

Hieruit blijkt dat het vrijwilligerskorps geen uniform droeg. Behalve aan de onderscheidingstekens wordt tevens aandacht besteed aan het pre- miestelsel. In ieder brandspuithuisje zijn enige koperen penningen opgehangen die door de spuitgasten mee naar de brand worden genomen, worden ingeleverd bij de brandmeester en recht geven op een premie. Het reglement verbiedt het meenemen van meer dan één penning.

De penningen voor de manschappen worden uitgevoerd in geel koper, die voor de brandmeesters en assistent-brandmeesters in brons, terwijlopperbrandmeester en assistent-opperbrandmeester een zilveren exemplaar ontvangen.

Na deze grondige voorbereidingen moet nog één zaak worden geregeld, voordat het vrijwilligerskorps van start kan gaan:

Burgemeester Van Lennep vraagt of de raad wenst dat, voor het jaar 1911, de jaarlijkse bijdrage voor de afkoop van de dienst van de brandweer nog moet worden geïnd, of dat men dit nu maar zal laten lopen. De raad besluit grootmoedig tot het laatste.

Zoals in elke organisatie heeft ook het vrijwilligerskorps te kampen met kin- derziekten.

Het brandweerkader, voor het eerst in vergadering bijeen op 17 maart 1911, komt daarom direkt al met verbeteringsvoorstellen aan het college:

- Gebleken is dat verschillende vakatures niet zijn aangenomen, om daarin te voorzien worden andere personen voorgedragen.
- Bij het oefenen met de spuit op 15 maart 1911 hebben, naar het oordeel van het kader, twee manschappen zich misdragen, ten eerste door te vragen tot welke diensten zij waren aangewezen en ten tweede door zich af te vragen of zij als "duivelstoejagers" worden gebruikt.
- Twee brandspuiten aan de Koediefsaan te verkopen en de overige te behouden.
- Oliepakken, bijlen, lijnen en slangendragers aan te schaffen alsmede leren handschoenen en vier emmers.
- Aan de direktie van de Electriche Spoorweg Maatschappij toestemming te vragen voor het drogen van de slangen op hun terrein.

Burgemeester en wethouders antwoorden dat voor de aanschaf van genoemde materialen zal worden gezorgd. De verkoop van de spuiten zal moeten wachten totdat is nagegaan of er nog meer materiaal kan worden opgeruimd. In de voorziening van de vakatures is voorzien. Het verzoek om slangen op het terrein van de E.S.M. te mogen drogen is overgebracht en de problemen met de beide spuitgasten waren veroorzaakt door een misverstand.

Bij Jac. Duijns, wagenmaker te Heemstede worden (ook in maart) twee ladderwagens besteld, naar een ontwerp van gemeente-opzichter J. Schelling. De ontwerptekening is bewaard gebleven. Schelling maakt in april 1911 een staat van het materiaal van de Heemstedse Brandweer.

Spuut 1 (Voorwegschool)

Oud materiaal:

1 perspomp
1 aanjager
1 slangenwagen
koppeling, platgemeten: 105 mm.
3 slangen lang 60 m. met schroef-
koppeling, platgemeten: 75 mm.

Nieuw materiaal:

1 slangenwagen met 200 meter slang en toebehoren
9 slangenhouders
8 slangen lang 144 m, met schroef- 2 oliepakken
1 ladderwagen
4 ladders in diverse lengten
2 brandhaken.

Spuut II (Koediefslaan)

Oud materiaal:

- 1 slangenwagen
- 1 perspomp
- 1 aanjager
- 11 slangen lang 195 m. met schroefkoppeling, plat gemeten: 95 mm
- 8 slangen lang 148 m met patentkoppelingen, plat gemeten: 105 mm
- 4 stormlantaarns
- 1 petroleumflambouw
- 1 pekfakkel
- 10 harsfakkels
- 2 lappenzakken
- 6 bendelstukken
- 1 oliepak
- 1 oude aanjager
- 6 oude slangen en enkele oude koppelingen.

Nieuw materiaal:

- 1 slangenwagen met 200 m slang en toebehoren
- 9 slangenhouders
- 1 oliepak
- 4 ladders in diverse lengten
- 2 brandhaken

Spuut III (De Glip).

Oud materiaal:

- 1 zuig- en perspomp
- 9 slangen lang 124 m met schroefkoppeling, plat gemeten: 92 mm
- 3 lappenzakken
- 3 stormlantaarns
- 12 harsfakkels
- 3 emmers
- 1 slangenbrug.

Nieuw materiaal:

- 1 slangenwagen met 200 m slang en toebehoren
- 2 brandhaken
- 4 ladders in diverse lengten
- 2 oliepakken
- 9 slangenhouders

Spuut IV (Boogstraat, thans gemeente Haarlem)

Oud materiaal:

- 1 perspomp
- 1 aanjager
- 1 slangenwagen
- 18 slangen lang 350 m. met patentkoppeling plat gemeten: 85 mm.
- 4 stormlantaarns
- 2 petroleumfakkels
- 11 harsfakkels
- 3 emmers
- 3 slangenbruggen
- 3 bijltjes
- 4 lappenzakken
- 11 bendelstukken
- 1 hoorn.

Nieuw materiaal:

- 1 slangenwagen met 200 m. slang en toebehoren
- 1 ladderwagen
- 4 ladders in diverse lengten
- 2 brandhaken
- 9 slangenhouders
- 2 oliepakken

Bij het bestuderen van deze opgave kan de gedachte post vatten dat het oude materiaal een allegaartje was. Gezien in het licht van die tijd sloeg Heemstede een zeer behoorlijk figuur, zeker als wordt bedacht dat in de jaren ná de reorganisatie regelmatig nieuwe aanschaffingen werden gedaan ten behoeve van de brandweer en uitbreidingen en verbeteringen plaatsvonden aan de spuihuisjes.

Voor een gemeente, die in 1911 bijna 8.000 zielen telde en ruim 2.000 woningen binnen haar grenzen had, behoorde de Heemstedse brandweer, mede dankzij een steeds fijnmaziger waterleidingnet beslist tot een der moderne en goed uitgeruste korpsen.

Voor het overvloedige oude materiaal werd ook een koper gevonden. Van de twee al genoemde spuiten was er één waardeloos zodat alleen de in 1902 aangeschafte zuig/perspomp op tweewielige kar met veren plus de bijbehorende 8 slangen (148 meter) met patentkoppeling voor de verkoop in aanmerking komen.

In het Weekblad van de Nederlandsche Bond van Gemeente-ambtenaren biedt het Heemstedse college pomp en toebehoren te koop aan. Gereageerd wordt door de gemeenten Urk, Haarlemmermeer en Besoyen. Heemstede stuurt foto's en een uitvoerige beschrijving van de spuit naar de reflektanten, doch de spuit wordt uiteindelijk verkocht aan een vierde geïnteresseerde, de gemeente Nibbixwoud. Het college van die gemeente komt de spuit bezichtigen op 8 augustus 1911 en schrijft een dag later dat de brandspuit voor een bedrag van f 375,- wordt aangekocht. De spuit had blijkbaar een goede indruk achtergelaten. Of het college van Heemstede derhalve, ter bekoming van een goedkoop vervoer, de spuit van de kar wilde nemen en van de kar de wielen.

In de verkoopprijs waren de vervoerskosten niet begrepen. Deze kwamen voor rekening van de koper. Per trein wordt de spuit naar Nibbixwoud vervoerd en op 30 augustus 1911 bericht het college van die gemeente de goede ontvangst ervan. De spuit is beproefd en heeft uitstekend voldaan. Burgemeester en wethouders van Nibbixwoud zijn daarom zeer ingenomen met deze spuit. Het Heemstedse college zendt daarop de rekening toe.

De voorspoedige ontwikkeling van het korps werd eigenlijk alleen belemmerd door het ontbreken van alarmtoestellen in de woning van de wekkers en van telefoonverbindingen in de huizen van de brandmeesters en de assistent-brand-meesters.

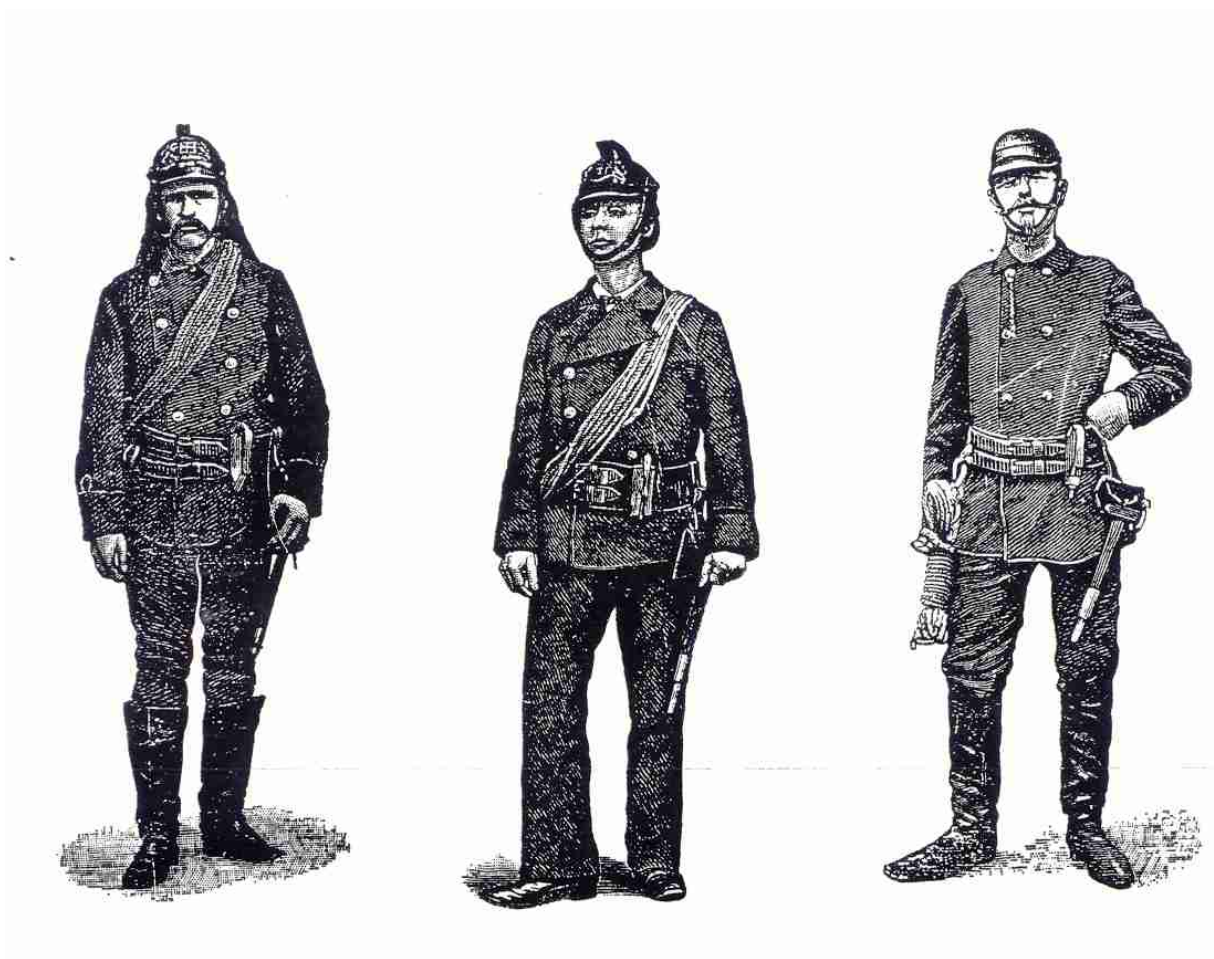
In april 1911 heeft burgemeester Van Lennep daarover al een gesprek gehad met de Nederlandsche Bell Telephone Maatschappij, doch een offerte is nog steeds niet ontvangen. In oktober 1911 dringt het brandweerkader weer eens aan op een spoedige aanleg van de alarminrichting. Op 4 april 1912 herinnert de burgemeester de Bell Telephone Maatschappij aan het onderhoud van het jaar ervoor en op 9 mei daarop volgend gaat er een brief van gelijke strekking uit van het college. Op 22 mei komt het antwoord uit Amsterdam. Het bestaat uit een gedetailleerd voorstel voor de aanleg van een complete alarminstallatie. Daartoe wordt Heemstede verdeeld in vier kringen. In het raadhuis dient een schakelbord geïnstalleerd te worden. Elke assistent-brandmeester en brandmeester krijgt thuis een generator (door het draaien aan de kruk wordt het alarm geactiveerd) en bij elke brandweerman een wekbel.

Het voorstel van de Bell Telephone Mij ging dus een stuk verder dan het voorstel van opperbrandmeester Pijpers. Om kosten te besparen zou de gemeente het medegebruik van 126 palen van het bestaande telefoonnet kunnen krijgen en van twee draden uit het Bell kabelnet. Over de exakte financiële gevolgen voor de gemeente kan de Bell Telephone Mij geen mededelingen doen, vanwege de eventuele gewijzigde verhouding van de maatschappij tegenover het rijk. (Het Rijk zou uiteindelijk de exploitatie van het partikuliere telefoonnet van Bell overnemen; de P.T.T. kreeg het telefoonmonopolie). Met regelmatige tussenpozen wordt gekorrespondeerd met de maatschappij, waarbij de indruk ontstaat dat het Heemsteeds gemeentebestuur eerst na eindeloos aandringen wordt voorzien van de gevraagde gegevens. Het zou nog tot 1914 duren voordat er daadwerkelijk met de aanleg van de alarm- inrichting wordt begonnen. Maar ook dit is niet helemaal zeker, omdat de opdracht voor de installatie niet kon worden gevonden.

Laten we nog even terugkeren naar het geboortjaar van het vrijwilligerskorps. In 1911 kreeg het nauwelijks een kans zich te bewijzen. Een hevige brand in het perceel Kerklaan 49 werd nog door het oude korps geblust (waarbij wel was gebleken dat het blussen met op de brandkraan aangesloten slangen een hele verbetering was) en een brandje op de Herenweg 225 was al geblust toen spuit vier daar op 16 december arriveerde.

Uitvoerig is stilgestaan bij het ontstaan van het brandweerkorps. De ruimte ontbreekt om de jaren erna eveneens zo intensief te beschrijven. Volstaan wordt daarom met het signaleren van kenmerkende of curieuze gebeurtenissen in de geschiedenis van de Heemstedse vrijwillige brandweer.

13. Brandweeruniformen van rond de eeuwwisseling. Van links naar rechts: 's-Gravenhage, Amsterdam en Rotterdam.

1912.

In 1912 wordt bij de brug in De Glip een politiewoning met brandspuitenbergsplaats en cel gebouwd voor de som van f 4.880,—. Op 11 oktober wordt een uitslaande brand geblust in het perceel Bronsteeweg 54. De brand werd om ongeveer half twee 's nachts ontdekt en werd geblust met de spuiten II en IV.

1913.

In de wijk Bosch en Vaart (tegenwoordig Haarlem) worden 16 brandkranen geplaatst door de Gemeente Duinwaterleiding Heemstede). Bij een rijtoer door de gemeente, teneinde de verschillende gemeentewerke te bezichtigen, konstateren burgemeester en wethouders dat de aardappelen en andere wintervoorraad van veldwachter Pronk zijn opgeslagen in een brandspuithuisje. Het college vindt zulks niet gewenst.

1914.

Aanleg van de brandalarminrichting in de gemeente door de Nederlandsche Bell Telephone Maatschappij te Amsterdam. Voor het maken van filmopnamen van een brandend perceel op het terrein van de heer Nelis wordt toestemming verleend door de burgemeester voor het gebruik van een oude brandspuit, op voorwaarde dat alle onkosten worden vergoed, er overleg wordt gepleegd met de opperbrandmeester en het gebruik van brandslangen niet plaatsvindt bij vriezende weer.

In de openbare lagere school (huidige Voorwegschool) worden Belgische vluchtelingen tijdelijk gehuisvest. De school wordt ingericht met stro, matrassen, dekens enz. en voorzien van gas- en petroleumlampen. De vluchtelingen waren "ingekwartierd" bij Heemsteedse gezinnen. Verschillende inwoners hebben bezwaar hen te blijven herbergen, zodat de gemeente de school voor verblijf moet gaan inrichten. De brandassuradeur heeft tegen de huisvesting geen bezwaar mits de gemeente bereid is een hogere brandverzekerings-premie te betalen.

1915.

Wederom verleent de brandweer medewerking bij filmopnamen. Ditmaal voor de in Haarlem gevestigde Filmfabriek Hollandia, die scènes van een brand filmde. De kosten ad f 24,47½ werden uiteraard in rekening gebracht.

In september 1915 deelt het college aan de Brandverzekeraars van de gemeente mede dat de Belgische vluchtelingen uit de Openbare Lagere School zijn ver- trokken, zodat de premie weer omlaag kan.

Burgemeester en wethouders geven de Directeur der Gemeente Gas-, Duinwater-, en Elektriciteitsbedrijven in november opdracht, de lantaarns voor de wonin- gen van de brandmeesters en voor de spuithuizen des nachts te laten doorbranden.

Aan de Directie der Electriche Spoorweg Maatschappij wordt het verzoek gedaan om in geval van brand zo nodig slangen onder de tramrails te mogen doorleggen. Een zelfde verzoek wordt gericht aan de Directie van de Noord-Zuid-Hollandsche Tramweg Maatschappij. Beide exploitanten verlenen toestemming. Wel vraagt de E.S.M. deze werkzaamheden op te dragen aan Brandmeester Keijzer, personeelslid van de E.S.M. De N.Z.H. vraagt of de commandant van de brandweer in voorkomende gevallen daarvan kennis geeft aan de kondukteur van de eerstkomende tram en gaat er van uit dat eventueel opgebroken bestrating in het tramspoor van gemeentewege wordt hersteld

Het jaarverslag over 1915 vermeldt dat de brandweer 2 x behoefde uit te rukken in verband met een brandende riethoop en een binnenbrandje. Er werd tweemaal geoefend, het kader vergaderde eveneens tweemaal en de verhouding tussen de leden van het kader was van vriendschappelijke aard. Ook voor de manschappen is er een pluim: gedrag en dienstijver zijn uitstekend en geven reden tot tevredenheid.

L. S.

Gesteld den 27-6-1916
om advies in handen van de Let
Raden der Vrijwillige Brandweer.
Terug, den 11 Juli 1916.

Door ondergeteekenden werd aan de pers ter verspreiding het volgende communiqué aangeboden.

EEN BRANDWEERVEREENIGING.

De commandanten van de brandweer te Leiden en 's-Gravenhage, de heeren J. C. Stam en C. F. H. Tuckermann, die reeds vóór het uitbreken van den tegenwoordigen wereldoorlog het voornemen hadden opgevat, doch die zich genoodzaakt zagen hun plan voorloopig uit te stellen, hebben thans uitvoering gegeven aan hun denkbeeld, zich te richten tot allen, die, rechtstreeks of zijdelings, met den brandweerdienst te maken hebben, met het voorstel zich te vereenigen, teneinde van elkanders ervaring gebruik te kunnen maken om met de noodige zaakkennis op te treden bij het blusschen van branden en om autoriteiten en publiek zoo goed mogelijk te kunnen voorlichten bij het voorkomen van deze rampen.

Hun bedoeling is om een vereeniging te stichten, waarvan, tegen een nader te bepalen bedrag, lid kunnen worden de hoofd- en verdere leiders van de beroeps- en vrijwillige brandweeren in Nederland, gemeentelijke autoriteiten, hoofden van industriele ondernemingen, van verzekeringsmaatschappijen, enz. Behalve door, evenals in het buitenland geschiedt, nu en dan congressen te houden, zullen de leden met elkander in aanraking komen door het uitgeven van een maandblad, dat gratis aan de leden zal worden uitgedeeld en voorts in den handel voor particulieren zal worden verkrijgbaar gesteld.

Zij rekenen bij het geven van openbaarheid aan hun denkbeelden op de hulp van de pers (vooral ook op het platte land) en van de gemeentebesturen.

Hun, die met dit denkbeeld instemmen, wordt verzocht, aan een der beide heeren daarvan kennis te geven. Daarna zal een vergadering worden bijeengeroepen om de zaak nader te regelen.

Waar voor de propaganda eenig geld noodig is, doen zij tevens een beroep op gemeentebesturen, verzekeringmaatschappijen en andere belangstellenden, om hun een klein crediet te openen.

Door een gedeelte van de bladen werd dit bericht belangrijk besnoeid, in enkele bladen zelfs min of meer onjuist weergegeven.

Overtuigd van Uwe belangstelling in deze zaak, richten zij zich — vrezende, dat ook U niet het juiste bericht onder de oogen mocht zijn gekomen — tot U daarbij tevens Uwe hulp inroepende om hun denkbeelden zoo mogelijk verder te verspreiden en belangstelling voor hun plan op te wekken.

Berichten tot medewerking, vooral ook beloften tot daadwerkelijke deelneming aan het op te richten maandblad, zullen met groote dankbaarheid aanvaard worden.

Zoodra van voldoende belangstelling gebleken is, stellen de ondergeteekenden zich voor belanghebbenden tot een bijeenkomst op te roepen.

De Commandant der Brandweer te 's-Gravenhage,
C. F. H. TUCKERMANN.

De Commandant der Brandweer te Leiden,
J. C. STAM.

1916.

Op 7 mei 1916 steekt het 8-jarige zoontje van de heer H. Rozemeijer om kwart voor vijf 's middags "spelenderwijs" een riethoop van zijn vader in brand. De brand werd geblust onder leiding van assistent-brandmeester Adriaanse. Vader Rozemeijer krijgt de rekening voor de bewezen diensten door de gemeente ad f 21,--. Zoontje Rozemeijer zal wel een tijdje uit vaders buurt zijn gebleven.

De brandweerleiding verzoekt het college op 15 mei naar aanleiding van dit voorval in de Algemene Politieverordening een (door straf te bedreigen) bepaling op te nemen die het plaatsen van riethopen, op een afstand van minder dan 100 meter van belendingen, verbiedt.

Burgemeester en wethouders schrijven op 12 juli aan de commandant van de brandweer te 's-Gravenhage dat Heemstede toetreedt als lid van de te stichten Nederlandsche Brandweervereniging, een initiatief van de brandweercommandanten van Den Haag en Leiden (zie cirkulaire). De gemeenteraad stelt voor dit doel een krediet van f 10,-- beschikbaar.

Op 29 juni 1916 overlijdt opperbrandmeester W.A. van Amstel. Hij wordt opgevolgd door de assistent-opperbrandmeester J. Schelling.

1917.

De activiteiten van het Heemsteedse korps concentreren zich in dit jaar voor een groot deel op de brandpreventieve maatregelen ten behoeve van Hotel "den Hout" te Heemstede (thans Haarlems grondgebied).

In 1917 waren er geen branden van ernstige aard. Het blussingsmateriaal ho geen dienst te doen.

1918.

Verschiedende materialen worden aangeschaft, waaronder een nieuw type straalpijp met draaibaar mondstuk waarmee de richting van de waterstraal kan worden gewijzigd, zonder de straalpijp zelf in die richting te brengen. Heel handig bij het blussen van bijvoorbeeld kelderbranden. Het apparaat wordt geleverd door R.S. Stokvis & Zonen Limited te Haarlem. Na beproeving ervan vindt het college het goed dat er voor elke brandspuit één wordt aangeschaft.

1919.

In dit jaar brandt een hooiberg bij de N.V. Boerderij Bronstee af en wordt assistentie verleend bij het blussen van een brand in de bouillonblokjesfabriek "Kadee" te Bennebroek.

In het jaarverslag over 1919 schrijft opperbrandmeester Schelling dat het blussingsmateriaal 2 x is beproefd. De in 1918 aangeschafte slangen zijn niet zoals deze behoren te zijn, als gevolg van slecht oorlogsmateriaal. ,~

1920.

Op 25 augustus is er brand in de wagenloods en de stal van de reiniging. van de vier vuilniswagens gaan verloren alsmede enige gereedschappen. De de bedraagt f 10.520,--

In de woning van Jonkheer F. Teding van Berkhout aan de Herenweg breekt op 10 oktober een schoorsteenbrand uit. Blijkbaar worden de schoorstenen van de jonkheer slecht geveegd omdat de brandweer twee jaar eerder ook al om deze rede uitrukke. De geijkte methode om schoorsteenbranden te bestrijden was in die tijd: het strooien van keukenzout op de vuurhaard.

1921.

Met de gemeente Haarlemmermeer wordt een overeenkomst gesloten om, in geval van brand in de naaste omgeving, wederkerig hulp te verlenen, onder verplichting tot vergoeding van alle redelijk gemaakte onkosten over de tijd dat spuit en spuitgasten vertrekken van het spuithuis en daarin zijn teruggekeerd.

1922.

Opperbrandmeester Schelling mag 200 meter slang kopen mits B. en W. eerst een advies en monsters te zien krijgen en nagegaan wordt welke Heemstedse leveranciers voor leverantie in aanmerking kunnen komen.

1923.

Op 21 maart breekt een grote brand uit in de "Wasch- en Strijkinrichting" van de heer G.C. van der Weiden aan de Binnenweg. Veertig minuten na het ontdekken van de brand wordt water gegeven door Spuit 11, spoedig daarna is ook spuit I aanwezig, die eveneens water geeft. Spuit III en IV komen later ook nog op de plaats des onheils, doch deze behoeven geen dienst meer te doen.

De blekerijgebouwen gaan door de brand verloren, het woonhuis blijft gespaard en om ongeveer half drie 's nachts kan het sein "Brand meester" worden gegeven.

Op 14 april krijgt de opperbrandmeester van Zandvoort vergunning om op 17 april op de Leidsevaartweg, ten zuiden van de brug over de Houtvaart, een demonstratie te houden met motorbrandsputen.

De brandspuithuisjes worden voorzien van elektrisch licht.

De brand bij Van der Weiden krijgt nog een staartje. 5 leden van het "Supporters-comité van de H.F.C." vragen aan het college een vergoeding omdat zij beweren de brand te hebben ontdekt, meegeholpen hebben de spuit van de Koediefsaan te halen en hebben deelgenomen aan het blussingswerk. B. en W. antwoorden dat hen geen opdracht is verleend en wijzen het verzoek af.

Bij een brand in een schuurtje aan de Raadhuisstraat bij de IJzeren brug heeft brandweerman Welters zich vertild bij het redden van varkens. De verzekeringsmaatschappij dekt de schade. Welters heeft namelijk een paar dagen het bed moeten houden en dus geen loon ontvangen. Aan de reddingsactie houdt hij gelukkig geen blijvend letsel over en na een paar dagen kan hij zijn werkzaamheden als blekersknecht bij wasserij J. v.d. Weiden wederom hervatten.

Door de Vereeniging van Nederlandsche Brandverzekeraars worden, voor de Heemstedse scholen, een paar schitterende posters van de kunstenaar Daan Hoeksema toegezonden, die de jeugd wijzen op de gevaren van spelen met vuur.

Burgemeester en wethouders herinneren de opperbrandmeester aan hun opdracht tot het indienen van plannen met betrekking tot een reorganisatie van de brandweer. Schelling antwoordt dat het het kader hoopt binnenkort voorstellen te doen.

Vanaf het begin van de jaren twintig worden in de raad regelmatig kritische geluiden gehoord over het functioneren van de brandweer en wordt aangedrongen op een reorganisatie. Al in 1922 zegt burgemeester Van Doorn dat het college bezig is met een reorganisatie en dat ook wordt gedacht over de aankoop van een nieuwe spuit.

Bij de begrotingsbehandeling in 1923 dringt de raad weer aan op een reorganisatie. De burgemeester zegt toe op korte termijn te komen met voorstellen in die richting.

1924.

Op 21 februari besluit de raad tot aankoop van een automobielbrandspuit. Op basis van het rapport van opperbrandmeester Schelling wordt bij de N.V. v/h J. Geesink en Zonen te Weesp/Amsterdam een Magirus autospuit besteld die op 22 maart in Heemstede wordt afgeleverd en in tegenwoordigheid van de raad wordt gedemonstreerd.

Op 2 april legt de heer Schelling een ingrijpend pakket reorganisatievoorstellen bij het college op tafel.

Een deel ervan heeft betrekking op de berging van het materieel. Bij het nieuw te bouwen kantoor voor Openbare werken dient een garage te worden gebouwd, voorzien van centrale verwarming, terwijl bij de garage een chauffeurswoning moet komen. Het spuitenhuys met ladderbergplaats bij de Voorwegschool kan vervallen. Het zou ook prettig zijn als er bij de brandweergarage gelegenheid kwam voor het drogen van slangen en een goede oefengelegenheid, bijvoorbeeld door het bouwen van een droog annex klimtoren.

Met betrekking tot het personeel merkt Schelling op:

"Door de snelle verplaatsing met de automobielspuit kan het personeel en de kaderleden, thans ingedeeld bij de verschillende spuiten, worden ontslagen."

Het korps zou er als volgt uit kunnen zien volgens de opperbrandmeester: lopperbrandmeester 3 brandmeesters

1 vaste chauffeur

2 reserve chauffeurs

18 manschappen (die moeten worden voorzien van een rijwiel).

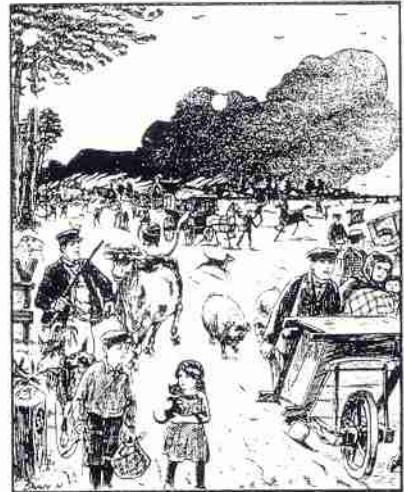
Op het verlanglijstje van de korps leiding staan ook: Uniformkleding bestaande uit helm, jekker en laarzen. Telefoon voor de kaderleden met een neventoestel op de slaapkamer. Alarmschellen of een sirene.

BLIJFT MET VUUR UIT DE BOSSCHEN!

ÉÉN WEGGEWORPEN BRANDENDE LUCIFER OF SIGARET

DEED NIET ALLEEN
GANSCHES BOSSCHEN
DOCH OOK
HEELE DORPEN
IN VLAMMEN
OPGAAN

STOOKT GEEN VUURTJES! SPEELT NIET MET LUCIFERS OF MET VUURWERK!

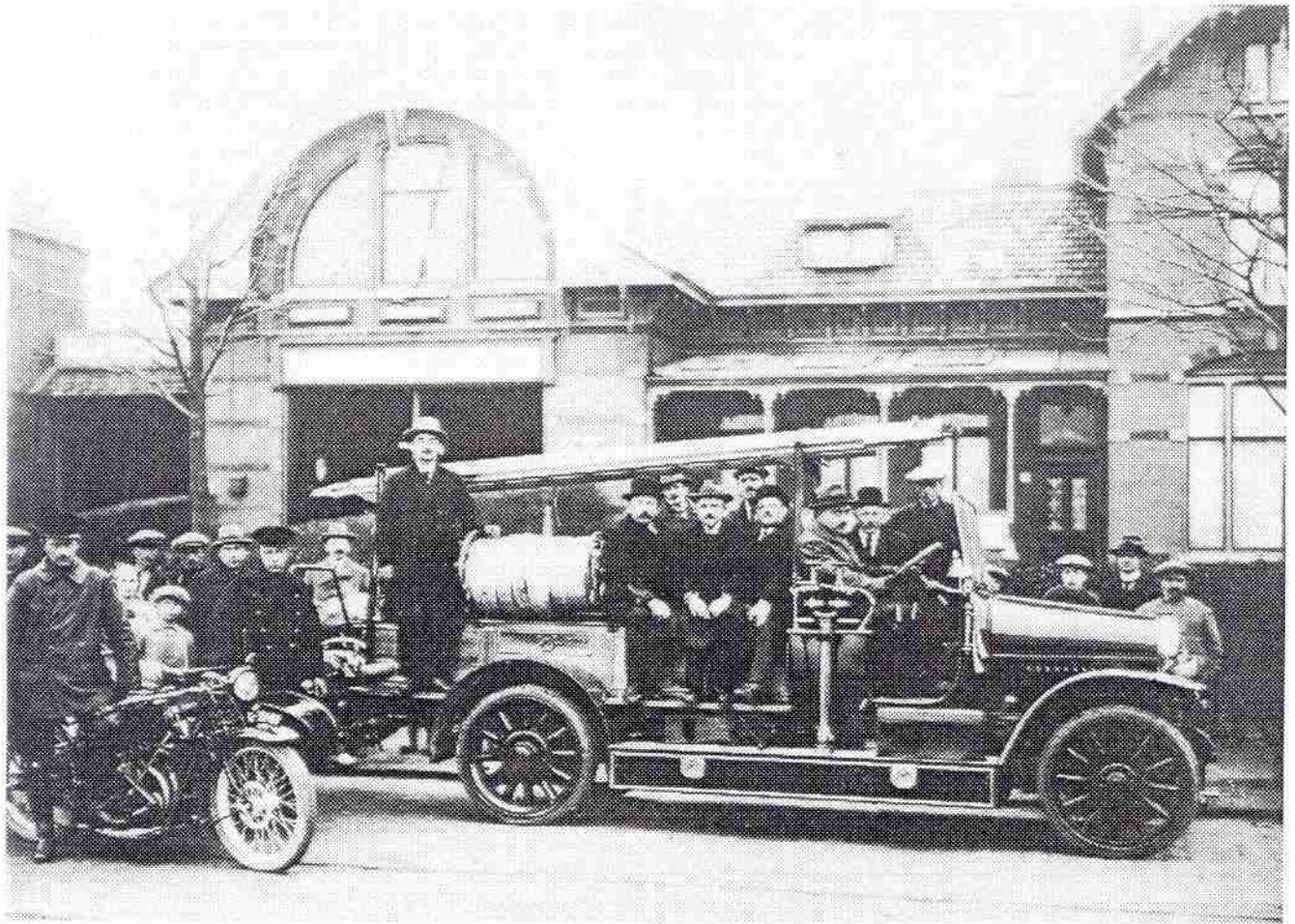
MENIG KIND HEËFT DAARDOOR NIET ALLEEN OUDERLIJK HUIS,

DOCH OOK OUDERS, BROERTJES,
ZUSJES OF ZICHZELF
VERBRAND!

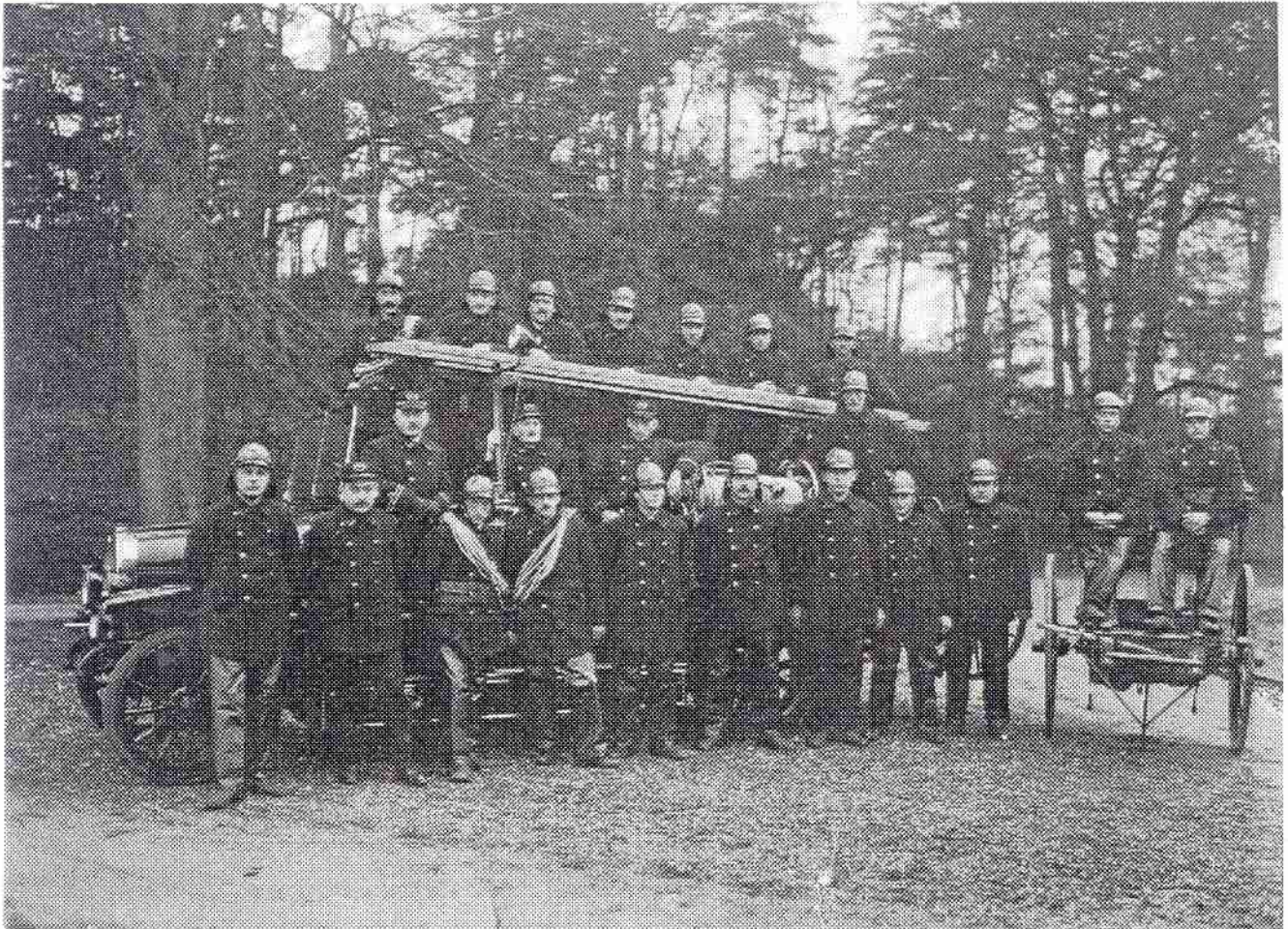

Een (ontwerp)reglement voor het afgeslankte korps completeert het rapport van de pperbrandmeester. Schelling spreekt in het rapport zijn voorkeur uit voor een (semi) beroepskorps. Manschappen zouden zoveel mogelijk geworven kunnen worden uit het personeel van Openbare Werken en Gemeentebedrijven, aangevuld met manschappen uit het bouwbedrijf. Zij zullen zich overigens wel vrijwillig moeten aanbieden, niemand moet zich verplicht voelen. Een vrijwilligerskorps is ook duur; omdat het niet makkelijk zal zijn een voldoende aantal jongelieden bij elkaar te krijgen die in het centrum der gemeente wonen en werken, zou het aantal aan de spuit verbondenen daardoor groter moeten worden om niet het risico te lopen over onvoldoende manschappen te beschikken. Alarmering wordt op die manier duurder alsmede de aanschaf van uniformen.

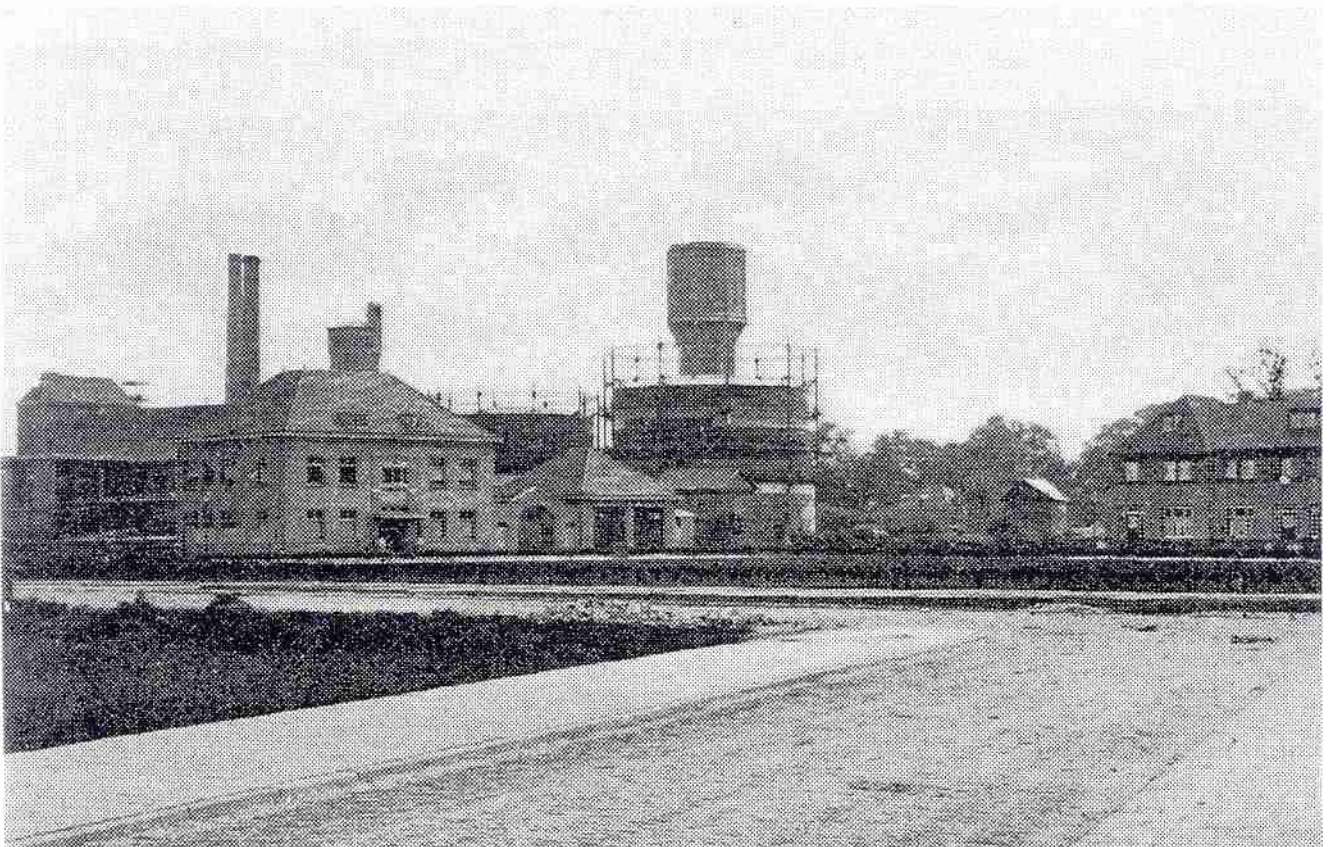

18. De Magiruspuit op de Binnenweg voor de garage van de firma Bouvy. In dit pand is tegenwoordig Garage Peters gevestigd. Voordat de brandweergarage aan het Wipperplein gereed kwam was hier de Magirus gestald.

v.l.n.r.: links naast de chauffeur van Bouvy en van de brandweerwagen, de heer Spijksma, chauffeur brandweerauto, de heer Swolfs (gemeentesecretaris), ? , ? , de heer Ooms, de heer Zwart, Jan Neeskens, ? , de heer J. Verzijlbergen, de heer J. Schelling, de heer De Wilde, de drie personen uiterst rechts konden niet worden geïdentificeerd.

16. De Magirus-autospuit in het wandelbos Groenendaal. Gelet op het feit dat de korpsleden een uniform dragen, moet deze foto kort na de reorganisatie van 1924 zijn gemaakt

17. Kantoorgebouw van openbare werken met brandweergarage en gasfabriek aan het Wipperplein.

Voor de reorganisatie denkt Schelling f 16.500,-- nodig te hebben. Omdat de oude spuiten gevoeglijk opgeruimd kunnen worden kunnen de kosten nog worden gedrukt.

Het brandweerkader is niet onverdeeld gelukkig met de reorganisatievoorstellen van hun chef. Met name tegen het voorgestelde ontslag van het tegenwoordige kader en de manschappen bestaan uiteraard bezwaren:

De reorganisatie komt ondanks deze bezwaren tot stand. Het gemeentebestuur houdt vast aan een vrijwilligerskorps en in de drie te Haarlem verschijnende couranten worden per advertentie kandidaten voor de functie van chauffeur/magazijnmeester opgeroepen.

Op 1 juli wordt aan een deel van het oude kader eervol ontslag verleend. De 44 spuitgasten, 8 wekkers en 12 brandwachten van de spuiten I, II, III en IV krijgen eveneens eervol ontslag. Ook de brandspuithuisjes worden kort daarna afgeschreven.

Een nieuw "Reglement van Orde op de dienst der vrijwillige brandweer te Heemstede" wordt van kracht op 30 mei.

Uniformen voor de kaderleden en de manschappen worden besteld op 14 augustus.

De nieuwe spuit komt voor het eerst in actie bij een schuurbrand op 19 juni bij de heer J.P. Prijden aan de Herenweg.

Benoeming van de vaste chauffeur voor de automobielspuit volgt op 3 januari 1925. De keus is gevallen op de heer H.A. Humting, sergeant-instrukteur van de Motordienst te Haarlem.

Het jaarverslag meldt dat in 1925 herhaaldelijk is geoefend met springzeil, brandladders en ladderhaken en natuurlijk ook met de automobielspuit.

1926.

In het najaar nemen 16 spuitgasten deel aan een cursus E.H.B.O., georganiseerd door de Heemstedse Reddingsbrigade. Het kader acht het van belang dat het personeel daar vertrouwd mee is. De aan de cursus verbonden kosten komen ten laste van de brandweer.

1927.

Haarlem annexeert een deel van het Heemstedse grondgebied. De annexatie heeft ook consequenties voor het personeel. Aan een vaste chauffeur is geen behoefte meer. Aan hem wordt eervol ontslag verleend. In zijn plaats komt een vrijwillige chauffeur.

1928.

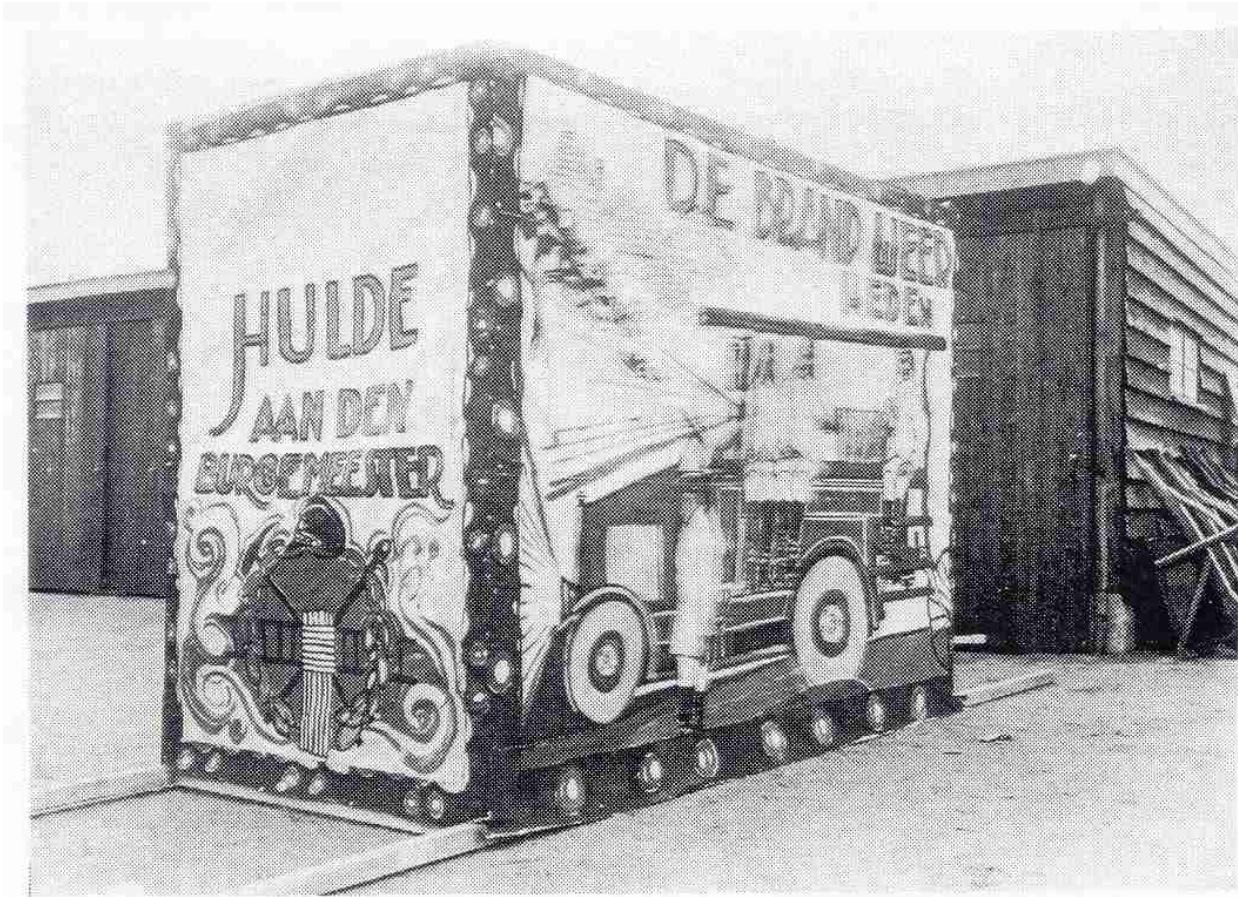
Het brandweerkader vraagt het college, in verband met de gestadige voortgang van de bebouwing, om een auto voorzien van een afrijdbare Magirus ladder. De toestemming volgt een jaar later.

Uitgave MARTIUS en CIMBEL - Heemstede.

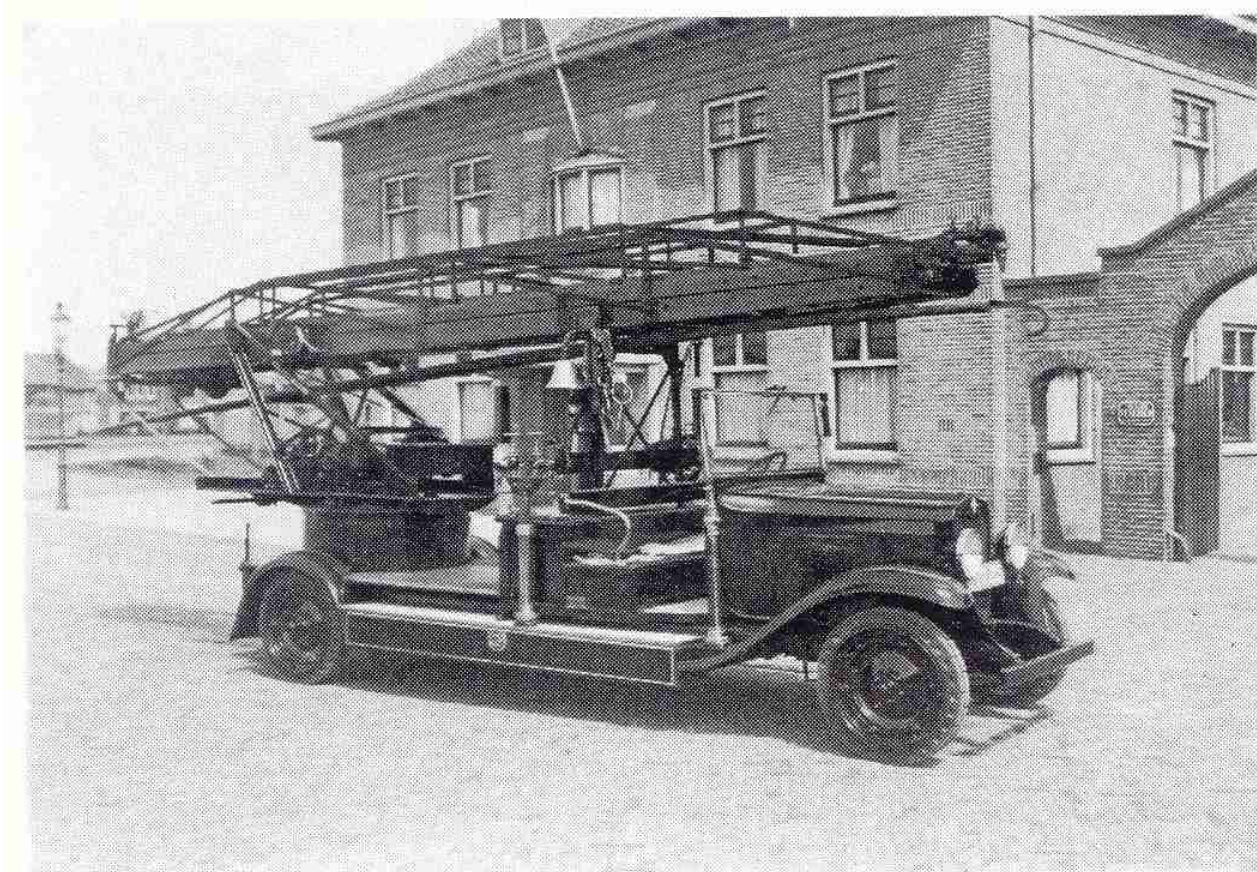
19. Plattegrond van de gemeente Heemstede van vóór de annexatie van 1927. De noordgrens van de gemeente werd toen gevormd door de Meester Lottelaan en de Schouwtjeslaan.

20. Het Bullenhofje.

21. Huldeblijk van de vrijwillige brandweer, meegedragen in de fakkeloptocht ter gelegenheid van het 12½ ambtsjubeleum van burgermeester Jhr. J.P.W. van Doorn op 8 Februari 1929

22. De magirus op een Chevrolet-chassis, anno 1930

Op 8 juni komt er een eind aan het bestaan van het historische Bullenhofje nabij de Algemene Begraafplaats. De huisjes die daar stonden waren voor afbraak bestemd. Omdat ze vol met ongedierte zaten werd besloten de huizen in brand te steken. Voor het brandweerkorps was het dan gelijk een goede oefening.

1929.

In september wordt het verzoek van het brandweerkader om een auto ladder herhaald. De kosten worden geraamd op f 6.525,--. Opperbrandmeester Schelling is van oordeel dat het in gebruik zijnde laddermateriaal niet meer aan de hedendaagse eisen voldoet. Als een niet eens zo hoog gebouw moet worden beklommen, dienen twee ladders aan elkaar te worden gebonden. Dat neemt veel tijd in beslag, terwijl het bovendien een zeer slappe konstruktie is. Na een bezoek aan de brandweerkorpsen van Delft, Amsterdam en Dordrecht is het kader tot de konklusie gekomen dat een Magirus ladder de voorkeur verdient. Het college geeft op 28 november toestemming voor de aanschaf en bij de firma Geesink wordt een driedelige, mechanische, vrijstaande patentladder, lang 16 meter, besteld. De ladder moet worden gemonteerd op een door Autogarage van Lent te leveren Chevroletchassis.

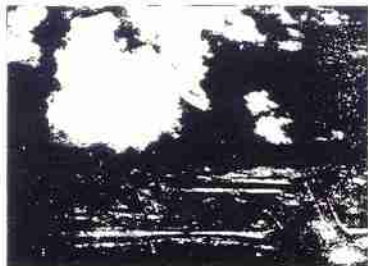
Een verdere uitbreiding van het brandweermateriaal bestaat uit de aanschaf van een rookmasker, waardoor het mogelijk wordt dat de manschappen, zonder gevaar van onwel te worden, zich kunnen begeven in met rook en gassen gevulde ruimten.

Er wordt een begin gemaakt met de samenwerking in regionaal verband, wanneer op 19 december (op initiatief van de Bloemendaalse vrijwillige brandweer) een gekombineerde vergadering plaatsvindt met vertegenwoordigers van Haarlem, Heemstede, Hillegom, Velsen en Zandvoort. Doel van de vergadering is het vormen van een kring van gemeenten die elkaar wederzijds hulp verlenen bij branden, waarvan al direkt vaststaat dat de plaatselijke brandweer deze niet alleen kan blussen. De brandweercommandanten vormen tezamen een commissie aan welke de verdere uitvoering wordt overgelaten.

In de maand juni daarvoor is al een gemeenschappelijke oefening gehouden van het Heemsteedse en Bloemendaalse korps. Op de Goudsbloemkade in Bloemendaal en de Vondelkade in Heemstede zou over en weer gebruik gemaakt worden van elkaars brandkraan. De Bloemendalers gaven snel water omdat onze kranen prima in orde waren. De Heemstedenaren hebben meer problemen. De kranen in Bloemendaal blijken niet goed te funktionieren. Na er twee vruchteloos te hebben geprobeerd wordt tenslotte bij de derde de straatput ontgraven en verwijderd en eerst toen kon de slangaansluiting plaatsvinden, waarbij bleek dat de door Heemstede aangeschafte verloopstukken goed bruikbaar waren.

Automobielspuit en ladderwagen komen op 29 oktober in aktie voor een uitslaande brand in een melkinrichting aan de Cloosterweg. Vijf minuten na de melding is de brandweer aanwezig die er ongeveer een uur voor nodig heeft de brand te blussen met twee stralen op de waterleiding. Van het gebouw bleef daardoor veel gespaard terwijl de belendende percelen totaal geen gevaar liepen.

Meer Zonneschijn in het Nevelig Noorden, meer Regen in de Tropen

Wolkenmassa, welke zich na een der experimenten te Scheveningen op 7 Aug. 1930 enkele minuten later boven het Laakswaart en Rijswijk als regen ontlastte.

Het is bekend, dat de levensvoorwaarden voor menschen, dieren en planten in vele streken der aarde beduidend gunstiger zouden zijn indien het den mensch gegeven ware regelen op te treden bij de verdeling van regen en zonneschijn.

Terwijl de bewoners van Noordelijke landen gedurende lange, sombere en vochtige winters en ook gedurende een groot gedeelte van de overige vaak zonneloze dagen verlangend uitzien naar meer zonneschijn, wordt deze laatste in sommige streken van de tropen vaak hinderlijk gevonden en belet ze zelfs den arbeid gedurende een groot gedeelte van den dag.

In vele streken hangt het welzijn van den oogst geheel samen met het tijdstip doorkomen van regen en kan door het uitblijven van neerslag dikwijls hongersnood ontstaan in groote dichtbevolkte streken zooals Britsch-Indië en China. In andere plaatsen ontstaan daarentegen door te overvloedige neerslag vaak overstromingen met alle noodlottige gevolgen daaraan verbonden.

Wanneer de mensch naar middelen zoekt om het weder gunstig te beïnvloeden en dank zij de hulpmiddelen der steeds vooruitgaande techniek rampen te voorkomen, die tot dusverre onvermijdelijk schenen, handelt hij geestes in strijd met den wil van den Schepper, maar volbrengt hij slechts het getoed: „Bevolkt de aarde en onderwerpt haar", eenmaal aan onze voorouders gegeven.

Naarmate de aarde dichter bevolkt wordt, neemt het vraagstuk van het gunstig beïnvloeden van de weersgesteldheid in belangrijkheid toe. Vooral nu er, mede door de vorderingen der techniek, in vele landen van Europa en in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika miljoenen werkkrachten zijn vrijgekomen, zou het van zeer groot belang zijn indien men erin zou kunnen slagen het klimaat te verbeteren in de streken welke tot heden nagenoeg onbewoonbaar zijn, ofwel door te groote hitte en droogte, (groot gedeelte van Afrika Australië en Azië) ofwel door te heele koude (zooals de Poolstreken, Noord-Canada, Noord-Zweden, Siberië) opdat ze aantrekkelijker zouden worden voor kolonisatie.

Door eene daling van de hoogste temperatuur in de tropen met eenige graden, door meer bewolking bij dag gedurende de heete namiddagen en meer afkoeling gedurende den nacht door het neerslaan van wolken tegen zonsopgang en zonsopgang, zou het klimaat aldaar veel dragelijker worden. Heldere sterrenachten worden door degenen die Java en andere tropische landen van nabij kennen als buitengewoon aantrekkelijk beschreven, zwoele nachten met bedekten hemel daarentegen als hoogst onaangenaam. In Noordelijke landen zou daarentegen eene temperatuurverhoging van eenige graden alleszins gewenscht zijn en zouden alsdan groote streken, thans nagenoeg onbewoonbaar en onvruchtbaar, in cultuur kunnen worden gebracht.

Deze temperatuurverhoging zou kunnen worden verkregen door meer zonneschijn bij dag en door meer bewolking 's nachts, waardoor de afkoeling vermindert wordt. (In heldere nachten koelt de aarde veel meer af, dan bij bewolkte lucht.)

Het is reeds geruimen tijd mogelijk kunstmatig nevel en bewolking te maken. In Amerika, Engeland en meerdere andere landen bedienen leger en marine zich reeds vele jaren van nevelverwekkende stoffen, welke hetzij uit vliegtuigen hetzij vanaf den grond worden uitgeblazen en waardoor men geheele streken in nevel kan hullen om ze aan het oog van den tegenstander te onttrekken. Daarnaast gebruiken de landbouwers, o.a. in Californië, rookverwekkende stoffen om in de koude nachten hunne te veld staande gewassen tegen vorst te beschermen. Pogingen tot het neerslaan van wolken zijn eerst de laatste jaren ondernomen. Men berichtte reeds enkele malen uit Amerika dat men daar door zand op de wolken te strooien eenig succes had bereikt.

Deze proefnemingen schijnen echter nog niet tot afdoend resultaat te hebben geleid, daar men ze anders ongetwijfeld zou hebben toegepast tijdens de vreeselijke droogte welke in 1930 de Vereenigde Staten teisterde, temeer omdat men daar over een zeer groot aantal vliegtuigen beschikt, welke in staat zijn wolken te vormen, zoo ze niet aanwezig zijn.

Sinds 24 Januari 1930 zijn door mij voor het eerst in het openbaar proefnemingen in Nederland gehouden

voor het neerslaan van wolken, welke beruaten op het volgende beginsel.

Op vele dagen van het jaar (in sommige streken van de tropen nagenoeg dagelijks) is de atmosfeer gedurende enkele uren van den dag in labiel evenwicht. De onderste luchtlagen zijn dan door de zon zooveel sterker verwarmd dan de bovenste, dat ze een zwaar zwaartekrachtlichter worden dan de hoogere koudere luchtlagen. Ook kan het vooral 's nachts voorkomen (o.a. boven de zee) dat de bovenste koudere luchtlagen door extra groote afkoeling iets zwaarder worden dan de onderste.

Vermindert later op den dag deze verwarming of deze afkoeling, dan kan de atmosfeer dikwijls in normaal (stabiel) evenwicht komen, zonder dat er storingen optreden, welke meestal tot neerslag leiden. Gript men echter in zulk een labiel evenwicht in, door op een bepaald punt de koude bevelucht plaatselijk extra koud en zwaar te maken door er stukjes zeer sterk gekoeld ijs, koolzuur of andere vaste stoffen als zand, kurk, zout, suiker, papier enz. in te werpen, dan dwingt men op dat punt de koude lucht om zeer snel te zakken, en de verdorven warme lucht om zeer snel te stijgen. Door deze snelle daling en stijging, welke eenmaal begonnen, zich voortzet nog lang nadat het vliegtuig is vertrokken, kunnen wolken over eene zeer groote uitgestrektheid in neerslag overgaan.

Stijgt warme vochtige lucht snel, dan vormen zich in hoogere luchtlagen groote massa's regendruppels en soms ook ijskorsels en sneeuwvlokken, die, zoodra ze eene bepaalde grootte hebben bereikt, snel omlaag vallen, ook wanneer de wolk verder stijgt. De ijskorsels en regendruppels worden dan vaak sterk electrisch geladen, waardoor uit een groot aantal kleine druppels een kleiner aantal grootere druppels ontstaan, die heter de luchtweerstand kunnen overwinnen zooals uit talrijke laboratoriumproeven is gebleken. Vooral wanneer de neerslag in vasten vorm (sneeuw of hagel) valt, kan ze zeer snel en overvloedig vallen, maar ze bereikt dan lang niet altijd in vasten vorm den grond.

Regen in den zomer op de warmste uren van den dag, bestaat b.v. dikwijls uit tijdens den val gesmolten hagel.

We doen dus niet ander dan een stootje geven aan de luchtmassa op een oogenblik dat het evenwicht verstoord is.

De ontzaglijke energie in de natuur aanwezig, ondersteunt dan onze pogingen mits we het gunstige oogenblik uitkiezen.

Reeds in 1889 heeft Helmholtz aangetoond, dat er in de atmosfeer luchtgolven van zeer groote uitgestrektheid ontstaan, wanneer koude luchtmassa's onder warmere dringen, en eene vergelijking gemaakt met de branding van de zee, er echter op wijzende, dat golven op zee van 5 à 10 Meter lengte overeenkomen met luchtgolven van 15 à 30 Kilometer lengte, omdat de lucht, vooral op groote hoogte 1000 à 2000 maal ijler is dan water. In de toppen dezer luchtgolven worden de omliggende wolken snel geheven. Zij condenseeren zeer snel, splitsen zich in een zware koudere massa met zwaardere waterdruppels of ijskorsels gemengd, welke zinkt en een tusschevolg van de bijcondensatie vrijkomende warme lichtere massa met waterdamp en kleinere waterdruppels gemengd, welke stijgt, en daarnaast condensatieproducten — in hoogere koudere luchtlagen gevormd — laat vallen. Hierdoor worden weder andere wolken beïnvloed enz. De theorie van Helmholtz is later nog aangevuld door Max Margules en J. W. Sandström (Ueber die Energieumwandlungen in der Atmosphäre, Kungl. Svenska Vetenskapsakademiens Handlingar Band 47, No. 29).

Een zeer labiele evenwichtstoestand kan ook in de atmosfeer ontstaan, wanneer de wolken, over een groote uitgestrektheid en een hoogte van meerdere duizenden meters bestaan uit onderkoelde wa-

De heer Verraar wordt na een zijner geslaagde experimenten boven de Zuiderzee op 11 Juni 1930, geluk gewenst door de luitenant van Gieszen van Soesterberg, die met zijn escadrille getuige was van het neerslaan der wolken.

Foto van een der drie-motorige vliegtuigen waarmede de h. Verraar, daarbij geholpen door verschillende officieren van Soesterberg, tot circa 3000 à 4000 meter stijgt. Het is worden verdeelde toestanden boven de wolken uitgestart (gekeerd door vast koolzuur — 78° Celsius of vloeibare lucht — 196° Celsius). Op de foto ziet men rechts van den heer V. kapitein Steup en daarnaast luitenant E. Vitch, chef van den meteorologischen dienst van Soesterberg. Links van den heer V. luitenant van Gieszen.

terdruppels van —1° tot —20° Celsius. Ook dan kan met uiterst geringe hulpmiddelen een zeer belangrijk resultaat worden bereikt, o.a. o dat lucht, die voor bijna 100° verzaadigd is met water en nog geen neerslag geeft, in beduidende mate oververzaadigd wordt, zoodra deze waterdruppels ijs verstarren, waarna overvloedige neerslag kan vallen. (Verschil dampdruk ijs en water.)

Voorts dient rekening te worden gehouden met het feit, dat, wanneer het weder in den een of anderen wordt beïnvloed, de uitwerking niet beperkt blijft den dag der proefneming, maar zich over meerdere dagen kan uitstreken tengevolge van de continuïteit welke den weerstoestand kenmerkt. Op een mooi zonnigen dag volgt met 70% waarschijnlijkheid and maal een zonnige dag, op een regenachtigen dag met 70% waarschijnlijkheid andermaal een regendag.

Wanneer men met alle bovenstaande factoren rekening houdt, kan men een verklaring vinden van de zeer opmerkelijke resultaten — welke in een afzonderlijk hoofdstuk uitvoeriger zullen worden besproken — bereikt in de maand Juni 1930 waarin getracht werd door het neerslaan van wolken in zee de zonneschijn en de temperatuur op land te verhoogen (inderdaad was de temperatuur de proefneming van 11 Juni hooger dan ooit in de eeuw in Juni waargenomen evenals het aantal zonneschijn), terwijl in Juli 1930 alle proefnemingen werden gehouden, boven het Gooi, Utrecht en Veluwe, met het belangrijke gevolg, dat in deze o geving veel meer neerslag viel dan ooit waargenomen sinds het Kon. Ned. Met. Instituut waarnemingen is richt (sinds 1855). Voor verdere details zij verwezen naar de jaarboeken van genoemde instelling.

Zooeven zeide ik reeds dat zoowel 's nachts als overdag (vooral in het begin van den namiddag) de atmosfeer in labiel evenwicht kan zijn. Ik geloof echter ieder met mij eens zal zijn, wanneer ik zeg dat regen in den nacht ons veel minder overlast berekent dan op den dag. Daarentegen verlangt bijna ieder althans in Noordelijke landen — naar meer zonneschijn. Vooral ook de landbouwer, wanneer er regent aan vooral is gegaan.

Het ligt nu in mijn bedoeling om zooveel mogelijk kort voor zonsopgang, wanneer de relatieve vochtigheid in ons zeeklimaat in den regel het hoogste is, den geheelen dag (dikwijls 99 tot 100%), wolken neerslag te doen overgaan, opdat we op den meer zonneschijn zullen krijgen en minder mist nevel. In tijden van droogte zou ik dit zooveel mogelijk boven het land willen doen, in tijden van overvloedigen neerslag en overstromingen zooveel mogelijk op zee buiten de duinen en dijken.

Alleen dan wanneer zich in voorjaar en zomer zware hagelbuien zouden ontwikkelen, welke grootschade aan den landbouw zouden kunnen toebrengen, ligt het in de bedoeling in den voormiddag (b.v. tussen 10 en 12 uur) op te stijgen en deze buien te slaan, voordat ze zijn opgestegen tot de groothoogten welke ze vaak later op den dag bereiken, waar zoo overvloedige hagelvorming optreedt, die niet meer smelt en een geheele oogst kan vernietigen.

Ik eindig met den wensch uit te spreken dat wij neer de jongeren onder mijne lezers en lezeressen rijpen leeftijd zullen zijn gekomen, natuurrampen, hagelstormen, cyclonen, overstromingen en hongersnood niet meer zullen voorkomen, dank zij de vorderingen van techniek en wetenschap. Indien mijn getesarbeid, die ik steeds, waar zulks mogelijk is, deden om wil zetten, daartoe zal hebben bijgedragen zal mij dit eene groote voldoening zijn.

AUG. W. VERAAR

Rijswijk Z.H., 25 November 19

1931.

Ter voorkoming van schoorsteenbranden wordt aan het college verzocht de ingezetenen te wijzen op het bepaalde in art. 149 van de Algemene Politieverordening waarin het vegen van schoorstenen verplicht is gesteld.

1932.

Een verzoek om nieuwe jekkers wordt overgebracht aan het college. B. en W. vinden deze echter nog niet nodig.

1933.

Het verzoek om jekkers wordt herhaald. Burgemeester en wethouders zeggen daarmee te willen wachten tot de Bloemententoonstelling van 1935. Dan moeten de spuitgasten die daar wacht dienst zullen hebben er natuurlijk keurig uitzien. Dus nog even geduld heren!

1934.

Een hoogst merkwaardig verzoek bereikt de brandweer op 30 juni 1934. Een zekere Aug.W. Veraart neemt proeven met het neerslaan van mist en bewolking om na deze neerslag meer zonneschijn te krijgen. De man heeft daarvoor een aparte theorie ontwikkeld. Omdat in een groot deel van Europa door droogte grote schade ontstaat wil Veraart, met hulp van de brandweer, de nadelen van de droogte temperen. Volgens hem kan krachtige opstijging van waterdamprijke lucht daarbij van groot nut zijn. Aanvankelijk werden de proefnemingen uitsluitend vanuit vliegtuigen gedaan. Thans doet de "regenmaker" een beroep op de brandweerkorpsen om hun oefening te houden, hetzij tussen 9.00 en 12.00 uur, hetzij van 14.00 - 17.00 uur of van 17.00 tot 20.00 uur.

Burgemeester en wethouders delen de heer Veraart mede, in beginsel geen bezwaar te hebben hem de gevraagde medewerking te verlenen. In onze gemeente vinden inderdaad dergelijke proefnemingen plaats. Niet bekend is of ze het gewenste resultaat hadden.

1935.

In de begroting is voor de brandweerkosten f 6.700,-- geraamd, waarin een bedrag van f 600,-- is begrepen voor het aanschaffen van nieuwe uniformkleding voor de manschappen. Besloten werd om de oude jekkers (voor zover ze nog enigszins goed waren) te geven aan het Crisis-kledingfonds.

1936.

In tegenstelling tot vorige jaren heeft de brandweer niet elke maand geoefend. Reden was het groot aantal keren dat de brandweer moest uitrukken. De brandweer werd liefst 21 maal gealarmeerd voor brand. Oefeningen die reeds waren uitgeschreven werden daarom afgelast of die kort na een brand volgens datum zouden plaatsvinden gingen niet door.

1937.

De al eerder genoemde heer Veraart, die een zeer aangename herinnering bewaart aan de in Heemstede ondervonden medewerking, zou graag de proefnemingen, die voor hem van zeer groot nut zijn geweest, willen herhalen. Ook ditmaal belooft het college de brandweer enige malen beschikbaar te stellen.

1938.

In 1938 krijgt een spuitgast eervol ontslag omdat hij verhuisd is naar een gedeelte van de gemeente waarin geen kabel voor de schel inrichting aanwezig is en het leggen van een kabel teveel kosten met zich zou brengen.

1939.

Mede in verband met de oefeningen ten dienste van de luchtbescherming (waarbij het brandweerpersoneel is ingedeeld) vergadert het kader in dit jaar drie maal. De gemeenteraad besluit op 5 oktober om, met het oog op de bijzondere tijdsom-standigheden, spuitgasten die op grond van hun leeftijd voor ontslag in aanmerking komen (50 jaar), niet automatisch te ontslaan. In plaats daarvan wordt besloten dit ontslag van jaar tot jaar op te schorten totdat de 55-jarige leeftijd is bereikt.

1940.

Het eerste oorlogsjaar brengt direkt al een ingrijpende wijziging in de organisatie van het korps. Een nieuw fenomeen is de Blokbrandweer. In principe treedt de blokbrandweer alleen op tijdens luchtalarm en bij branden die zijn ontstaan door luchtaanvallen. Buiten de kern van de centrale brandweerpost aan het Wipperplein wordt de gemeente verdeeld in drie vakken en 20 blokken. Aan het hoofd staat een vakhoofd c.q. een blokhoofd. (Met deze laatste benaming werd de funktionaris herhaaldelijk geplaagd). Wanneer bij bominslag het vakhoofd met personeel en materiaal ter plaatse verschijnt, stelt het blokhoofd zich met zijn materiaal en personeel ter beschikking van het vakhoofd en volgt verder diens aanwijzingen bij het optreden op. Blokhoofden worden benoemd door het hoofd van de luchtbeschermingsdienst op voordracht van een comité dat in ieder blok aanwezig is.

Omdat de vrijwilligers van de blokbrandweer worden ingedeeld bij de vrijwillige brandweer worden aan de laatste enige richtlijnen gegeven ingeval zij onverhoopt dienst moeten doen bij luchtaanvallen.

1941.

In de eerste helft van dit jaar worden door het rijk aan Heemstede vier, op tweewielige onderstellen gemonteerde, motorbrandsputten verstrekt, elk met een capaciteit van 800 liter per minuut bij 80 meter manometrische opvoerhoogte.

Met de twee al eerder door de gemeente aangeschafte motorbrandsputten ten behoeve van de luchtbeschermingsdienst (ook met een capaciteit van 800 liter) en de 1.000 liter capaciteit van de Magirus beschikt de gemeente, gezien in het licht van de oorlogsomstandigheden, over een behoorlijke uitrusting. Bovendien beschikken enkele blokken nog over een baby-motorsputje, terwijl blok 19 (mede ten behoeve van de Stichting "Meer en Bosch") een motorbrandsput van 800 liter ter beschikking heeft.

Een nadeel is natuurlijk wél dat, in verband met materiaalschaarste, de opperbrandmeester tot zijn leedwezen verplicht is op de leiders van de diverse brandweerploegen aandrang uit te oefenen om het aantal oefeningen en het daarbij gebruikte materiaal zoveel mogelijk te beperken. Desondanks worden in dit jaar toch nog 101 oefeningen gehouden door de vakken en blokken. In vak A moest tweemaal worden uitgerukt in verband met bominslagen, op 11 mei in Blok 4 en op 30 oktober in Blok 1.

1942.

In verband met de heersende benzineschaarste worden de maandelijkse brandweeroefeningen wel eens overgeslagen.

1943.

Op 16 april, om 20.30 uur, rukken autospuut en ladderwagen uit naar de gemeente Haarlem. In de Teding van Berkhoutstraat en omgeving woeden hevige uitslaande branden, die zijn veroorzaakt door een luchtaanval. Bij aankomst bleek dat reeds zeer veel brandweermateriaal uit diverse plaatsen voor de hulpverlening was ingezet. Verzocht werd de Heemstedse spuit gereed te houden. Om half elf 's avonds is het gevaar geweken en kan de Heemstedse spuit inrukken zonder water te hebben gegeven.

1944.

Op 23 februari rukt de brandweer uit naar een brandende ziekenauto op de Heren- weg bij de Lanckhorstlaan. De ziekenauto was aangereden door een vrachtauto en gekanteld, waarna brand uitbrak. Van de vijf inzittenden konden er vier, waaronder de eigenaar-chauffeur uit de auto worden gered. De vijfde, de op een brancard vastgebonden patiënt, kwam helaas om in de vlammen. Van de vier, in eerste instantie geredde personen, overleden er later nog twee aan hun brandwonden.

In een door de Duitse weermacht gevorderde villa aan de Van Merlenlaan breekt op 30 mei brand uit tussen het houten dakbeschot en de rieten dakbedekking. Het voortwoekeren van de brand onder de rieten dakbedekking bemoeilijkt de blussingswerkzaamheden. Wellicht deed de brandweer ditmaal niet zo goed haar best? In ieder geval wordt het nodig geacht de hulp van de staatsbrandweer uit Haarlem in te roepen. Door het wegslopen van een strook riet over de gehele hoogte van de kap kon de brand uiteindelijk worden tegengehouden. Om 14.39 uur was de melding binnengekomen en eerst om 21.45 uur kon de brandweer inrukken. Zij het met een aanzienlijke waterschade kon de villa behouden blijven, al was de kap voor het grootste gedeelte verwoest.

Op 15 november werd een aan de Kerklaan neergestorte VI, een blindganger, door de Duitsers tot ontploffing gebracht. Aan de omliggende woningen en aan de R.K. Kerk ontstaat daarbij ernstige schade. De brandweer werd om 4.00 's morgens gealarmeerd om bij het "onschadelijk maken" paraat te zijn.

1945.

Toen in april.1945 het telefoonnet buiten werking werd gesteld viel een belang-rijke schakel weg in de kommunikatie tussen de blokhoofden. Aan hen werd daarom het verzoek gedaan, bij eventuele branden in hun blok, de blussing zelf ter hand te nemen. Bij branden van grotere omvang diende onmiddellijk per ordonnans de gewone brandweer gewaarschuwd te worden. "Door den spoedig daarop volgende val van den vijand op 5 mei" behoefde de blokbrandweer geen dienst te doen. Enkele maanden na de bevrijding, op 19 november 1945, overlijdt opperbrandmeester Schelling. Meer dan 34 jaar, waarvan 29 jaar als commandant, was hij aan het korps verbonden. De heer Schelling werd opgevolgd door Ir. R.M. Spijksma, met ingang van 16 april 1946

24. en 25. Uitwerking van het (laten) ontploffen van een V-1 aan de kerklaan in 1944.

1946.

Omdat de benzine weer ruimer beschikbaar en buiten de distributie kwam kon weer net als vroeger éénmaal per maand worden geoefend.

Op 27 januari brak een schoorsteenbrandje uit in het perceel Manpadslaan 1. De bewoner, de heer Kapitein, waarschuwde per abuis de Haarlemse brandweer. Deze meende dat assistentie werd gevraagd door de kapitein van de Heemstedse brandweer, arriveerde daarop met materiaal op de plaats van de brand, waar zij met een paar emmers water de brand bluste. Het Haarlemse korps nam de zaak sportief op en bracht Heemstede geen kosten in rekening. Ten behoeve van de wederopbouw worden twee spuitgasten tijdelijk te werk gesteld in Limburg.

1947.

Bij de maandelijkse oefeningen blijkt dat de Magirus-automobiel-brandspuit Ouderdoms gebreken begint te vertonen en niet altijd bedrijfszeker is. Daarom wordt aan het college voorgesteld op de gemeentebegroting voor 1948 een post pro-memorie te plaatsen voor de aanschaf van een nieuwe autospuit.

Voor het eerst is wederom deelgenomen aan de brandweeredstrijden die door verschillende brandweerkorpsen in de omtrek worden gehouden.

1948.

Volgens het brandweerkader is een auto-motorspuit van het gesloten type, met de pomp aan de achterzijde en een pompkapaciteit van 1.500 à 2.000 liter per minuut bij 80 meter manometrische opvoerhoogte, het meest doelmatig voor de gemeente Heemstede. Daarvoor wordt een krediet gevraagd van f 30.000,--.

Bij de firma A. Bickers en Zoon te Rotterdam wordt een Chevrolet-chassis besteld met een 6 cylinder, 93 pk motor, en een totaal toelaatbare belasting van 7.290 kg., voorzien van een elektrische sirene van 0,05 pk, 12 Ampère, 6 Volt.

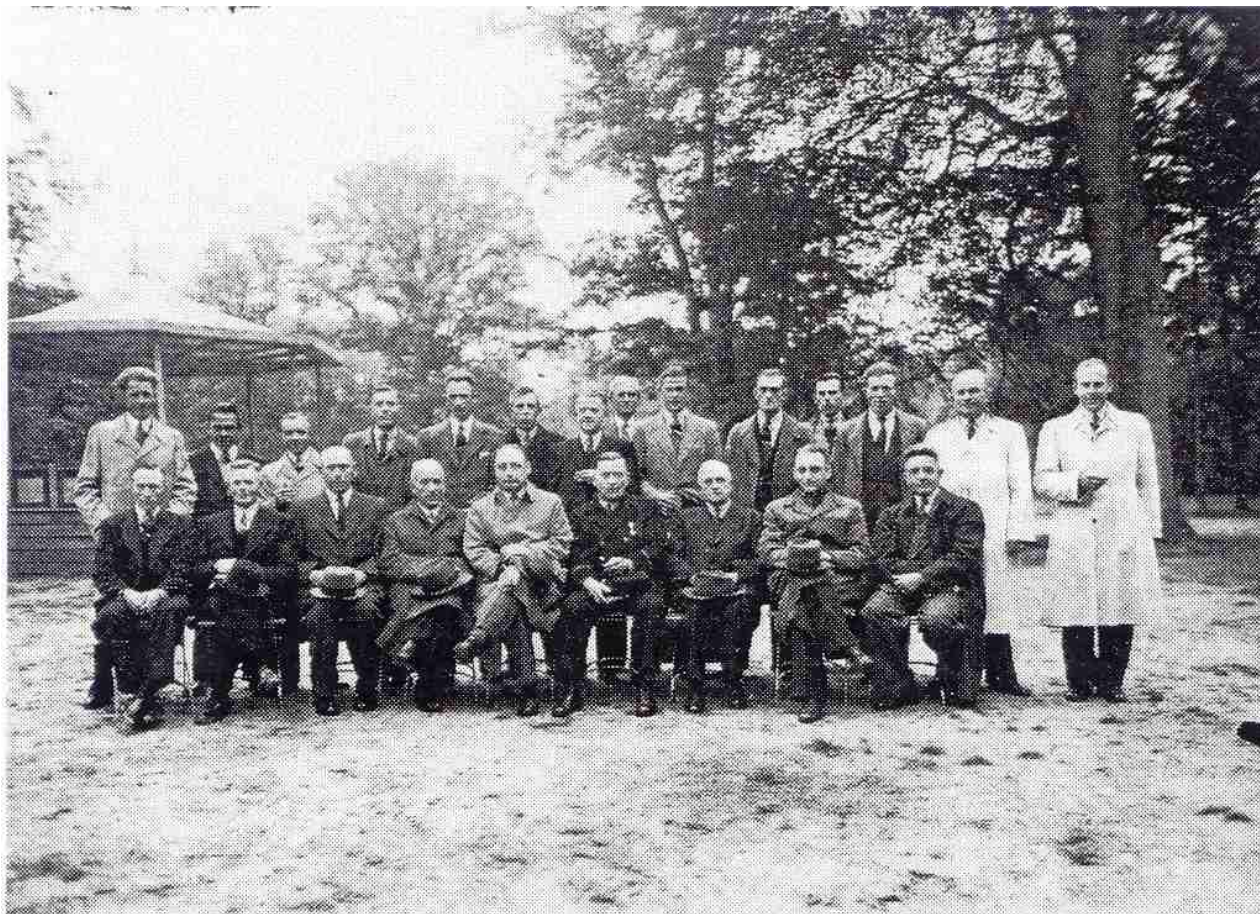
1949.

19 leden van het korps nemen deel aan een wekelijkse cursus voor het Rijksdiploma Brandwacht 2e klas onder leiding van brandmeester Bùthker.

Ofschoon de bij de firma Bickers in aanbouw zijnde motorbrandspuit binnen 7 maanden zou worden afgeleverd, is deze eind 1949 nog niet geheel gereed.

1950.

Op 14 januari breekt, uitgerekend in de brandspuiten fabriek van Bickers, een hevige brand uit. Daarbij worden drie autobrandspuiten, waaronder die van Heemstede, een prooi van de vlammen. Heemstede bestelt direkt een nieuwe, met dien verstande dat ditmaal de voorkeur wordt gegeven aan een DAF-chassis. Levertijd drie maanden. Omdat het chassis van Chevrolet en DAF sterk van elkaar afwijken wordt de levertijd ruimschoots overschreden. Eerst op woensdag 25 oktober wordt de nieuwe brandweervagen aan het college overgedragen. De spuit wordt meteen daarna beproefd aan de Groenendaalkade. Het is een imposant schouwspel, wanneer met 12 stralen water wordt gegeven. Een poging om de Magirus aan de gemeente Olst te slijten heeft geen succes.

26. Het brandweerkorps in 1948. De foto is genomen t.g.v. het 25 jarigjubileum van brandmeester J. Verzijlbergen. V.l.n.r. Richard Abrahams. Wout Driessen. Arie Deelissen. Piet Neeskens. Willem Schuilenburg. Willem v.d.Eem. Nic. Draijer. Gerrit de Raadt, Theo Neeskens, Henk Zwart, Siem v.d.Eem. Jan Stijnman, Arie Hoenderdos en Frans Kaptein. Zittend v.l.n.r.: Theo Duindam, Joop Vester. Gerrit Neeskens, de heer Büthker. de heer Spijksma, J.Verzijlbergen, de heer Vedder, de heer Bos (adj.dir. openbare werken) en A.A. Leuven.

27. De DAF-autospuiter van de firma Bickers. Aan het stuur Tinus van Deursen, links van hem Jan Stijnman.

1951.

Door de inspekteur voor het brandweerwezen wordt de Magirus afgekeurd. Besloten wordt het voertuig te laten revideren door automonteurs van de reiniging en het als reserve-unit te houden. Voor het dit jaar gereedgekomen Minerva Theater wordt een wachtdienstregeling ontworpen, in verband met de in het gebouw te houden toneeluitvoeringen.

Evenals in 1950 is er in 1951 geen gymnastiekcursus gevolgd, omdat regelmatig wordt geoefend met het brandweermateriaal.

1952.

In het jaarverslag is opgemerkt dat de berging voor het materiaal te klein wordt, zodat eerlang een uitbreiding is gewenst. De oude, gerevideerde Magirusspuit is al gestationeerd in een bergplaats van de gemeentereiniging, terwijl het overige materiaal in de brandweergarage zodanig moet worden opgesteld dat de kleding en uitrusting slechts met moeite door de manschappen kan worden bereikt.

Aan studenten van het seminarie "Hageveld" wordt door brandmeester Duindam een verkorte opleiding brandwacht 2e klas gegeven.

Op 27 november vindt de oprichtingsvergadering plaats van de Brandweervereniging "De Straalpijp". Aan deze vereniging is elders in dit boekje een apart hoofdstuk gewijd.

1953.

Op 5 augustus breekt brand uit op de eerste verdieping van een bollenschuur van de N.V. v/h Bonkenburg aan de Glipperweg. Omdat de trap niet meer was te bereiken zijn van onderen uit gaten gemaakt in de zoldering, waardoor brandweermensen zich naar boven konden werken. Ook in de kap werden gaten gehakt. De brand neemt snel in omvang toe, gretig voedsel vindend in het droge hout van de bollenstellingen. In overleg met de waarnemend burgemeester wordt de hulp van de Haarlemse brandweer ingeroepen. De brand werd gemeld om 23.47 uur; om 4.00 uur de volgende morgen was men de brand meester. De brand was veroorzaakt door kortsluiting bij een schakelkast die zich op de verdieping bevond.

Van 14 maart tot en met 17 mei liepen iedere avond 4 brandwachten hun rondje op de bloemententoonstelling "Flora 1953". Bij toerbeurt controleerde het kader of de brandweervoorschriften niet worden overtreden. Om in geval van brand zo snel mogelijk te kunnen ingrijpen, waren de nodige maatregelen getroffen onder meer door het opstellen van een motorspuit achter de grote tentoonstellingshal.

1954.

Op 31 december bestond het blusmateriaal uit

1 autospuit, groot vermogen DAF

1 autospuit, klein vermogen, Magirus

2 motorspuiten klein vermogen

1 auto ladderwagen Chevrolet.

Diverse kleine blusmiddelen als: CO₂-poeder, emmerspuiten, zuurstofmaskers, voor alle leden van het korps een rookmasker en 28 lederen jassen en broeken.

1955.

In samenwerking met de Dienst Bouw- en Woningtoezicht wordt een onderzoek ingesteld naar de brandbeveiliging van alle 16 rusthuizen en van diverse scholen. Behalve een controle van de blusapparatuur werd instructie gegeven aan het personeel.

In het kader van de Bedrijfs Zelf Bescherming worden 10 personeelsleden van het Heemstedse postkantoor opgeleid tot Brandwacht 2e klas.

1956.

Door de hoofdinspekteur voor het brandweerwezen wordt de Chevrolet auto ladder afgekeurd omdat de mechanische remmen (uitsluitend op de achterwielen) wettelijk niet meer zijn toegestaan. De commandant vraagt een krediet van f 15.500,-- voor de aanpassing van de autoladder.

In het landgoed Ipenrode ontstaat op 26 mei brand op de zolder door oververhitting van een geiser. De zolder wordt bewoond door de huisbewaarder. Hoewel de brandweer zeer snel ter plaatse is (zes minuten na de melding), blijkt dat de gehele zolderverdieping al in lichterlaaie staat en de vlammen reeds uit de noordzijde uit het dak slaan. Ingezet worden de DAF autospuit, de autoladder en een motorspuit. Met 3 toevoerleidingen en 10 aanvalsleidingen werd de brand bestreden. Tijdens de brand storten drie schoorstenen in. Na de brand blijkt dat zolderverdieping en kap, de zolderinventaris en de complete inboedel van de huisbewaarder geheel zijn verbrand. Bovendien hebben inboedel en benedenvertrekken waterschade. De totale schade wordt geschat op f 100.000,--.

De eigenaar van "Ipenrode", de heer B.F. Enschedé, bedankt burgemeester Van Rappard schriftelijk voor het snelle en kordate optreden van de Heemstedse brandweer.

Om natuurvrienden, het Nederlandse volk en hun zomergasten te wijzen op het brandgevaar dat voortspruit uit achteloosheid en onvoorzichtigheid, trekken 10 jongens en meisjes door ons land. Zij reizen met een oud brandweervoertuig, onder auspiciën van de Koninklijke Nederlandse Brandweervereniging. Aan de brandweerkorpsen in het land wordt gevraagd hen alle mogelijke hulp te verlenen op hun reis: "elk dubbeltje en elke liter benzine is welkom".

1957.

Op grond van een bepaling in de Algemene Politieverordening zijn 20 garagebedrijven in Heemstede gecontroleerd. Bij verschillende bedrijven blijken de blusmiddelen dringend aanvulling te behoeven, terwijl de afscheiding met belendende gebouwen ook niet in alle gevallen aan de eisen van brandveiligheid voldoet.

1958.

Door de Rijksdienst voor het Wegverkeer wordt het chassis van de Magirus autospuit (anno 1924) afgekeurd. Het voertuig wordt aan de actieve dienst onttrokken. Ook de auto ladder (1930) krijgt geen kentekenbewijs meer en kan dus ook niet langer worden gebruikt. Aankoop van nieuw materiaal moet worden uitgesteld in verband met de bestedingsbeperking.

Op zaterdag 5 juli wordt op het vliegveld Soesterberg een NAVO-vliegfeest gehouden. De commandant verzoekt het personeel die dag binnen de gemeente te blijven om snel en afdoende hulp te kunnen verlenen bij eventuele ongelukken.

1959.

Bij automobielfabriek Barnhoorn wordt in augustus een Bedford-chassis besteld waarop, in de werkplaats van de gemeentereiniging, de Magirusladder van de afgekeurde Chevrolet, wordt overgeplaatst.

De Haarlemse Jazz Club heeft het oog laten vallen op de Magirus-autospuit voor een zogenaamde "Streetparade". Op de auto zullen de Haarlemse bloemenmeisjes plaatsnemen. B. en W. kunnen daarvoor echter geen toestemming verlenen omdat de Magirus niet meer op de openbare weg mag rijden.

1960.

In een, door gebrek aan benzine op de Heemsteedse Dreef gestrande, auto wachten de twee damespassagiers op de heren die brandstof zijn gaan halen. Om de tijd te doden besluiten de dames een sigaret op te steken. Op het moment dat een van beiden een aansteker aanknipt volgt een explosie en vliegt de auto in brand. De brandweer blust de auto en zorgt voor vervoer naar een ziekenhuis van de inzittenden die brandwonden hebben opgelopen. Uit een ingesteld onderzoek blijkt dat een losgekoppelde gastank, die vrij heen en weer kon rollen, een brandbaar gas/luchtmengsel had veroorzaakt.

1961.

Het 35 jaar oude alarmsysteem voor de brandwachten in de Indische wijk, blijkt geheel te zijn versleten. De kabels worden buiten gebruik gesteld op 20 januari. Brandwachten zijn voortaan aangesloten op een P.T.T.-kabel.

1962.

Om vliegtuigbranden, branden in verband met het vervoer of de opslag van licht brandbare stoffen en ongevallen met propaaninstallaties te kunnen bestrijden, wordt een droogpoeder aanhangwagen 250 kg. aangekocht.

Het Heemsteedse korps ontvreemdt in de nacht van 7 op 8 december de Oterleekse brandweerstaf uit de Haarlemse brandweerkazerne. Overeenkomstig de bepalingen van het reglement zal de staf worden bewaard in de brandweerkazerne in Heemstede. De gebouwen die door zoekers van andere korpsen betreden mogen worden en waarin de staf wordt opgeborgen krijgen de aanduiding "Stafkaper". Twee maal wordt 's nachts ingebroken om de staf te bemachtigen. Deze wordt echter 's nachts bewaard bij de familie Zomer die boven het gebouw van openbare werken woont. De Oterleekse staf is dus niet makkelijk te vinden.

1963.

Begin maart wordt de Oterleekse staf gevonden en weggehaald, na een paar eerdere vergeefse pogingen, door de brandweer van Badhoevedorp, een onderdeel van het Haarlemmermeerse korps.

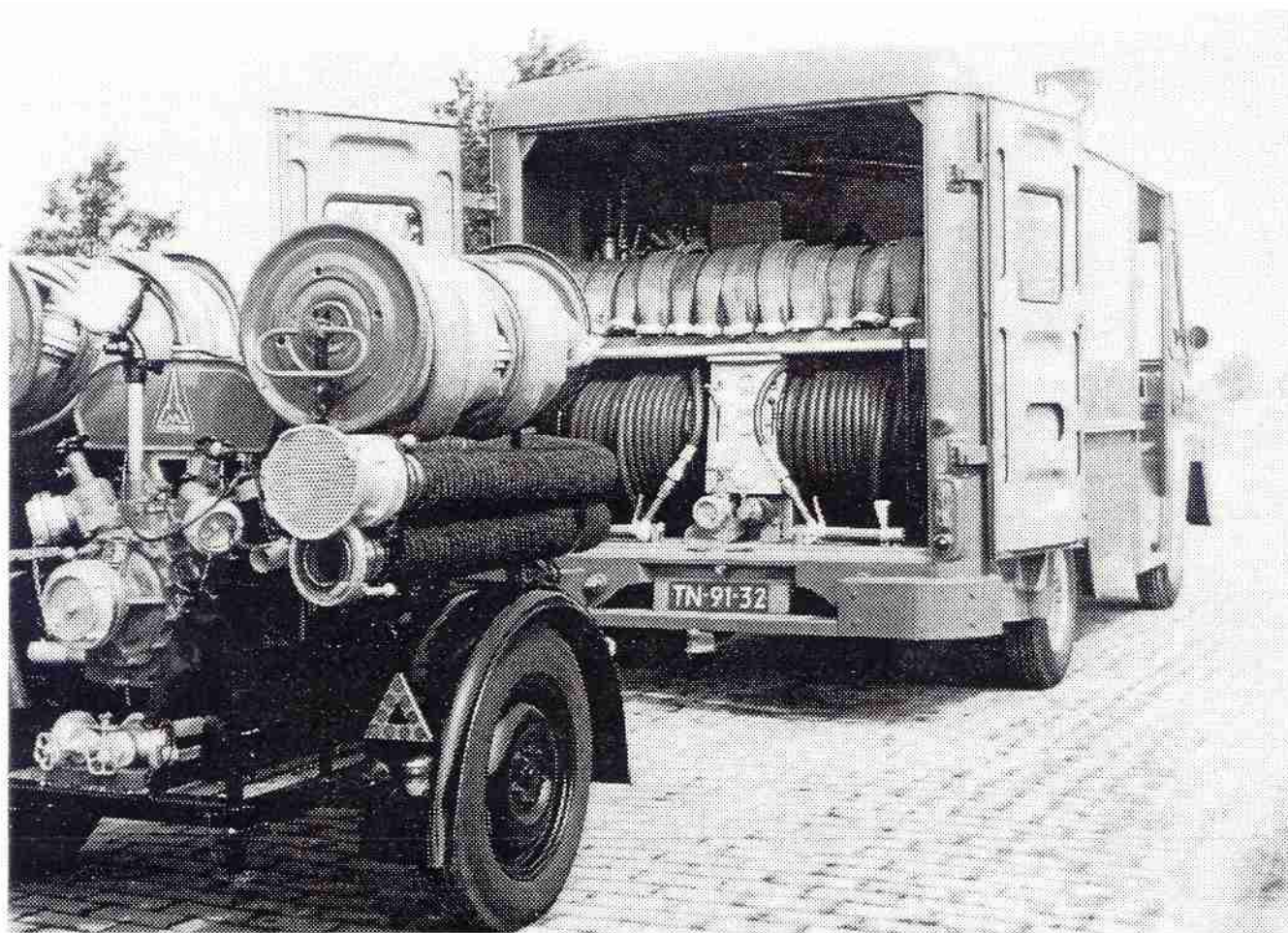
Op 1 januari is een nieuwe gemeenschappelijke regeling aangegaan met de gemeenten Bennebroek, Beverwijk, Bloemendaal, Haarlem, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Haarlemmermeer, Velsen en Zandvoort met als doel, het wederkerig verlenen van hulp bij brand. De oude regeling van 14 mei 1936 komt daarmee te vervallen.

1964.

De commandant verzoekt het college met de meeste nadruk, de bouw van een nieuwe brandweergarage zo veel mogelijk te bespoedigen. Afgezien van een verbouwing in 1959 is er in geen tien jaar enige verbetering in de huisvesting gekomen. Tevens wordt gevraagd de aanschaf van een tweede bluseenheid in ernstige overweging te nemen. Bij een in 1963 door de Koninklijke Nederlandse Brandweer Vereniging gehouden enquête bleek namelijk dat Heemstede de enige gemeente in Nederland was met een inwonertal boven de 25.000 met slechts één bluseenheid.

Op kerstavond 1964 breekt brand uit op het dak van het perceel Zomerlaan 30. Door met vuurwerk spelende kinderen is een vuurpijl afgestoken die op het dak van nummer 30 is terechtgekomen. De woning heeft een rieten kap. De dienstdoende brandmeester, die met autospuiterij en ladderwagen arriveert, stelt een onderzoek in en kan aanvankelijk niets ontdekken. Plotseling ontwikkelen zich op het dak enige rookpluimen. Direct wordt afgelegd op de tank van de autospuiterij en de ladderwagen wordt in gereedheid gebracht. Nadat de mechanische ladder is gesteld (met handkracht vergt dat altijd tenminste 5 minuten), wordt ook afgelegd op de brandkraan en worden twee slangen naar binnen gevoerd. Geprobeerd wordt het brandende riet uit te zagen. Aanvankelijk lijkt dat te lukken. Toch slaat het vuur door naar nummer 28. Omdat geen toegang naar de kap is te vinden wordt met breekijzers een toegang geforceerd.

Aangezien de rietkap zeer fel brandt, wordt de hulp van de Haarlemse brandweer ingeroepen die de blussing van nummer 28 ter hand neemt. Onder barre weersomstandigheden wordt de brand geblust. In de achtertuin staan de brandweermannen tot hun knieën in de blubber en het vriest zó hard dat de ladder aanvankelijk niet eens kan worden ingehaald, omdat het ladderpakket in uitgeschoven toestand is bevroren. Na afloop van de brand ontstaat bij het korps enige wrevel als door een raadslid, buiten medeweten van de Heemsteedse commandant, aan de Haarlemse ondercommandant om een uiteenzetting van de brand wordt gevraagd. In een gesprek tussen de burgemeester en de commandant zet de burgemeester uiteen dat het allerm minst de bedoeling van de raad is geweest kritiek uit te oefenen op de Heemsteedse brandweer. In verband met geruchten die onder de bevolking en in de pers cirkuleren, zijn vragen gesteld om de raad een zo juist mogelijk inzicht te verschaffen over de wijze waarop de Heemsteedse brandweer zich van haar taak heeft gekweten. De raad heeft stellig vertrouwen in het brandweerkorps en heeft intussen met grote voldoening kennis genomen van het feit dat het korps zijn taak in het belang van de burgerij wil voortzetten. Incident gesloten!

28. Conner zware bestelwagen met aangekopplde Magirus moterspuit.

1965.

De gevraagde tweede brandweerwagen wordt een zware bestelauto Commer Walk-Tru, voorzien van een hoge druk-nevelinstallatie.

Aan architect Stevens uit Heemstede geeft het college eind februari opdracht voor het ontwerpen van een brandweergarage die aan de volgende eisen moet voldoen:

- mogelijkheid voor het stallen van 4 voertuigen, breed 16 meter, diep 12 meter en hoog 3½ meter
- was- en kleedruimte met 2 waszuilen voor 8 personen, 4 douches en 2 toiletten
- bergruimte van 10 x 5 meter
- c.v.-ruimte
- stallingsruimte voor 25 (brom-) fietsen
- woningen boven de garage (wellicht drie)
- een kamer van 20 m² voor het kader en administratie.

Tot grote teleurstelling van het kader zijn burgemeester en wethouders van oordeel dat een instruktielokaal achterwege kan blijven, omdat daarvoor ruimte beschikbaar is in het nieuwe politiebureau. De commandant verzoekt alsnog om een instruktielokaal, omdat men anders nog blijft slepen met het instruktiemateriaal. Het college geeft, deze argumentatie gehoord, opdracht aan de architect om in het ontwerp tevens een instruktielokaal voor 40 personen met daaraan verbonden een eenvoudig keukentje op te nemen.

1966.

Besloten wordt tot aankoop van persluchttoestellen en sloopgereedschap zoals zware tangen, mokers, rietdekkershaken en handdraagverlichting.

Zeven korpsleden slagen voor het examen van de in oktober 1965 gestarte cursus voor het gebruik van persluchtmaskers.

1967.

Op advies van de brandweer en het waterbedrijf wordt het onderhoud van de brandkranen opgedragen aan het waterbedrijf en de zorg voor aanduidingsbordjes en brandputten aan Openbare Werken.

De aanwezige autoladder is als redmiddel onbruikbaar. Een voorstel tot vervanging wordt in december 1967 voorbereid.

1968.

Door de raad wordt op 28 maart een krediet van f 106.000,-- beschikbaar gesteld voor een Magirus autoladder op een Deutz-chassis. Omdat de autoladder goedkoper uitvalt dan is gedacht worden van het financiële overschot 3 mobilifoons en 1 portofoon gekocht. De nieuwe ladderwagen wordt op 3 oktober aan het college overgedragen en is die dag voor de pers te bezichtigen op het terrein van Openbare Werken. De oude auto ladder wordt op 6 november verkocht aan Classificeer- en Schoonmaakbedrijf Robust te Haarlem.

Voor de bouw van een brandweergarage met 4 bovenwoningen stelt de raad op 26 september een krediet beschikbaar van f 724.000,--.

Heemstede krijgt op 12 augustus een afwijkend en goed in het gehoor liggend alarmnummer: 023 - 88444 (thans 288444).

In oktober wordt de oude Magirus-autospuit van stal gehaald om mee te doen aan een grote demonstratie van oud brandweermateriaal in Westzaan, ter gelegenheid van het 60-jarig bestaan van het korps aldaar.

1969.

In het begin van het jaar krijgt het korps de beschikking over 1 portofoon en een mobilfooninstallatie op de 3 voertuigen. Door rechtstreeks mobilfoonkontakt tussen de brandweerkorpsen in Zuid-Kennemer-land is het dan mogelijk, op zeer korte termijn assistentie te vragen aan een buurgemeente. In noodgevallen kan thans binnen zeer korte tijd worden beschikt over:

550 brandweerlieden

31 autospuiten

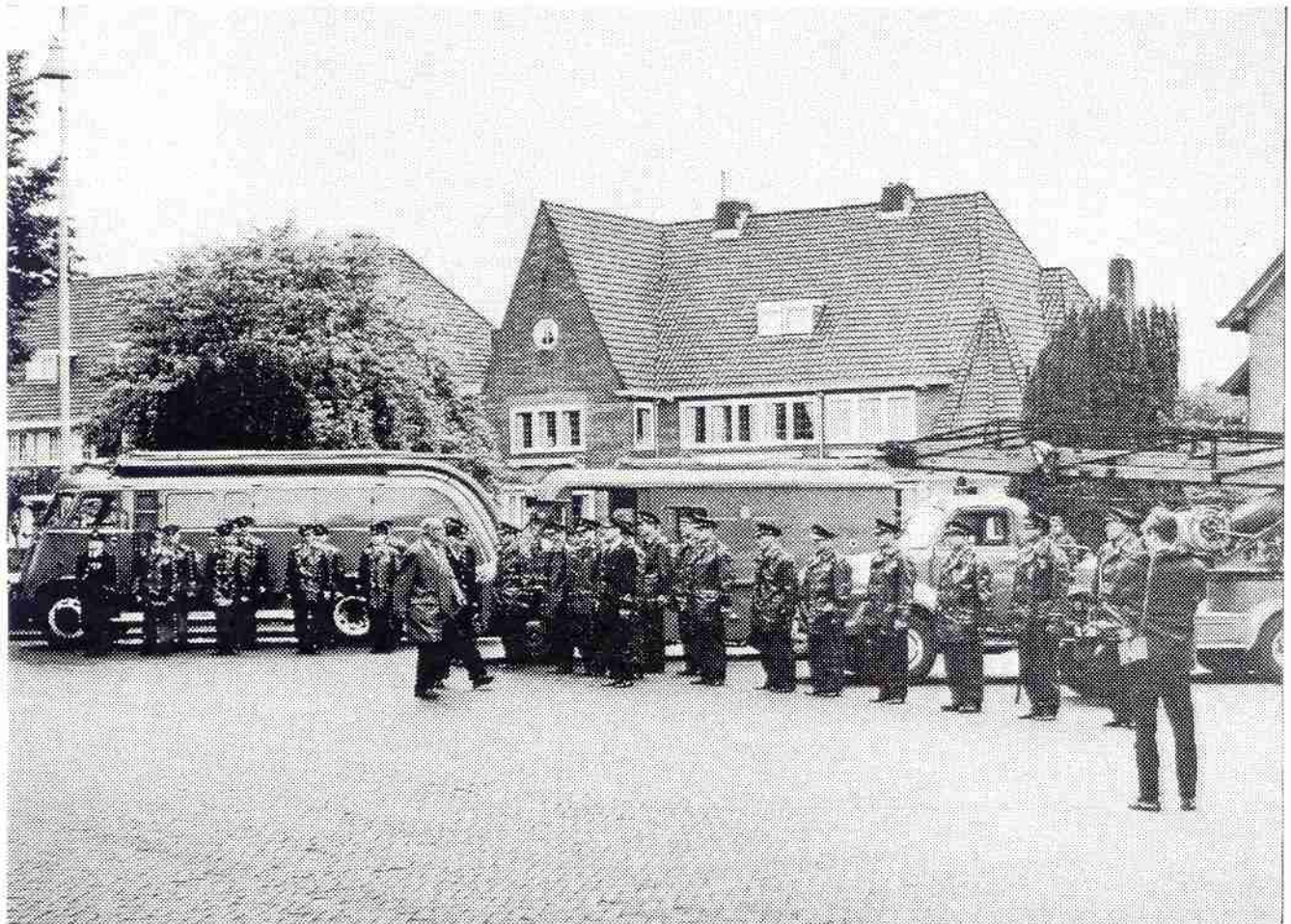
7 motorspuiten

5 gereedschapswagens.

9 poederwagens

8 autoladders en

12 personenauto's, c.q. trekker (manschappenwagens).

29. Vergezeld door burgemeester Van Rappard, "inspecteren de heren Duindam en Tijmes het korps, dat is aangetreden in verband met de commandowisseling op 6 juni 1967. De heer Duindam (Theo voor ingewijden) droeg het commando op deze datum over aan de huidige commandant: de heer J.P.Tijmes.

Plaats: het plein voor het raadhuis.

v.l.n.r. (voor zover herkenbaar): Nic. Draijer, P. van Bakel, G. Zomer, C. Vester, J. de Graaf, ? , G. Stolten, ? , Burgemeester Van Rappard, Th.Duindam, H.Slegtenhorst, H. Deutekom, ? , ? , L. Bekman, ? , H. Duivenvoorden (?), W.Weijers, A. de Wagt, ? , P. Draijer, H. Weijers, H. Homan, M. van Deursen, Chr. Vijzelaar.

In een "boze" brief aan de leden van de raad spreekt het korps zijn ongenoegen uit over het feit dat het krediet voor de bouw van de brandweergarage als één na laatste op de urgentielijst staat. De commandant stuurt een brief met dezelfde strekking aan het college van burgemeester en wethouders. Het college antwoordt dat het beslist nimmer de bedoeling is geweest de bouw op de lange baan te schuiven en op 6 november wordt bij de Directie van de Volkshuisvesting en de Bouwnijverheid in de Provincie Noord-Holland een aanvraag ingediend voor rijksgoedkeuring.

1970.

Door enkele leden van het korps wordt in vrije tijd de oude Magirus opgeknapt en in bruikbare staat gebracht.

Het voltallige korps wordt uitgerust met een nieuw uitgaansuniform.

Op 10 april komt, met het slaan van de eerste paal, een eind aan de voorbereidingsperiode voor de bouw van de nieuwe garage.

De oude boerderij aan de Wagnerkade is rijp voor de sloop. Op zaterdag 5 september gaat het gebouw opzettelijk in vlammen op. Door de korpsleiding wordt de gelegenheid benut voor het houden van een grote alarmoefening.

1971.

Op vrijdag 4 juni breekt brand uit in 6 woningen met een rieten kap aan de Tooropkade. Ter illustratie een overzicht van de wijze waarop deze brand is bestreden:

8.54 uur brandmelding ontvangen
8.56 uitruk autospuit 1 Heemstede
8.59 uitruk auto ladder Heemstede
9.00 verzoek assistentie autospuit
9.01 uitruk autospuit 2 Heemstede
9.01 uitruk auto spuit 12 Haarlem
9.03 aankomst auto ladder Heemstede
9.05 aankomst autospuit 2 Heemstede
9.06 aankomst autospuit 12 Haarlem
9.06 verzoek assistentie manschappen
9.10 verzoek assistentie gereedschapwagen
9.12 verzoek assistentie auto ladder
9.16 verzoek assistentie auto spuit
9.17 aankomst gereedschapwagen en autoladder
9.22 verzoek assistentie autospuit met waterkanon
9.24 verzoek assistentie autospuit
9.46 alle materiaal ingezet
11.20 brand meester
11.27 autospuit met waterkanon vertrekt hulpverlenende voertuigen trekken zich daarna zo mogelijk terug.
14.23 einde nablissing. autospuit 1 en auto ladder Heemstede vertrekken.
17.15 autospuit 2 Heemstede vertrekt.
17.21 alle voertuigen terug in de garage.
Ingezet zijn twee stralen hoge druk, 18 stralen lage druk met diverse mondstukken. Gebruikte slangen 10 x 3"; 12 x 2".

Watervoorziening: open water.

Schade: f 450.000,--.

30. De grote brand aan de Tooropkade.

Op 1 maart bestaat de vrijwillige brandweer van Heemstede 60 jaar. Het jubileum wordt gevierd met onder meer een diner in restaurant Groenehdaal. Op zaterdag 15 mei worden ter gelegenheid van het jubileum onderlinge brandweerwedstrijden georganiseerd. Voordat de wedstrijden beginnen maken de deel-nemende korpsen een rondgang door de gemeente. In de stoet rijden enkele hoogbejaarde voertuigen mee en maar liefst twee muziekkorpsen lopen mee om het geheel van feestelijke muziek te voorzien.

De nieuwe brandweerkazerne wordt op 11 juni geopend door burgemeester Quarles van Ufford. De vertrouwde Magirus rijdt gierend het terrein op voor de kazerne. Uit de auto springen twee brandweermensen die commandant J.P. Tijmes de sleutel van het oude onderkomen overhandigen. Deze geeft op zijn beurt de sleutel over aan de burgemeester. Daarmee komt de schakel tussen oud en nieuw tot stand. Per mobilofoon wordt door de commandant het korps opgeroepen om uit te rukken, waarop al het rollend materiaal de garage uitkomt. Hiermee is de kazerne officieel geopend.

1972.

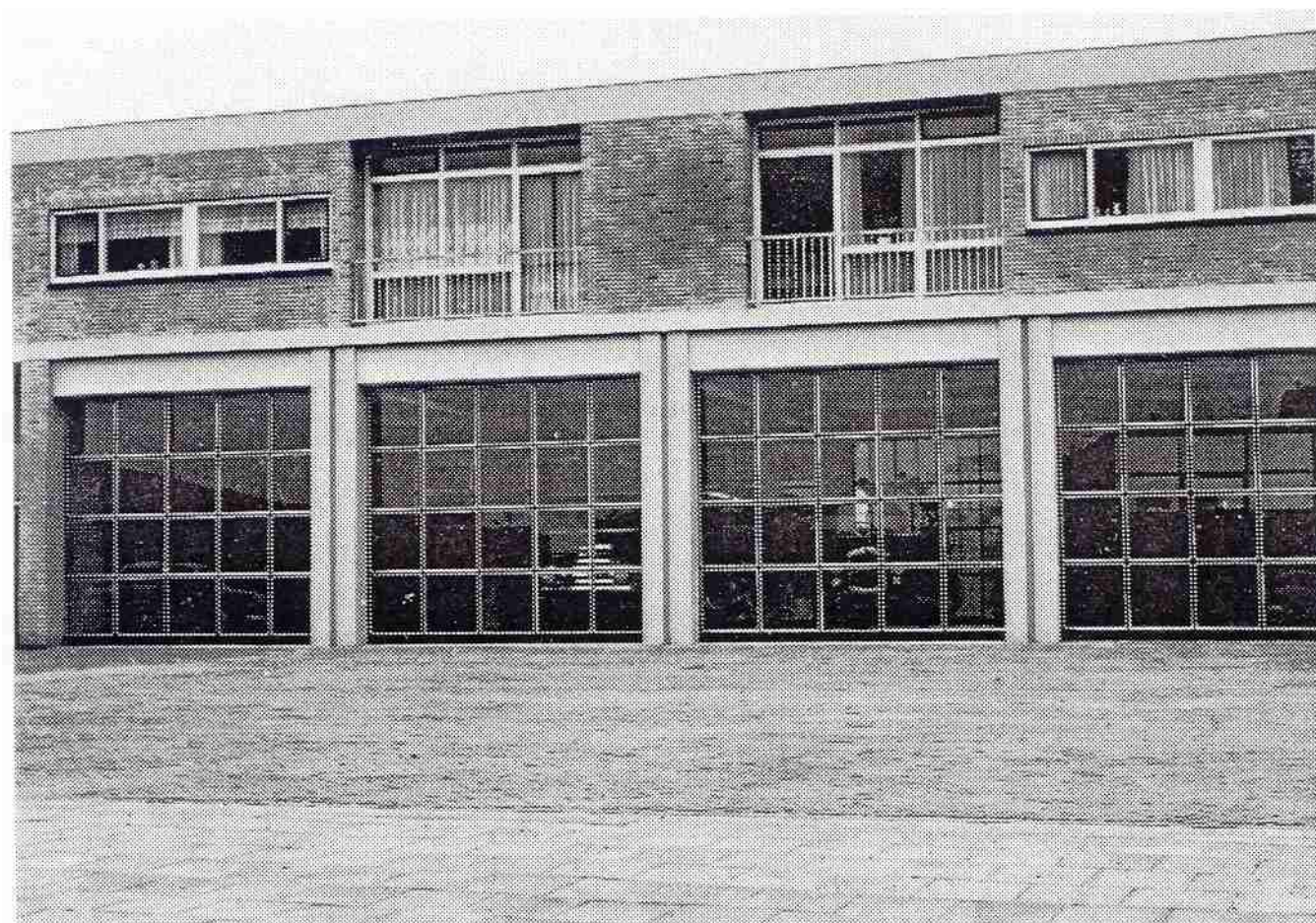
Ter vervanging van de DAF-autospuit uit 1950 wordt de commandant gemachtigd een Magirus-tankautospuit aan te schaffen.

1973.

De brand bij Jansen. In de nacht van 25 november 1973 breekt een zeer grote brand uit op het industrieterrein in Heemstede. Bij deze brand gingen de bedrijfspanden van Aannemings- & Transportbedrijf v/h Gebrs. Jansen, de firma Friederichs en een houten tennishal op in de vlammen. Vermoedelijk is de brand in de tennishal ontstaan. Het vuur kon zich, mede door een stormachtige wind, zeer snel ontwikkelen. Kort nadat met de blussingswerkzaamheden, was begonnen, werd de assistentie ingeroepen van de korpsen van Bennebroek, Haarlem en Aerdenhout. Door ontploffende olievaten in de garage van de Gebroeders Jansen verspreidde het vuur zich zeer snel. Brandwacht 1e klas Jan de Graaf werd ernstig gewond aan zijn linkerbeen toen een oververhitte gasfles explodeerde.

Hij moest worden opgenomen in een ziekenhuis. Zijn college C. Vester liep een hoofdwond op door het wegspringen van een slangkoppeling. Vester kon, na verbonden zijn, korte tijd daarna zijn bluswerkzaamheden gelukkig voortzetten. In totaal hebben 70 man de brand bestreden met negentien stralen en twee waterkanonnen. Bij Jansen gingen zes vrachtauto's, twee shovels en een dragline verloren.

Het gebouw van Friederichs, nog maar net een jaar oud, werd zwaar beschadigd. Bij deze groothandel in optiek en horloges ontstond ook veel schade aan de kostbare apparatuur. Een computer, met een waarde van een half miljoen gulden, werd een prooi der vlammen. De computerschijven konden in veiligheid worden gebracht. De totale schade aan gebouwen en inventaris bedroeg ruim anderhalf miljoen gulden.

31. De nieuwe brandweergarage met bovenwoningen. Officieel geopend op 11 Juni 1971

Met ingang van 4 november geldt voor automobilisten een rijverbod op zondag (de autoloze zondag). Leden van het brandweerkorps zijn van het verbod vrijgesteld: na het ontvangen van een alarm mag de auto worden gebruikt om naar en van de kazerne te rijden. Om controle door de politie mogelijk te maken is men verplicht de uniform-pet te dragen.

Op verzoek van de burgemeester stelt het brandweerkader zich op de hoogte van de consequenties van het oprichten van een jeugdbrandweerkorps.

1974.

De eerste bijeenkomst van de jeugdbrandweer wordt op 5 februari geopend door de burgemeester. Voor de bijeenkomst zijn twee groepen van 11 jongens, met hun ouders, uitgenodigd. (Aan de jeugdbrandweer is elders in dit boek een afzonderlijk hoofdstuk gewijd).

In verband met de steeds toenemende werkzaamheden wordt in mei aan het college voorgesteld de commandant in beroepsdienst te benoemen. De (vrijwillige) commandant verricht deze werkzaamheden tot dusver naast zijn gewone werkzaamheden bij Openbare Werken. Tevens wordt voorgesteld een brandwacht 1e klas als beroepskracht aan te stellen.

In januari is de brandbeveiligingsverordening vastgesteld door de raad. Daardoor wordt de brandweer officieel een hulpverlenende instantie. In verband hiermee wordt speciaal gereedschap aangeschaft zoals een zogenaamde Porto Power en hydraulisch gereedschap.

1975.

Ten behoeve van de aanstaande benoeming van de beroepskern wordt een Volkswagen Transporter gekocht. Op 1 april (!) worden commandant Tijmes en brandwacht 1e klas Driessen om nul uur nul opgeroepen om naar de kazerne te komen. Daar waren het voltallige korps en de burgemeester aanwezig en op dit middernachtelijk uur waren beide heren geen vrijwilligers meer maar beroeps.

Op de avond van 1e Kerstdag 's nachts om even over half drie, meldt een bewoner van de Drieherenlaan dat zijn hele woning in brand staat. De man kwam in nachtgewaad de brand op het politiebureau melden en deelde mede het brandende huis via het slaapkamerraam en het platte dak van de aangebouwde keuken te hebben verlaten. De brandweer was snel ter plaatse en constateerde dat in de woning geen spoor van brand aanwezig was. De melder bleek het hele geval gedroomd te hebben!

1976.

In de tweede helft van het jaar wordt het stichten van een regionaal verbindingsstelsel aan de orde gesteld. Een commissie van commandanten, versterkt met een vertegenwoordiging van de inspectie van het brandweerwezen, neemt het onderwerp in studie.

32. Het jeugdbrandweer korps in 1975.

33. 1 April 1975. De heren Tijmes en Driessen zijn met ingang van deze datum beroeps.

Een uit drie burgemeesters bestaande commissie buigt zich over een ontwerp van een Regeling Regionale Brandweer.

1977.

In september wordt het oude alarmeringssysteem, de brandbel en de sirene, afgeschaft. Iedere brandweerman is nu uitgerust met een alarmontvanger, ook wel "pieper" genoemd. Het alarmnummer 288444 verhuist van het politiebureau naar de alarmcentrale in Haarlem. Na ontvangst van een melding in Haarlem worden de korps leden gealarmeerd door middel van radiosignalen, die door de "pieper" worden ontvangen. Om deze signalen overal in de regio te kunnen ontvangen wordt, mede ten behoeve van de gemeenten Bennebroek, Bloemendaal en Hillegom, een steunzender geplaatst op een gebouw van de Amsterdamse Waterleiding in Vogelenzang.

In mei brengt een brandweerdelegatie een bezoek aan de brandweer in Royal Leamington Spa in Engeland. Door de inspanningen van de gastheren wordt het een onvergetelijke trip. Hoogtepunt van de reis was een bezoek aan de Britse Nationale Brandweer School in Moreton in Marsh.

1978.

Een druk jaar voor de brandweer. Op 26 januari vindt een verkeersongeval plaats op de kruising Herenweg-Zandvoortselaan-Lanckhorstlaan. Een militaire ambulance en een 2-c.v.-bestelwagen zijn met elkaar in botsing gekomen. De ambulance, met daarin een zwaar gewonde vrouw, was tegen een paal terechtgekomen en gekanteld. Er werd afgelegd met 1 straal hogedruk. Vanwege brandgevaar door de uitstromende benzine werd een poederapparaat gereed gehouden. De gewonde vrouw bevrijd, de ambulance op de wielen gezet en de weg vrijgemaakt.

Het hele korps zet zich in van 5 tot en met 9 juni, wanneer de brandweer uit Leamington een tegenbezoek brengt aan Heemstede.

Omdat de Commer onbruikbaar is geworden krijgt Heemstede een autospuit op proef uit Den Haag. Deze Mercedes-auto was zo veel mogelijk voorzien van automatische snufjes zoals versnelling en pomp. Aan het eind van de proefperiode gaat de Mercedes, vergezeld van de op- en aanmerkingen van het Heemsteedse korps, terug naar Den Haag. Daarvoor in de plaats kwam een nieuwe D.A.F.-autospuit hoge en lage druk, die in september van dat jaar werd afgeleverd.

34. Het brandweerkorps in 1979. V.l.n.r.: Hurkend J. Kappers, J.P.Tijmes, T.Tieken, T.van Deursen, J.v.d.Brink, H.Essenber, ?, F.d.Groot. Staand vlnr: H.Deutekom, L.Sweekhorst, P.Jansen, H. Slechtenhorst, ?, A.Mettes, H.d.Zwart, J.Ooteman, ?, ?, A.d.Groot ,F.Hoogenstein, N.Lammers, ?, A.Diependaal, S.d.Bruin, J.v.Haasteren en F.Jong.

In dezelfde maand vraagt de bestuurder van een bestelauto aan de bewoners van de boven de brandweergarage gelegen woningen of zij hem even willen helpen. Hij had zijn auto even verlaten en zag tot zijn ontzetting dat deze zich spontaan in beweging zette. Voordat hij zijn auto kon bereiken was het voertuig al de Van den Eijndekade overgestoken en bungelde het boven het water van de haven. Gelukkig voor de onfortuinlijke automobilist was op die bewuste avond door het brandweerpersoneel geoefend en was nog een aantal brandweerlieden in de garage aanwezig. Zij trokken de auto zoveel mogelijk op de wal. In afwachting van een kraanwagen wordt de bestelwagen verankerd aan de Magirus autospuit en aan de Magirus-autoladder.

Op kerstavond wordt om 20.47 uur een uitlaande brand gemeld in het perceel Blekersvaartweg 57. Het zou één van de grotere branden worden. 12 lage druk stralen en een waterkanon worden ingezet. De assistentie van Bennebroek wordt ingeroepen en om 21.53 uur is men de brand meester. Voor het omtrekken van muren wordt om 1.12 (1e Kerstdag) een kraanwagen aangevraagd. Tweede Kerstdag verschijnt een kraanwagen om de nog rokende en brandende puinhopen om te zetten. Tot woensdag 27 december is men nog regelmatig naar de Blekersvaartweg geweest voor nablissing.

1979.

De jaren 1978 en 1979 geven een verontrustende stijging te zien van het aantal gevallen, waarbij aan brandstichting moet worden gedacht. Op 10 maart 1979 is er bijvoorbeeld brand in de "Kijkgrijp" aan de Binnenweg. In het pand zijn 3 of 4 brandhaarden. Bij het bestrijden van deze brand worden in recordtijd 60 persluchtcilinders verbruikt.

Eind 1979 werd de Regionale Brandweer Kennemerland een feit.

Op 30 oktober verongelukt de Volkswagenbus omdat de chauffeur moet uitwijken voor een plotseling overstekende fietser. De bus kwam op zijn kant te liggen en kon als "total-loss" worden afgeschreven.

1980.

In september zijn de direkte alarmlijnen van instellingen, die tot dan binnen komen op het politiebureau, overgebracht naar de alarmcentrale van de regionale brandweer Kennemerland. De lijnen worden aangesloten op een moderne brandmeld-centrale die feilloos kan registreren of een rookmelder is aangesproken, of er sprake is van een lijnstoring, dan wel of het alarm het gevolg is van een draadbreek. Althans dat is de theorie. In de praktijk blijkt de techniek aanvankelijk nogal wat kinderziekten te vertonen zodat het korps wordt gekonfronteerd met een groot aantal loze alarmeringen.

1981.

Met ingang van 1 januari treden de gemeente Castricum en Uitgeest toe tot de regionale brandweer Kennemerland.

Op 24 juni opent de commissaris van de Koningin het regionale verbindingscentrum en worden 3 voertuigen overgedragen aan de regionale brandweer:

- een verbindingscouwwagen
- een hulpverleningswagen en
- een schuimblusvoertuig.

Er is sprake van dat de organisatie "Bescherming Bevolking" (B.B.) wordt opgeheven en dat de brandweer deze taak voor het grootste deel zullen overnemen.

1982.

Automatische brandmeldinstallaties worden geïnstalleerd in het raadhuis, 't Oude Slot, Mariënhoeve, Menken en Friederichs en aangesloten op de alarmcentrale. In totaal hebben nu 17 Heemsteedse instellingen en bedrijven een direkte alarmlijn. Met het stijgen van het aantal direkte alarmlijnen, neemt ook het aantal loze alarmeringen toe. Omdat dit een negatieve invloed heeft op de motivatie van de brandweerman en (niet te vergeten) diens werkgever, wordt er alles aan gedaan om dit aantal omlaag te brengen. Eén van de maatregelen is een brief aan de bezitters van een brandmeldinstallatie. Daarin is vermeld dat, wanneer de brandweer uitrukt bij een loos alarm, de kosten in beginsel in rekening worden gebracht indien sprake is van onzorgvuldig beheer van de installatie.

Om meer variatie in de oefenstof te brengen is een systeem ontwikkeld waarin alle leden van het korps beurtelings worden betrokken bij het opzetten van de oefeningen. In het algemeen worden de resultaten van de nieuwe opzet als zeer positief ervaren.

1983.

Het gezinsvervangend tehuis "De Overstap" wordt als 18e instelling aangesloten op de automatische brandmeldinstallatie.

1984.

Met de brandweer van Haarlemmermeer wordt overeengekomen dat, (in verband met het brandrisiko en de daarbij behorende uitruksterkte) bij een melding van brand op de Cruquiushoeve, ook de Heemstedse brandweer met 1 autospuut uitrukt. Op deze wijze wordt bereikt dat binnen de gestelde tijdslimiet 2 autospuiten en 1 hoogwerker ter plaatse kunnen zijn.

Ook in 1984 wordt de laatste hand gelegd aan de restauratie van de Magirus-spuut uit 1924. In 32 maanden tijd is het voertuig omgetoverd van een onooglijk iets in een uniek voertuig dat wederom in showroomconditie verkeert. In het bijzijn van het voltallig college van burgemeester en wethouders en het merendeel van de raadsleden wordt de Magirus voor de tweede maal in zijn historie overgedragen aan de gemeente en wederom officieel toegevoegd aan het brandweermateriaal.

1985.

Op 1 januari is de vrijwillige brandweer van Heemstede sedert 1911, 2291 maal gealarmeerd en uitgerukt. Gemiddeld dus zo'n 30 keer per jaar. 1531 keer was dat voor brand, 43 keer voor vals alarm, 247 keer voor loosalarm en 460 keer voor hulpverlening.

Door de heer C.A.M. van Haasteren is van alle branden sinds 1907, een lijst gemaakt waarop data, adres en aard van de brand zijn vermeld. Belangstellenden kunnen deze lijst desgewenst inzien.

Met het noemen van deze cijfers eindigt dit historisch overzicht in vogelvlucht van de Heemstedse Vrijwillige brandweer.

Een paar saillante zaken zijn nog niet belicht. In het vierde en laatste deel van dit boek komen achtereenvolgens aan de orde:

- herinneringen van een oud-brandweerman
- de brandweervereniging "De Straalpijp"
- de jeugdbrandweer.

Aanvulling (1985 – 1999) gemaakt in 2004 door Dhr. C.A.M. van Haasteren

1985

Is de brandweer uitgerukt voor een gasontploffing op een oude sleepbootje in de haven aan de van de Eindekade.

Ook is er in dat jaar uitgerukt om een persoon te bevrijden die met zijn hand beknelde zat in een weegmachine bij de meelfabriek van Hocker op de glipperweg de ambulance was reeds ter plaatse

1986

Op 17 augustus om 14.15 uur was "Rook ontwikkeling bij het zwembad" de melding op de pieper wat een grote uitslaande brand zou worden. De eerste actie was het in veiligheid brengen van de bezoekers en de zwemmers in het zwembad en de kleedkamers. In totaal werd er ingezet 1 waterkanon en 12 stralen lagedruk met onder andere water uit het buitenbad.

Door wijziging van de wet op de bejaardenoorden is de brandveiligheid overgeheveld van de provincie naar de gemeente wat meer werk gaf aan de brandweer.

Dit jaar is de liquidatie van de B.B. (Bescherming Bevolking) voltooid. Door overname van taken van deze dienst naar de regionale brandweer Kennemerland zijn er 4 mensen (B.B.) in dienst gekomen van de regionale brandweer. Ook is de nieuwe structuur vastgelegd van de regionale brandweer in het "Organisatie plan Regionale brandweer Kennemerland"

Het 75 jarig bestaan van de Heemstedse Brandweer ging niet onopgemerkt voorbij. 1 maart 1911 is de oprichtings datum en precies 75 jaar later werd het met een receptie in het raadhuis het jubileum gevierd. Er werd een boekwerk uitgereikt dat gemaakt is door de gemeente voorlichter Dhr. Raateland. De gegevens heeft hij gekregen van het korpslid C.A.M.van Haasteren die het gemeente archief heeft doorgepluist naar de historie van de brandweer. Dhr. van Haasteren heeft naar aanleiding van zijn speurwerk een foto galerij aan geboden van oud Opperbrandmeesters tegenwoordig noemt men dat commandant

1989

In totaal hebben dit jaar 21 instellingen in de gemeente via de Brandmeld centrale een directe alarmlijn naar de regionale alarm centrale in Haarlem.

Op 30 oktober werd op feestelijke wijze 1 autoladder (DAF), 1 autospuit (DAF) annex hulpverleningswagen en 1 gereedschapswagen (Mazda) officieel overgedragen aan het korps.

1990

Met het oogmerk om mieren te verdelgen had men buiten wat spititus in brand Gestoken. Via een ventilatie spleet in de muur is er vuur bij de spouw gekomen en is er wat isolatieschuim gaan smeulen. De brandweer heeft wat dakpannen verwijderd en is er wat water in de spouw gespoten.

Dit jaar was er ook weer een hevige storm met windkracht 11 a 12 en is er door de brandweer van 15.00 uur tot 02.00 uur 55x hulp geboden. 10 dagen daarna is er nog 10x voor stormschade uitgerukt.

Halverwege dit jaar is er in de regio Kennemerland het algemene alarm nummer 06-11 operationeel. De 06-11 alarmcentrales fungeren als doorgeef luik en verbinden de hulp aanvragen door met de door hem/haar gewenste parate diensten Brandweer, politie, ambulance.

1991

Op 17 september vindt de officiële commando overdracht plaats. Dhr. Ing. J.P.Tymes sinds 1967 commandant van de brandweer Heemstede, gaat met functioneel leeftijd ontslag en draagt het commando over aan Ing.A.P.Reemer

1992

In Nederland vinden meerdere "Rampen" plaats welke strikt genomen op grond van de definitie in de Rampenwet nog niet als ramp worden beschouwd. Alle gemeentelijke en regionale brandweer korpsen zijn hierdoor weer eens met de feiten op de neus gedrukt. Elke gemeente heeft een door de gemeenteraad vastgelegd Rampenplan. Als gevolg daarop worden er diverse draaiboeken gemaakt. Uit het oogpunt van bijstandverlening is het van groot belang dat alle gemeenten de zelfde taal spreken en de plannen op elkaar afstemmen.

Door de nieuwe woningwet 1991 is de bouwregelgeving ingrijpend veranderd en het bouwbesluit is op 1 oktober 1992 ingevoerd. Dit betekende voor de afdeling Preventie grote veranderingen.

Als gevolg van een reorganisatie bij de inspectie voor het brandweerwezen zijn de district inspecteurs opgeheven. Hun taak was het verstrekken van advies en voorlichting over aangelegenheden betreffende en terzake van de veiligheid en deugdelijkheid van brandweer- en reddings materieel dat de brandweer in gebruik heeft.

Deze taken zullen gedeeltelijk door de regionale brandweer en gedeeltelijk door de inspectie voor het brandweerwezen in den Haag worden overgenomen. Daar naast verzorgde de districtsinspectie de administratie van de brandweer opleidingen en examens. Dit is per 1 september overgenomen door het Bbde Bureau Brandweer Examens te Cappelle aan de IJssel.

Op 26 oktober werd om 23.48 uur alarm geslagen voor een uitlaande brand Prinsenlaan hoek Herenweg. Villa Eikenrode was de ochtend ervoor ontruimd door de politie (Krakers).

1993

Op 22 juli is door de gemeenteraad een krediet verleend voor een nieuwe Tankautospuut voor de eerste uitruk de 749 een Mercedis Bens 1124F

In september verscheen het rapport "De brandweer verlegt haar grenzen" om tot een schaal vergroting van Brandweer regio's te komen. Dit rapport werd uit gegeven door het Ministerie van Binnenlandszaken.

1994

In het voorjaar van 1994 verscheen het rapport "herstructurering brandweer" van het Ministerie van Binnenlandszaken. Waarin werd gesteld dat alle brandweer regio's in het land een reorganisatie proces moesten doorlopen om tot schaalvergroting te komen. Het opgaan van de gemeentelijke korpsen in grote regionale korpsen werd word als uitgangs punt gehanterd. Heel brandweer Nederland reageerde ontzet waardoor het Ministerie heeft doen besluiten om het project ter zijde te leggen. Na overleg met het brandweerveld heeft dit geleid tot een nieuw document "Het plan van aanpak Versterking Brandweer" de nadruk legt op de rampenbestrijding.

De nieuwe tankautospuut is op 11 november 1994 opgeleverd en op 8 december officieel door de burgemeester overgedragen aan de Brandweer van Heemstede.

1995

Op 8 mei verzoekt de burgemeester van Bennebroek aan de burgemeester van Heemstede om de mogelijkheden, ten aanzien van zeer nauwe samenwerking tussen beide brandweer korpsen te onderzoeken en inzichtelijk te maken. Dit inverband met een bezettings probleem en de in 1996 vertrekkende commandant.

1996

In september is een convenant vastgelegd om de commandant van Heemstede tevens te laten functioneren als commandant van Bennebroek. Verder werd besloten dat twee vrijwilligers van Heemstede ook als vrijwilligers van Bennebroek te laten uitrukken. Daarnaast is het verzorging gebied van Bennebroek uitgebreid met een gedeelte van het grond gebied van Heemstede.

1997

De alarmering van de brandweer vond tot maart 1997 plaats via het landelijk alarmnummer 06-11. In maart is dit vervangen door het landelijke en Europese nummer 112.

De gereedschapswagen / manschappenwagen merk Mazda uit 1989 word vervangen door en Ford. Tevens word er een Officier van dienst voertuig Merk Peugeot in gebruik genomen in samenwerking met Bennebroek.

1998

In dit jaar word er een gestructureerde aanvang gemaakt met het verlenen van gebruikers vergunningen. In de komende jaren zal er een inhaalslag gepleegd moeten worden omdat bij veel inrichtingen deze verplichte gebruikers vergunningen nog ontbreekt.

Voor de Heemsteedse brandweer was dit een druk jaar, 141 brandmeldingen en 80 hulpverleningen waarvan 29 stormschade en 15 wateroverlast. De wateroverlast op 4 november is de brandweer 4½ uur bezig geweest met 1 tankautospuut en 1 motorspuut, het betrof een breuk in de hoofdwater-transportleiding van EZK / PWN te gaan.

1999

Dit jaar staat in het teken van drie belangrijke zaken:

1. De bouwplannen voor een nieuwe brandweerkazerne.
2. De vaststelling van het organisatieplan, Project Versterking Brandweer.
3. Millennium wisseling.

Door het plan Wipperplein moet de brandweer verhuizen. Het was in het begin van het jaar nog de bedoeling dat de kazerne zou verrijzen op "het paardelandje" aan de Nijverheidsweg. In het najaar werd door B. en W. besloten dat de ontwikkelingen van het plan Wipperplein geen doorgang kon vinden. Waardoor de brandweer op zijn huidige plaats zou blijven staan. De eerste schetsen uit 1994 konden weer uit de kast gehaald worden voor de noodzakelijke verbouw- en uitbreiding van de bestaande kazerne.

In februari is het "Organisatieplan van de rampenbestrijding en brandweertzorg in de regio Zuid en midden Kennemerland" door de gemeenteraad vastgesteld. Afhankelijk van de financiële middelen zal in eerste instantie de organisatie van de rampenbestrijding op poten worden gezet.

Al in 1998 is er gestart met het onderzoek naar het Millennium probleem. Voor de brandweer is dit tweeledig.

1. De eigen bedrijfsmiddelen onderzoeken of het millenniumproef is.
2. De voor bereidingen op de hulpverlenende taak tijdens de eeuwwisseling.

Dit jaar een rustig jaar voor de brandweer wel weer een grote wateroverlast, nu op de Zandvoortselaan hoek Zandvoorterallee de wegwerkers hadden een watertransportleiding kapot getrokken, inzet 1 autospuut en 1 motorspuut.

Deel 4

1. Herinneringen van een oud-brandweerman.

door Daan Keyser.

U zult begrijpen dat er in je geheugen het een en ander gebeurt wanneer je een aantal gebeurtenissen op papier zet die ongeveer 30 jaar geleden hebben plaatsgevonden. In een flits trekken ze aan je geestesoor voorbij. Enkele daarvan wil ik memoreren, hoewel ik me realiseer niet alles meer haarfijn te weten.

In de periode waarover ik schrijf stond de opleiding van het kader nog in de kinderschoenen. Het gemeentebestuur besloot hier iets aan te doen: in de gemeente Haarlemmermeer werd een opleidingsschool gesticht. In een leslokaal werd daar 's morgens een theoretische opleiding gegeven, de praktijk werd aangeleerd op een groot plein. In de middagpauze ging de hele ploeg naar de consistorie van een kerk waar door het kostersechtpaar een broodmaaltijd werd geserveerd.

Les werd gegeven door beroepsofficieren. Het gemeentebestuur besloot dat twee leden van de Heemstedse brandweer de lessen zouden volgen. Mijn collega en ik waren beiden in gemeentedienst dus dat was makkelijker dan voor de collega's die in het vrije bedrijf werkzaam waren. Gaat u als toeschouwer met mij mee naar de eerste les aan de brandweerschool?

Om acht uur vertrokken wij vanaf de gemeentereiniging richting Haarlemmermeer. Natuurlijk ging het gesprek onderweg over de brandweeropleiding. Zou het moeilijk zijn en wie zouden er allemaal zijn? Sommige veronderstellingen werden door mijn collega in het Westfries uitgesproken, zodat ik soms gierde van de lach.

We wisten niet precies de weg maar dachten wel in de goede richting te rijden. Midden in het betoog van mijn collega stopte de auto voor een landweg. Een koebeest starde ons aan alsof het wilde zeggen: "Wat komen jullie hier doen?" De eerste de beste keer waren we al gestrand! De wagen achteruit en gedraaid. Gelukkig kwamen we nog net op tijd op "school". De meesten waren het leslokaal al binnengegaan en stonden met elkaar te praten. Het bleek een rijk geschakeerd gezelschap te zijn. Zakenmensen, ambtenaren enz.!

Nadat we allemaal hadden plaatsgenomen in de banken, werden we welkom geheten door de distriktsinspekteur van het brandweerwezen in Noord-Holland. Hij stelde ons de docenten voor. De eerste les werd gegeven door een lid van het Heemstedse politiekorps en was gewijd aan de gemeentewet. Al ras bleek dat onze leraar een precies mannetje was dat ons op militairistische wijze wilde instrueren. Zo van hakken tegen elkaar en netjes salueren en ga zo maar door. "Deze opleiding", zo zei hij, "zou er een worden van veel leren en vooral van discipline". Wij keken elkaar maar eens aan en dachten er het onze van.

Om twaalf uur werden de lessen gestaakt en was het tijd voor de maaltijd. Die was schitterend verzorgd. Een lange tafel was neergezet, waaraan ieder zijn plaatsje opzocht. Tijdens de maaltijd werden al vlug opmerkingen gemaakt in de trant van "als je tegen mij spreekt, ga je eerst in de houding staan," enz. Deze maaltijden zouden later geweldig leuke momenten zijn tussen de toch wel inspannende lessen.

Na de maaltijd vertrokken we naar het plein. Daar stond een blusvoertuig van de gemeente Haarlemmermeer gereed. De eerste les bestond uit exercitie. U begrijpt wel hoe we ons voelden: "Geef acht, rechts richten, voorwaarts mars". En daar ging het "kader" met onze Heemstedse politiemans ernaast: "links, rechts, links, rechts". Over de opmerkingen die ik toen hoorde heb ik gebruld van het lachen! Maar de koek was die middag nog niet op.

Na de exercitieles, moesten wij groepsgewijs op het voertuig plaatsnemen. Er werd een bevelvoerder aangewezen en vervolgens werd er een rondrit gemaakt door het dorp. Als de wagen weer op het terrein aankwam brulde de bevelvoerder: "Opstellen achter het voertuig geeft acht, rechts richtten ...sta!"

Als iedereen dan doodstil stond kwam het bevel "afleggen tot het verdeelstuk". Iedereen pakte dan zijn spullen en vloog naar zijn plaats. Zo kwamen ook wij aan de beurt voor ons rondje. Rond gereden en vlug terug naar het terrein. Onze bevelvoerder liet ons opstellen achter het voertuig. Maar oh, wat een ellende, het ging helemaal niet naar de zin van onze Heemstedse politieinstructeur. De hele oefening moest over worden gedaan. Wij weer op de wagen en rijden. Nu trof het, dat het prachtig dorstig weer was. Tijdens ons rondje reden wij langs een kroegje. Eén van ons kwam op het idee vlug een pilsje te pakken. De wagen werd stil gezet en allemaal vlug een pilsje gepakt. En onze instructeur maar wachten!

Toen ons pilsje op was hebben wij er allemaal een meegenomen om later de dorst te lessen. Ook spraken we af hoe te handelen als we op het terrein kwamen. Wij weer op weg en ja hoor, daar stond de instructeur al op de uitkijk. Wagen stilgezet en opstellen achter het voertuig. Geef acht ... en daar stonden de mannen allemaal keurig in de houding met in de rechterhand een flesje pils.

Toen brak de hel los, wat maakte die man zich kwaad. Veel hebben we die maanden meegemaakt. Heel veel plezier gehad. Tijdens de repetities werd er door sommigen gespiekt alsof het schooljongens waren. En dan te bedenken dat er vaders van schoolgaande kinderen bij waren! Mijn getuigschrift heb ik bij het schrijven van dit stukje nog even uit de kast gehaald.

Met weemoed en trots stond ik een tijdje geleden in de brandweergarage te kijken naar onze schitterend gerestaureerde "oude spuit".

Menigmaal ben ik met hem uitgerukt naar een brand. Ik kan er nog lyrisch over worden. Daarom wil ik u vertellen over een knoert van een brand uit het grijze verleden. Onze goeie ouwe spuit heeft daar duizenden liters water moeten geven.

Het was de tijd dat de alarmering nog plaatsvond door grote elektrische schellen. Niet het soort dat u bij u thuis vindt, nee dit waren bellen die óp het elektriciteitsnet waren aangesloten op 220 Volt. Als die begonnen te brullen was de hele buurt wakker. Zo ook op de bewuste nacht van de "knoert", Van alle kanten kwamen de nieuwsgierigen op de fiets aangevlogen: de een in pyama en op pantoffels, de ander met zijn regenjas over zijn ondergoed. Vlug de penning voor de premie gepakt (f 2,50) en aangekleed. In de brandweergarage was tussen de auto en de muur een ruimte van ongeveer 1 meter om je aan te kleden. Dat was dus altijd dringen. De wagen er uit en rijden maar. Als de dag van gisteren hoor ik een collega nóg zeggen: "Het zal wel weer niks wezen".

De Camplaan in en overgestoken naar de Van Merlenlaan. Toen we bij de bult in de Van Merlenlaan kwamen en de Herenweg naderden leek het alsof de zon aan het opgaan was. De hemel was helder verlicht. We reden recht aan op de buitenplaats "Ipenrode", die werd bewoond door de familie Enschedé. Het dak van het huis brandde als een fakkel. De vlammen sloegen hemelhoog uit. Het was een fascinerend en tegelijkertijd luguber gezicht. Groot alarm, dat begrijpt u. Er is daar gewerkt dat wij 'r zo wat bij neervielen.

De grote schoorsteen storte op een gegeven moment met donderend geweld naar beneden. Er werd geroepen om meer water! Toen de rook wat optrok, keek ik vol verbazing rond. De flessen whisky dreven aan mijn oog voorbij alsof het kleine scheepjes waren. In de kamers kon je wel rond varen. Wat hebben we daar ons best gedaan en een water in het gebouw gespoten...

Nu weer vlug terug naar het leslokaal.

Onze docent, de distriktsinspekteur van het brandweerwezen uit Noord-Holland, staat voor de klas. Onder zijn handen verschijnt op het schoolbord de situatie van een groot herenhuis. Bij het vorderen van de tekening kijken we elkaar eens aan. Ik buig me naar mijn collega en zeg: "Die brand was bij ons, dat is Enschedé"

Het krijtje werd neergelegd en de docent begint te vertellen. De hele blussing werd besproken, de inzet en ga zo maar door.

Toen kwam de kater. Ondanks het feit dat er vreselijk hard was gewerkt door de brandweer, was deze brand verkeerd geblust. Om in brandweertermen te spreken: de brand was "verzopen". De docent wilde ons ermee laten zien dat de binnenaanval altijd de beste is.

Op een oudejaarsavond, heel veel jaren geleden, brak een grote brand uit. Net als nu vlogen de rotjes en de vuurpijlen door de lucht.

Op dit punt veroorloof ik mij de heer Keyser te corrigeren. Zowel het betreffende jaarverslag als de "brandenlijst" van Van Haasteren melden dat deze brand op Kerstavond uitbrak. R.

Het was thuis erg gezellig en ik vond het niet leuk dat, net op dat uur, de alarmbel begon te rinkelen. Wij in gestrekte draf naar de garage. Er was een melding binnengekomen over een brand in een rieten dak. De brand was veroorzaakt door een vuurpijl. Tot overmaat van ramp bleek het bij een raadslid te zijn.

Mensen die een klein beetje verstand van brand blussen hebben, weten dat een brand in een rieten dak (vooral toen) erg moeilijk is te blussen. Toen we met de wagen aankwamen, was er een brandhaard in het dak van ongeveer 60 cm.

We waren, denk ik, ongeveer 10 minuten bezig toen opeens, een meter of vijf verder, het vuur door de kap naar buiten brak. In korte tijd stond een groot deel van de kap in de brand. Er is toen op die avond hard gewerkt om de brand in de hand te houden. Er bleek nogal wat schade te zijn ontstaan, maar men had naar beste kunnen gehandeld. Moe en smerig gingen we terug naar de garage.

Korte tijd later moest de toenmalige commandant bij de burgemeester komen. Door de bewoner van het verbrande huis waren ernstige klachten geuit. Er was niet goed geblust enz. enz.

Toen de commandant met dit bericht bij het korps kwam, sloeg de vlam in de pan. Men voelde zich in zijn eer aangetast en beledigd. De opwindings was zo groot dat het korps als één man de helm aan de wilgen wilde hangen. Men eiste exkuus, anders werd er bij alarm niet meer uitgerukt.

Met hangende pootjes ging de commandant naar de burgemeester om de boodschap over te brengen. Afsproken werd dat de inspecteur van het brandweerwezen zijn mening zou geven.

Het onderzoek bracht aan het licht dat de omstreden brand op een juiste manier was bedwongen en dat er van onjuist handelen geen sprake was geweest.

Toen dit bericht bij het korps binnenkwam, steeg er een gejuich op. Van het raadslid kwam na enige tijd een keurig exkuus. Hij had niet kunnen begrijpen dat de brand zich in zo korte tijd, zó rigoureus had kunnen uitbreiden.

Och, een raadslid is ook maar een mens.

Heemstede, 1985.

Daan Keyser.

2. Brandweervereniging "De Straalpijp".

Door de leden van het Heemsteedse brandweerkorps wordt in 1952 een brandweervereniging opgericht die als naam "De Straalpijp" zal dragen. Tijdens de op 26 november gehouden oprichtingsvergadering worden statuten en huishoudelijk reglement voorgelezen door initiatiefnemer, de heer Schuylenburg. Alle 23 korpsleden verklaren zich akkoord met de oprichting van de vereniging. Het eerste bestuur bestaat uit de heren:

A. Leuven, voorzitter;

R. Abrahams, secretaris;

W. Schuylenburg en P. Corvers, leden.

De kascommissie wordt gevormd door de heren D. Keyser en G. Zomer.

Voor de eerste feestavond worden 94 personen verwacht. Voor deze kienavond, op 29 januari 1953, werden de kosten geraamd op f 255,50. Toen kostten 100 gebakjes nog maar 18 gulden.

Op 13 juli 1953 overlijdt voorzitter Leuven. Tot zijn opvolger wordt, op 24 september, de heer D. Keyser gekozen.

Het eerste jaar heeft de vereniging 36 leden en vijf donateurs.

"De Straalpijp" is niet alleen bedoeld als gezelligheidsvereniging. Tijdens de jaarvergadering, op 30 november 1953, in "Het Wapen van Heemstede" wordt gesproken over het probleem dat mensen nog op de al rijdende wagens springen. Commandant Roest raadt aan dit niet meer te doen.

Het korps blijkt over getalenteerde leden te beschikken. Als hoogtepunt van de feestavonden van de brandweervereniging wordt in de jaarverslagen het optreden genoemd van het "Imitatie duo D.D.". Achter deze artiestennaam gaan de heren Duindam en J. Driessen schuil. Ook de heren Duindam en Corvers hebben een duo gevormd. De heer W. Driessen blijkt een geboren musikus en de heer Stijnman een ras-akteur.

Na de brand op "Ipenrode" (26 mei 1956) laat de bewoner van het landgoed, de heer Enschedé, een bedankbrief voor het snelle en kordate optreden van de Heemsteedse brandweer vergezeld gaan van een gift voor "De Straalpijp".

In de vergadering van 27 november 1956 treedt de heer D. Keyser af als voorzitter. Met 20 tegen 3 stemmen wordt hij opgevolgd door de heer P. Corvers.

Op 18 oktober 1960 wordt een buitengewone ledenvergadering gehouden. De leden zijn van oordeel dat, bij het benoemen van de brandmeesters, niet de hiërarchieke weg wordt gevolgd. De commandant legt uit dat dit niet altijd mogelijk is omdat er leden te oud zijn of onvoldoende geschoold om de cursus te volgen.

In de jaarvergadering van 1961 gaan de leden akkoord met het voorstel van het bestuur om de, bij brand te ontvangen, premies in de verenigingskas te storten. Dit met het oog op de steeds grotere uitgaven.

Tijdens de ledenvergadering van 8 februari 1968 stelt commandant J.P. Tijmes voor een scheiding in te voeren tussen verenigings- en brandweerezaken. In de vergadering worden zaken bepraat en gebeuren dingen die in de vereniging niet thuis horen. Ná de vergaderingen van "De Straalpijp" kan men aan de commandant eventueel vragen stellen op brandweergebied.

3. De Jeugdbrandweer.

De belangrijkste doelstelling van de jeugdbrandweer in Nederland is, door sport en spel geënt op brandweerezaken, aan jongens en meisjes een gezonde kijk te geven op het brandweergebeuren. De jeugdbrandweer bestaat uit een groep jongeren die om een of andere reden interesse hebben getoond voor de brandweer. De leeftijd ligt tussen 12 en 19 jaar. De opleiding wordt bij voorkeur door leden uit het eigen korps gegeven, die met jongeren om kunnen gaan en zich geheel willen inzetten voor de jeugdbrandweer. Het begin van de opleiding is erop gericht, de beginselen bij te brengen om een goed brandweerlid te kunnen zijn, alsmede een maatschappelijke en geestelijke vorming.

Na enige tijd wordt dan begonnen met de specifieke brandweeropleiding. De opleiding verloopt zodanig dat het jeugdbrandweerlid na verloop van tijd het examen brandwacht 2e klas kan afleggen. Daarna kan toetreding tot het brandweerkorps plaatsvinden.

Als men zo'n jeugdlid aantrekt voor het eigen korps krijgt men te maken met een gemotiveerd korpslid. Het korps weet wat voor vlees men in de kuip heeft, omdat het jeugdlid immers al enkele jaren heeft meegedraaid met mensen en materieel uit het korps.

De opleiding.

De lessen worden wekelijks of tweewekelijks gegeven, bij voorkeur in het instructie lokaal van de brandweerkazerne en de praktijkoefeningen bij de kazerne of elders. Tot het jaar waarin ze 16 worden heten de jeugdbrandweerlieden "juniores" en tot die leeftijd wordt het speelse element zeker in de lessen gehandhaafd. Het goed met elkaar om leren gaan, elkaar te waarderen en met elkaar samenwerken staat hierbij hoog genoteerd. De lesstof kan worden gehaald uit het instructieboek van de Commissie Jeugdbrandweer van de Nederlandse Vereniging van Brandweer Commandanten (N.V.B.C.)

Vanaf 16 jaar tot en met het jaar waarin het jeugdbrandweerlid 18 wordt is men aspirant. De aspiranten krijgen een zodanige lesstof te verwerken dat zij het examen brandwacht tweede klas (met uitzondering van perslucht) kunnen behalen.

Jeugdbrandweerleden kunnen verzekerd worden op dezelfde basis als die voor het eigen korps. Een medische keuring is noodzakelijk. De meeste korpsen stemmen deze keuring af op die van het eigen korps. Dat lijkt misschien een zware eis, maar het voorkomt dat iemand, bij een eventuele overgang naar het actieve korps, op medische gronden moet worden afgekeurd.

Juniores en aspiranten kunnen zich opgeven voor een "toets", die wordt afgenomen en beoordeeld door de Commissie Jeugdbrandweer. De toets omvat een praktisch en een theoretisch deel en wordt gehouden tijdens de selectie-wedstrijden.

Eénmaal per jaar worden selectiewedstrijden gehouden voor junioren en aspiranten voor deelname aan jeugdbrandweeredstrijden. Op de 1e zaterdag in juni worden de nationale jeugdbrandweerwedstrijden gehouden. De wedstrijden vinden plaats in een jaarlijks te bepalen gemeente.

36. Prijsuitrijking jeugdbrandweerwedstrijden in restaurant "Groenendaal", 4 juni 1977

Jeugdbrandweer Heemstede

De jeugdbrandweer in Heemstede is een initiatief van burgemeester Quarles van Ufford. Op 16 november 1973 verzoekt hij het korps zich eens op de hoogte te stellen van de consequenties van het oprichten van een jeugdbrandweer.

Al op 5 februari 1974 kan de jeugdbrandweer van start gaan. Twee groepen van 11 jongens zijn daarvoor, met hun ouders, uitgenodigd in het instructielokaal.

Bij de selectiewedstrijden in Zwijndrecht, op 2 april 1977, behaalt het Heemsteedse jeugdbrandweerkorps de eerste prijs. Op 4 juni 1977 worden in Heemstede jeugdbrandweer wedstrijden gehouden. Door 300 jeugdbrandweerleden wordt aan deze wedstrijden deelgenomen.

In 1978 wordt door de fractie van Progressief Heemstede de vraag gesteld of het niet mogelijk is dat ook meisjes lid worden van de jeugdbrandweer. Bij de rondvraag van de raadsvergadering van 29 maart 1979 komt PH terug op deze vraag. De (waarnemend) voorzitter van de raad zegt de jongens in actie te hebben gezien bij een alarmoefening en een goede indruk gekregen van wat ze allemaal durven. Hij wijst erop dat dit voor meisjes misschien wat moeilijk zal zijn en zegt toe de zaak op korte termijn met de brandweer te zullen bespreken. De V.V.D.-fractie betuigt adhesie aan het P.H.-voorstel.

Burgemeester en wethouders delen de raad op 21 augustus 1979 schriftelijk mede dat zij het in principe niet uitgesloten achten dat dames bij de jeugdbrandweer kunnen komen. Het college deelt vervolgens mede dat thans niet kan worden overgegaan tot opneming van dames in het jeugdbrandweerkorps, omdat de leiding van dit korps zich niet in staat acht een gemengd korps te instrueren. Ondanks deze, momenteel afwijzende, houding, zal dit punt toch de aandacht van het college en de brandweercommandant blijven houden.

Opnieuw komt de zaak aan de orde in 1981, naar aanleiding van een brief van een jeugdige inwonster van Heemstede aan de raad. Een deel van de raad is van oordeel dat deze brief best een stimulans zou kunnen betekenen om tot toetreding van meisjes en vrouwen tot de brandweer te besluiten.

Op grond van de met betrekking tot dit onderwerp ingewonnen adviezen antwoordt burgemeester Van den Bosch op 26 januari 1982 aan briefschrijfster dat dames in principe zeer wel aan de jeugdbrandweer zouden kunnen deelnemen, maar dat dit, met het oog op de consequenties die daaraan zijn verbonden voor de leiding van de brandweer op dit moment nog niet mogelijk is.

Sinds kort maken ook meisjes deel uit van het Heemsteedse jeugdbrandweerkorps, dat thans uit 10 jongens en drie meisjes bestaat.

Bronnen:

In lichtertlaie, een beeld van de brandweer in Nederland, uitgegeven door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 1983.

In vuur en vlam, geschiedenis in woord en beeld van de brandbestrijding, door G.J. Verburg, uitgeverij J.H. Gottmer, Haarlem, 1967.

De geschiedenis van de brandweer in Nederland, door Ing. A.C. Broeshart, uitgeverij Elmar, Rijswijk, 1980.

Natuurgeweld in de Nederlanden, Emile Fallaux en Ton de Joode, Uitgeversmaatschappij The Reader's Digest N.V., 1974.

100 jaar Waterleiding, Extract uit de archieven der Gemeentewaterleidingen Amsterdam, 1953.

Notulen gemeenteraad Heemstede, diverse jaren.

Jaarverslagen vrijwillige brandweer Heemstede, 1924 tot heden.

Gemeente-archief Heemstede, dossiers brandweer en brandverzekering 1923 t/m 1925, dossier brandweermateriaal 1926 t/m 1962.

Artike1 "Brandweer Heemstede", door C.A.M. van Haasteren, gepubliceerd in Nieuwsbrief 42 van de Vereniging Oud-Heemstede-Bennebroek, november 1984.

Heemstede in de Historie, door J.W. Groesbeek, Heemstede 1972.

Archief van de heerlijkheid Heemstede.

Inventaris van het archief van de heerlijkheid Heemstede, door P.N. van Doorninck, uitgave Haarlem 1911.

Herinneringen van een oud-brandweerman, door Daan Keyser, Heemstede 1985.

De Heemsteedse Magirus automobielbrandsput 1924-1984, Bureau Voorlichting gemeente Heemstede, Heemstede 1984.

INHOUD

	pag
Voorwoord van de burgemeester van Heemstede, Jhr. Mr. O.R. van den Bosch	3
Voorwoord van de commandant van de Heemsteedse brandweer, ing. J.P.Tijmes	4
Inleiding	5
 <u>Deel 1. Geschiedenis van de brandweer in Nederland</u>	
1. De oudste brandspuit	6
2. Het oudste brandweerkorps	6
3. Brandgevaarlijke Middeleeuwen	8
4. Jan van der Heyden	10
5. Stoomkracht	12
6. Waterleiding	14
7. Ontwikkelingen in de laatste honderd jaar	14
 <u>Deel 2. De Heemsteedse brandweer</u>	
1. Heemstede in de Middeleeuwen	16
2. Heemstede onder de "Pauwen"	16
3. De eerste brandweermaatregelen	18
4. 1760: eerste brandspuit in Heemstede	20
5. De Heemsteedse brandweer in de 1ge eeuw	24
6. Dienstplichtig brandweerkorps, een zorgenkindje	30
7. Heemsteedse brandweer wordt vrijwillig	30
 <u>Deel 3. De Heemsteedse Vrijwillige Brandweer</u>	32
1. Zoals beschreven in het originele boek	32
2. Aangevuld van 1985 – 1999 door Dhr.C.A.M. van Haasteren in 2004 (alleen op de website)	76
 <u>Deel 4.</u>	
1. Herinneringen van een oud-brandweerman, door Daan Keyser	79
2. Brandweervereniging "de Straalpijp"	82
3. De Jeugbrandweer	83